

Maj 1-ge tavarğıştyr Sovtǵbtrans kolektiviniñ uk-tulga xuralınga

eş Tokanñ cugaazı

Aprel ajnıñ 29-ta Tǵbanñ Profes ebilelderiniñ Tép cöyle-ellinñ klubunga, Majnñ 1-ge tavarğıştyr, Sovtǵbtrans kolekti-viniñ pajırlyq uktulga xuralı polgan. Uktulga xuralınga eşter Toka, Pajır, Polat, Ojdur, Pak-kek polgaş oon-taa eşke eşter oluruşkan.

Majnñ 1-niñ tugajında kıl-gan iletkel soonda, eş Toka cu-gaalaan, indir kǵrınga eş Toka kóstyp keerge, olurgannardan kancaar-taa aa-cok yr adış cas-kar uzuraşkan.

Eş Toka, cıylgannarga ARN TK-pile TAK cazaanñ mırnıun-dan revolustuq, iziq, Majnñ pirniñ pajırñ cedirgeş, cugaal-aan polza:

„Sovtǵbtransñ azyldakylar Majnñ 1-niñ xynunge koncuq uluq cedilgeler-pile uzurazır turar tur. Ol cedişkinnerin 35 cıldın 1 tugaar kvartalında kıl-gan azy-pile tımejleerge, cyyk-tazylgan ulgattırgan, xyn-tya-nyñ ortumak mannaaşkynñ tıkka-la peditken, 100 kilometir-ge mannadırga kǵvar cybeni uluu-pile kamnaanında. blangıja Sovtǵbtransñ azyında uluq cedilşkin polur cybe polza, cut-pile temissezir tugajında sөөrt-ken cyylderı polgaş tarılga ma-terialdarñ sөөrttyr tugajında Cazaktñ taqzylgazyñ kyyssediri-pile kılgan tajıncı şalırıc azy polur. Ol azydy şler aldarıyp-pile kyyssetken-şler.

Sovtǵbtrans 1936 cıldın 1 tu-gaar kvartalında podunun tajınc-ı azyñ, podunun kyyssyzyn kergysken. Transport polza, cut-ka koncuq uluq uzur-tuzalq polur. Pir ebes transport pagaj azyldaar polza, ol transport tas curtun et-cazaanñ, erttem kul-turınyñ amıdıral pajdalanñ xeqzyldezin saadadyr a p p a r. Meen idegeerim polza, transport moon songaar-taa Cazaktñ şit-pirlerin ulam ekkı kyyssedir poor (adış caskaan).

Sovtǵbtransñ cedişkini cy-nyñ xaraazyl tize, administras-technik azyldakylarñ cör paaş-taanyñ polgaş ızydy interna-sional xarılzaazynñ xaraazı tur.

Uleger turzulgalıq kazır azyldakylar podunun turzulgazyñ anyjak azyldakylarga tamcıdyr peerge, temgi anyjak azyldakylar ol turzulganı tamcıdyr ap

turar cybe polza, azy ıncarda am ekkı corup peer uzurluq—ter eş Toka cugaalaan. Slernin azylnarññ pir cugula cedilge-zi kıldır temdeqleze coguır cy-be polza, pagaj ebes azyldar tu-rar nasional kaadylarñ tem-deqleer xerek.

İndıq polza-taa, cedip alga-nynga soksar oluruş polbas. Meen idegeerim polza, Sovtǵb-trans podunun azyñ moon son-gaar-taa sñncı cokka segitpi-şaar turgaş, azyldın caa texniktiñ kaadylarñ peletkeer, pydyrylge taqzylgazyñ kyyssedir, internasi-onal xarılzaazyn ızydylaar tala-zy-pile TAR 15 cıl ojunga ulam caa cedişkinner-pile keep uzur-azır poor tep ideger tur-men.

Pygy telegejnın proletariady polgaş tarlatkan ulustarññ re-volustuq kyzyn kөөr pygy tele-gej xyny—Majnñ 1 caazı tel-gerezin!

Pygy telegejnın sos. revoluzu polgaş III tugaar Komunistiq Internasional telgerezin!

(Pygy xuraldan tinmittiq adış caskaan).

Eş Tokanñ cugaazınga eş Jakovlef xarılzav-şaan cugaala-ny polza:

Sovtǵbtransñ aksionerliq ebileli polgaş pygy kolektivniñ mırnundan Tǵbanñ cazaanga polgaş eş Toka, Sler podunarga idegedi-rim polza, Sovtǵbtransñ azyldakylar cazaktñ salgan pygy onaalgalaryñ moon songaar-taa ulam ekkizi-pile kyyssedir tep idegedip tur-men.

Pistin xyleelgeleribis po tur:

1. 100 kilometir cerge maşına pyryzynyn mannaarǵa yndyret kǵvar cybeniñ carılgazyn 36 ki-logram cedirer.

2. Pygy cıl istinde maşına py-ryzynyn xyn-tynnyn ortumak mannaaşkynñ 200 kilometir ce-direr.

3. Afto-maşınarñ corudukcu-zunñ azyldaarñ aj istinde 8000 toon—kilometir cedirer.

4. Maşınar ekkı septeerin xan-dırar-pis, oruk suur coraas yrelir şajır coruktan cajlaar-pis.

5. Internasional xarılzaazyn mogaq cok ızydyar-pis, nasio-nal kaadylarga turzulga peer coruktu ulam tınydar-pis.

6. Kys-azyldın sagılga curu mun pedik cadazınga cedirer-pis.

Sovet—Tǵba transporttunñ „Sovtǵbtrans“ tep aksionerliq ebileliniñ cöyleliniñ toktaalı

(1936 c. april 29 x.)

Cöyleldin kezıgynneri: eşter

Ojdur,
Şajmardanof,
Lısenko,
Sedip-ool,
Totkan,
Jakovlef,
Torlaazık.

Tǵpnaan: Eleges kövryunyn tuduüşkununga ekkı ylegerci azyñ kergysken, oruk—köv-ryuq tuduüşkununñ azylnarñ polgaş administras teknik azyldakylarñ şannaar tugajı.

Toktaatkan: Eleges xemni kezildir kövryuq tuduüşkununga şalırıc azyldaanynga polgaş uk tuduüşkunnu planda toktaatkan xuussaazından 20 xonuk murnaı tooskanynga şannaarlar polza:

1. Oruk—kövryuq tuduüşku-nunñ pydyrylge azylnıñ uluq

udurtukucızu eş Makaroitu 200 akşa-pile.

2. Pydyrylge azylnıñ uluq udurtukuczunıñ tuzalakcız eş Jonzaktı 100 akşa-pile.

3. Tuduüşkunıñ paaşlakcız eş Lapşinni 125 akşa-pile.

4. ızyancı eş Lukjaninni 75 akşa-pile.

5. ızyancı eş Jeroşinni 75 akşa-pile.

6. ızyancı eş Alekseejeiti 75 akşa-pile.

7. ızyancı eş Şirinni 50 ak-şa-pile.

8. Septecki eş Tarasenkonu 40 akşa-pile.

9. Paska kagar eş Burlıkinni 40 akşa-pile.

10. Septecki eş Izaktı 40 ak-şa-pile.

„Sovtǵbtransñ“ aksionerliq estleliniñ cöyleli.

Sovet—Tǵba transporttunñ „Sovtǵbtrans“ tep aksi-onerliq ebileliniñ cöyleliniñ toktaalı

(1936 c. apreldin 28 xyny)

Cöyleldin kezıgynneri:

eşter Ojdur,
Şajmardanof,
Lısenko, Sedip-ool,
Totkan, Jakovlef,
Torlaazık.

Tǵpnaan: 1936 cıldın 1 tu-gaar kvartalında sөөrttylgeler tu-gajında Sovtǵbtransñ corutkan azyñ xınaanıñ tınnelderi baza cut-pile temissezir tugajın-da sөөrtken mal cemi polgaş tarılga materialdarñ sөөrtken kyyssedişkininiñ talazı-pile paza ol sөөrttylgelerini sөөrttyr turar tuşta, ekkı ylegerci azyldaan azy-şannar, alban xakcılar, admin-istras-technik azyldakylarñ şan-naar tugajı.

Toktaatkan: Sovtǵbtransñ pa-aştar cırı polza, cut-pile temissezir tugajında onza tyrgeni pile mal cemi sөөrttyr talazı-pile paza tar-ılga materialdarñ sөөrttyr tugajında, oon-pile pir uqda cas-kı oruk yreliriniñ petinde TTK-nyñ cugula xereqler paraan-ıarñ kılir sөөrttyr tugajında TAR cazaanñ taaskan sorulgazyn py-ryny-pile cedilgelıq kyyssedip şıdaan tur tep temdeqler.

Tyrgen cugula tazylgalaryñ kyyssediringe cöy-pile todargaj paaştap, kolektivniñ azyldakylar-nyñ podalsagazyñ mobilizas-tap ebiledeeniniñ xaraazı-pile cazaktñ cugula onaalgazyn cedil-geliq kyyssedip şıdaan.

Oon xaraazı-pile maşına coru-dukularıñ tıkka-la xej cam-dızyz polza, ajda azyldaarññ plannıq cizee pir maşınaga 6000 toon—kilometir turgaş, 9000-dan 13000 toon—kilometir cedirgeş, (toon kilo metir teerge, cybeni sөөrttyr coruır kysıyn xemceezi, cizeelege, pir maşına kaaş toonnu sөөrttyr algaş, kaaş kilometir cedirip şıdaj tur, oon ol sөөrt-ken toonunñ aajı-pile toon-kil-ometir teer) xyn-tynnyn ortumak mannadışkynñ 300 kil-ometir cedirgen. Maşına coru-dukularıññ po ekkı kergyzıq-ıeri, paza septecki azylnarñ septelegenı şnarıñ pedidip, maşınar şın sagızı-pile septeenin-in xaraazı-pile Sovtǵbtrans pol-za, 1 tugaar kvartalda sөөrttyl-gelerini pyryny-pile ekkı kergy-ıylyq kıldır kyyssedip ygen: 633021 toon—kilometir ijik-pe 1935 cıldın ol-la yjezindezin-den 19% azyk kyyssetken: pygy cıssaanñ xyn-tynnyn ortum-ak mannaaşkynñ 191 kilometir cedirgen: ijik-pe 1935 cıldın-dan 28% artıq polgaş benzın cedişpes turgan polza-taa, 100 kilometir cerge 1935 cıldın 1

tugaar kvartalda 70 kilogram tur-ganıñ ornunga benzinnin car-ılgazyn 43 kilogram cedır pad-ırgan ijik-pe 62% kudulatkan. Sovtǵbtransñ azyında ystyn-de ajytkan cedişkinnerni kerg-eş, aksionerlerniñ cöylelinden toktaadış polza:

1. Cutka udur tazylga polgaş tarılga materialdarñ sөөrttyr tu-gajında ajda kyyssedir azyñ 6000 toon—kilometir turgaş, oon 10-13 mun toon-kilometir kyysset-ken cıssaan colaaccylarñ onza şalırtyq azyınga, septelege brıgat-tar maşına septelegenı ekkı cet-tigip, şın sagızı-pile kılgañny-ga, paza coguır taqzylganı kyyss-ediringe pygy kolektivni xan-dıdyr kılirip, uk azydy ekkı kyyssedip, administras-technik pa-aştılgañ xandırganınga 300-300 akşa-pile şannaarlar polza:

1. Colaaccı eş Tamba.
2. " " Kvitnıj.
3. " " Sandakof.

250 akşa-pile

1. Colaaccı eş Padı-lama.
2. " " Telger.

225 akşa-pile

1. Eelcezir manaqıy mexanik eş Kozemjakın.
2. " " Senkevı.

200 akşa-pile

1. Colaaccı eş Tıxonof.
2. " " Kilin.
3. " " Zırganof.
4. " " Ak-ool.
5. Brigat targazı eş Zajsef.
6. " " Stepanof.

175 akşa-pile

1. Şagaan-aryqda amqı septe-legenıñ brigat targazı eş Ukolof.
1:0 akşa-pile

1. Colaaccı eş Buldakof.
2. " " Ardaşof.
3. " " Seren-ool.
4. " " Malışof.
5. " " Melbert.

6. Septecki targan eş Xek-kyj-ool.
7. Temir cazaar targan eş Kukar-sof.

125 akşa-pile

1. Septecki targan eş Baranof.
2. Elektrik eş Berdof.
3. Material-technik skiadın er-gelkeci eş Anisimof.
4. Teknik tuzalamcınñ colaccı-zy eş Ryckof.

100 AKŞA-PILE

1. Colaaccı eş Filipof.
2. " " Cunarjei.
3. Septeer targan eş Makofkin.
4. Eelcezir colaaccı eş Sokolof.
5. Colaaccylarga şnyzıga peer polgaş uluska erttirilge pizik pe-

er cerde eş Bıtalof.

6. Septeer targan eş Seree.

7. Colaaccylarga şnyzıga pe-er polgaş uluska erttirilge peer cerde eelceqde olurar eş Camba.

8. Septeer targan eş Nosof.
9. Temir cazaar targan eş Sel-demeşei.

10. Sajylgaan odu peeriniñ azylnı eş Kukarin.

11. Caaqı eş Tusmin.

12. Şagaan-aryqda benzın pe-rikcizi eş Ruşof.

II. Moon angıda şannaar polza:

1. Turandan Şagaan-aryq-ee cut cyykterin kooş-pile corudar tugajında Turanda salır telec-ceriniñ kılır azyñ tyr kyyssedip turar eş Kolupşejiti 175 akşa-pile.

2. Azyqlal kildiziniñ oralakeş targazı eş Antipinni 250 akşa-pile.

3. Azyqlal kildiziniñ targazı eş Tazıñ 150 akşa-pile.

4. Aftovazanıñ septelege ceri-nin ergelekci (uluq mexanik) eş Korbuttu 250 akşa-pile.

5. Avtovazanıñ targazı eş Bog-danoftu 350 akşa-pile.

6. Dokumenner emgeleer tu-gajıñ tuzalakcı dugaldır eş Razdobreejke 100 akşa-pile şan-nal tıpsır.

III. Kızıgaardan peer sula polgaş sigenni cedilgelı-pile cy-dyryp corudup turgan, TTK na-zazyñ ergelekci eş Cevotar-jefin azyñ onza temdeqler, anaa 150 akşanıñ şannal tıpsır.

IV. Tǵbanıñ kızıgaar şaqdaa-zyñ ekkı ebileldin, blangıja caaskaan turgaş, maşınarñ pygy-le pajdalanı tyne-taa, xyn-dys-taa ekkı xajgaarav-şaan, şaptık cok erttirip turgan eş Bakuroftu onzalap temdeqler, eş Bakuroftu OKŞ cerin tamcış-tyr 200 akşa-pile şannaar.

V. Cuttun polgaş tarılga ma-terialdarñ sөөrttyr tuşta şın sagızı-pile azyldaan moon ada-anda adın adaan colaaccylar polgaş septelege azylnarına pajar cedirip cöryp temdeqler tur:

1. Colaaccı eş Danilin.
2. Nagornıj.
3. Oxotnikof.
4. Terskiy.
5. Bjaş cazaar eş Cizippej.
6. Bjaş cazaar eş Radcenko.
7. " " eş Razdobreejeva.
8. Brigat targazı eş Sandık.
9. Septeer targan eş Malışova.
10. " " Cajkin.
11. " " Palkin.
12. Maşınarñ narıñ cyylder-in cuur eş Paşnikova.
13. Maşınarñ narıñ cyylderin cuur eş Cegarskiy.

VI. Cuttun polgaş tarılga cyyk-terin sөөrttyr coruktu paaştap ebiledeeringe cazaktñ pergen taqzylgazyñ azyr kyyssetken eş S. I. Jakovlefin onza ekkı azyñ temdeqlerı-şaan—300 akşa tyny-pile şannaar.

Şannaatıknarga tıyşkan şan-naıdın istinde olarga on peş cadaq-terge pergen.

Toktaalga xol yzyy salgannar:

„Sovtǵbtransñ“ aksionerliq ebileliniñ cöyleli.

Curukta maşınar corudup olurar colaaccı

Temir-suq cettim

(Eş Ojduptun Temir-suq coraas pizeen cyuly)

Uluq-xem kozuununga malcın arattırnıñ xuralnıñ ertirizir-pile pargaş, uk xural taraan soonda, oon tok-taalin tanıştırar polgaş paza nam kezigynneriniñ biledin soluur azy-pile Temir-suq-ce cordum.

4 ajnıñ 20-de kozuundan ınges, sumu targazı Occur, namnıñ 13 tug-aar yuryynıñ targazı Şarabii suqlarga pargaş, azyt tugajın cugaalazırmıga, mal azyt polgaş caskı tarılgı azyt-ın ekki kyyssedip ertirir tugajında tus sumunıñ pygy-le azytınñ pel-etkelderin eleen kıldırğan polgaş am-taa koncuq oraldaşır turarlar poldu. Cizeeleerge:

1. Tus sumuda cuguur nazıynıñ 165 paaş peni cangız-taa kyzırtıpaş teleede, 11 askırga aal curtalğanıñ aaj-ebin taarıştıır şuptuzun katıştıır-aryñ egeleen.

2. Tus sumuda cuguur nazıynıñ 639 paaş inekti pugaga cys xuu xal-ıdarın taarıştıır turar.

3. Tus sumuda cuguur nazıynıñ 2438 paaş xoj, eşkyny erte sook ejde ooldatpazın parımdalaş, 30 paaş xuna, koşkarnı ysen (kezigyn Keccil-ool kadarar tees xylep alğan).

4. Tarılgı azyt teğirleri-pile tus sumunıñ xamık maln semirtir tees, xamık aaldar şuptuzı cajlaq odarın-ce: Kaa-xel, Temir-suq, Ezim paazn-ce koezer tep turar.

5. 1936 cıldnñ caj şaqda aarık maldar ilereer polza, olarnı kadık maldan ılgaj turguzarın cys xuu ta-arıştırıp alır tep turar.

6. Taraa kazaaznıñ yrelık cerlerin septeerin 4 ajnıñ 25-te egeleen. Po cıln septeer ceri 1000 azyq kulaş.

Temir-suqunıñ taraa şelynge 80 xire erege tarıır tep turar. 1935 cıld 172 ganı taraan, am po 36 cıld 200 ganı tarıır tep turarlar.

7. 1935 cıld 200 ganı tus sumunıñ sigen kezer ceri 185 ga turgan polza, oon kazaaz pyryn polza-taa, camdık ergi-lep yrelgen cerin po cıln selip ap şadaar polgaş sigennin şelyn 280 gadan kudu ebes nemej eştyrerin şilpitirlees, ertken cıld 200 ganı ap tur-gan cerlerinden angda am caa nemej azyqlar alır tep turar cerleri polza: Sep-işti, Ooraş-ojnak, Alaak-

paazı, Kaa-xel, xemner ooruunıñ ezenneri polgaş eske-taa.

8. Tus sumuda 1935 cıld mal cemin eştyrer tugajında xamık arg-alarnı pyryn xereqler polgaş ılang-ıja sula tarıır coruktu onza cugu-lalap azyqlar tees koncuq oraldaşır, oon yrezininin cetpezin kozuun-dan sadır ap turarlar. Oon parımda-azyt, 1935 cıld sulañ 28 ga xireni taraanından, am 1936 cıld 50 gad-an kudu ebesti tarıır tep turarlar.

9. Cıncangış uk azyt ebes şudurgu, xerek kırınga kyyssedip coruktu ud-urıtur polgaş potandıyarnıñ idegeer eşter polza, tus sumunıñ azytın pa-aştan ŞARABII, OCCUR, TÖMYR-OOL, PICCE-OOL, MANMAA pol-gaş eske-taa. Po eşter polza, Temir-suq sumunıñ xamık arattarına celenip algaş, olarnıñ selik sagız polgaş sanal-onalınñ jozugaar pygy kış ebilel-pile uk azydarnı taarış-tırıp corudarlar. Po azydarga xam-ık arattar peletkengen.

10. bndıq polza-taa, tus sumunıñ cas-ık azydarnıñ peletkelderinde şnar cok kyyssedip turar cyulder paza-la par. Cizeeleerge:

a) Taraa kazaaznıñ septeer onazga tavarışkan kizilerniñ camdızy cog-ur ıjaş cyulyñ am-taa cookşuladıp albaan.

b) Taraa yrezinin kozuundan cedir alır tugajında camdızy saadap turardan angda, tus sumunıñ cagır-ga cerinden şanzıga kışer peeri oz-aldap kaap turar. Cizeeleerge: sumu targazı Occur Xem ooruunda aalın-da ırak turgaz, pizik egezin aaldar ortuzunda sekreteri Picce-oolga per-ween teleede, myn Picce-ool .pizik xerekselim sumu targazında tur tep-kaaş olurgan cyul par. Ol polza ergim targa Occur, Picce-ool suqlar pottarnıñ toort azytın aajın tır-pajın olurgan tep polur.

c) Taraa tarıır andazın cepseen selip septeerin ol yjege cedir azyt-dap egelebeen turgan.

d) Camdık aaldar polza, oot-sig-eni sergek cerler-ce am-taa cece cazaqlabaan polgaş kışadap aaldar-nyñ maldar sapsa paızp kaapkan cerlerinde olurup turarga, argan mal

tyrgen tengip şadabas, ırmıñ saldı-na pergen kalğır turar coruk oon polur tur.

Ca, ol-la azydarnıñ pıjdañ tan-ıızp, moon songaargı azyt şilpitir-lezip coraanıñ-pile tenge, nam bil-edin soluur azytga tuzalazır coraan poldur-men.

Oorttan kezigyn Kendennin aalın-ga keep, ol kabanın xamık kezigyn-nerinin biledin soluur tugajında azy-ıbbıñ ertirgeş, oon xamık aaldın ortuzunda Kombı aşak suqga keeri-siske, xamık kezigynneriniñ cıqlır keldiler, onı keze turgu cugaalaz-ıbbıñ. Oritta kezigynner-pile cugaal-azır, xerek kırından ap koege polza, azyt-agıj, pizik-pizik polgaş ıluş-toreñin potdalgaznıñ kol cyul-derin koncuq pılr, namnıñ sagızga paızyn curumnuq ederer, nam bil-edin xyndılyq kadagalaar tep cor-uktu pılr polgaş cer-le ol keep tur-gan (biledin soluur alarnı kyyzen) kezigynner koncuq idepkejiliq turgan-nar. Cizeeleerge: ertken kışın maln cuitan elyrbennar paza xaj par, ıj cangış elyrgeni par-taa polza, pot-tarnıñ xajgaaral cogu-pile ebes, on-za cıldagaannıq polgulaan. Paza pizikke eerenin koncuq oraldaşır turarlar. Oorttan ap koege, kezigyn tep at polza, ana-la kaastaan sula xabıjaa ebes, ol polza, xamık arat-ıñ murnunga ylegerli-pile todargaj cizeen kergyzer polgaş podun pol-aazıradap alır teen medereldiq kez-ek tep cıneni pılr ap turarınñ parımdaazı par polgulaan.

11. bncargı, ol cugula sorulğanıñ uzurun am-taa ekki pılsen polgaş pıle-taa şooluq xajgaarabas, podun-ıñ azytın polgaş pılini ıry tepşidip alarnı xajgaarabas cyulder xajga cam-duk kezigynnerde par poop kızıyl-gen.

12. bndıq polza-taa, eşter ŞARABII, ERENCIN pister uk azytbaştın tyn-nelin yndır teğereen polgaş ol tug-ajında kyyssedip eşter polza, Şarabii (yur targazı), Temyr-ool (yur sekre-teri), Erencin (paşık) suqlar cybe.

Oon kozuun-ce eepim.

„Toka“ kyrekonomnuñ tarılgı tugajında medeezi

Elegeste „Toka“ kyrekonomnuñ maj ajnıñ 1-den 5-ke cedir corutkan tarılgaznıñ topcu medeezi:

1. Aat-pile po 5 xonuk ıstinde tarıır onaalgaş—108 ga, kyyssetkeni—121 ga, ıllırtteer onaalgaş—75 ga, am kyyssetkeni—77 ga, cazar on-aalgaş—57 ga, am cazyr kyyssetkeni—56 ga.

2. Traktor-pile tarıır onaalgaş—150 ga, kyyssetkeni—100 ga. cazar onaalgaş 225 ga, am cazyr kyyssetkeni—110 ga.

Aat, traktor-pile kattaş 5 xonuk ıstinde 258 ganı tarıır turgan polza, 221 ganı taraan tur, 282 ganı cazar turgan polza, 166 ganı caşkan tur.

Direktor KARA-OOL.

Xamık aldn uurgajlarynğa kıjıyır

Xaraaldn aldn uurgajnıñ xamık azytbaştın, tuskaj al-dıncıların, administras-texnik azytbaştın polgaş alban xaa-kıların, 1936 cıldnñ 3 ajnıñ 31 xynınde polgan pygy xur-alıdan, TAR Taq yletpırynıñ xamık aldn uurgajlarnı revca-rıy-pile kıjıyır. Revcarıy-pile kıjıyır aldn uurgajlar pol-za: Ime, Koptu, Oktar Ejliq-xem.

1936 cıld uk revcarıy kıjıyırda cıynı-taa murnunda pot-tarıyıska xarıyşsalgalıq poldurup xyleen ip alır cyulderiñs pol-za:

1. 1936 cıld gidravliknıñ peletkel azytbaştın, peletkelin pygy telegejiniñ ekki pıjırtıq xyny Maj ajnıñ pı caazynga tavarış-tır 100% peletkep teğergen turar sorulga salgan-pis.

2. Gidravlik-pile aldn tıbarın pır tugaar caskı xar suu-pile egeleen.

3. Azytga xarıyşsalga cok calga, aragalaar, azyt yzer co-ruktar polgaş et-xoreñgi, idik-xep kamıqabas, ee cok coruktarnı şıut cok kılır.

4. Tus uurgajnıñ ıstinge ı r i g a t polgaş arteldin revcarıyın corudar.

5. Brigatnıñ polgaş arteldin, xereqler et xerekkel, material talazıy-pile polgaş oon-taa eske materialdar-pile pydyn xandırar.

6. Pygy-le azyt kyyzn curumnuq organizastaar, oon tynnelin xınap koe polgaş pydyrygenin pır xynde kyyssedip normazın kizi pyry kyyssedip.

7. Tus uurgajga azytbaştın teler erezin 1937 cıldnñ 1 aj 1-de şıut uzutkap cok kılır.

8. Kım kizi kandyq azytdan, onu azytdn 8 şak xynın par-ımdalap teler.

9. Gram metaldn, telesilelde pot ırtteen kadık tudar.

10. Aldn tıbarın, tugajında piske pergen programın 120% kyyssedip.

11. Texniknıñ xamık ozal-ındak polur cyulderin yndırezin kadık tudar polgaş ej şaanda polgan ajyıldıq cyulderni tañ-ızal pizir.

12. Pydyrygenin, ıstinge kultur-massalıq azytdarnı kalıarttır polgaş ortta idepkejiliq kirzir.

13. Solun parlalga cagılgazın TAR-nıñ 15 cıl ojunga pelek kıldır azytbaştın, alban xarlar pygydeis, kizi pyryzy kuruq cok cagılgalıq poop algan turar-pis.

Xural prezidıymı.

Kek pery

Pistin azyt-agıybbıñ kol arnı kedeer, oj-cikten kulburup eze—maldn en xoralıq tajzı-ny kek pery polur tep cybeni arat şıptu pılr poldur.

Po kek pery pistin malıyıs-ka şoqlarda, ana pir tuş poop tavarıy ebes, xarın ol tugajın-da pistin aqap poolap, xoran-nap elyrer temisselıstın art-tyk temisseldiq cybe tur. Cizee-leerge: ertien, keze maldn od-

arın kedeer, oj-cikten kulburup kelirin oraldaşır polgaş ılangıja kadarccı cok maldı candır al-bas, caas porannıq xynny azyq-laar şulbus tur.

Mındıqnyñ teleezinde, arat pyryzy maln tuda kadarar xer-ek. ıj cangıseen saldına pergen maldarnıñ soondan karaktap koezy cugula.

Curukta: xoj tudup algaş cip cıdar kek pery tur.

Kek pery polza, xyn pyry-le potd-sagızın pistin malıyıs ce-salıp, yıgılycız tızın şalıp coru-ur tur. ılangıja po coraan kek perynıñ kızıñp coraanıñ mañ-aa kergyzejın:

Ojlar-ojlar ıstı-pile
O-aj keze celip or-men.
Ojga ırtteen aat-la turza,
Ol-la cerge cip-le kaar-men.
Taqıar taştar arazynga
Tangaar ertien cıdar-la-men.
Taq-la cer-ce xojlar ynze,
Tozup cıkış cıir-le men.

Xemner ıjaştar ıstı-pile Kedej-kedej kelir-le men.
Xeneritten-ne xalıj pergeş
Kıqzej tırtıp kaar-la men.
Şala keze oraj keze.
Şat-la cerge corur-la men.
Şarlar polgaş maldar corza,
Şalıp pargaş xalıj peer-men.
Kadarccıl cok-la polgaş,
Xat-la caaşkın caar polza,
Karangda cede-le peer
Kazaazı cok xoj-la polza.
Pizeen: Samagaldajda
eerenıkcı Tun-sagaan.

Surguuldarnıñ cajıy praktik azytbaştın sagındıyır

Cajıy praktikke kedeer arat connun ortuzunga eerenip azyt corudar surguuldarnıñ kol sor-ulgaş polza: Ulustun 8 tugaar Uluq xuralnıñ şilpitiriniñ kyyssedip sorulga-pile arat massanıñ ıstinge pottar-pile kirip algaş, tanıdılğanıñ azytın kalıarttır corudar-pile kadı, TAR-nıñ 20 cıl polur ojunda mal paazın 2 saja cedirer tep lozunıñ kyyssediringe cagırttır, praktik azytbaştın kolun ol-ce uqlandırar uzur-luq.

Monu parımdalaş kyyssedip, koeer karaktar azytbaştın polza:

1. Xamıknyñ murnunda mal-dın cyzyn-paazın xaldavırlıq aarıqlar-pile ere stıq tem-issel corudarın po cıln onza-laar uzur-luq. Cyge teerge, po kızıñ cutun ajyılga ebes ebes mal tavarışkaş, moon xar-aazı-pile maldn kodur teen ı-kaş eske-taa aarıqlar koncuq pelen tırtır, oon-pile paaş udur temissezirinin todargaj argalar polza:

a) maldı kodurlaarnıñ pettin-de keezin suq-pile cuur polgaş kodur temdee kızılgan maldar-nı, kadık maldardan angılaar,

b) kandyq-taa aarıq maldarnıñ cıdar turar oran-suurun aarıq-şeber turguzar. Pı ebes el şak cadagaj cerge turar polza, mal ara salır polgaş askaar, janzy-pyry xoralıga tavarıy polur,

c) elgen mal polgaş kizi-taa polza, oon seegyn xemer uzur-luq. Cadagaj cıtkan seklerden xaldavırlıq aarıq tırtırın arat conga tanıdar,

d) maldn caş telyn kamgal-aar sorulga-pile koşkar, xunarı ej şaanda yzyp, xalıyşlarnıñ uzur-tuazın tanıdar uzur-luq,

e) cıjy maldn odarın taar-ıştırar polgaş sigen kezilgezın-ge pottar-pile paaştap kirzir xer-ek,

f) maldn paazınga ajyıl xora cedirer oot, pery-pile ere stıq te-

missezirinin teleezinde, maldn kadadın taarıştırar corukka pot-tar-pile ylegerin kergyzer uzur-luq.

Ystınde cyulderni kozuun, sumularnıñ aal polykteringe, ej erege pyryzyngce cedir eeldek epti-pile tanıştırıp kyyssedip uzur-luq.

2. Caskı tarılgı azytbaştın tu-zaazır coruk polza, arat tımen-nıñ azyt-agıynga koncuq uluq idıışkin polur uzur-luq. Monu parımdalaş, praktik surguuldar-nyñ kılır azyt polza:

a) pı tugaarında-la yrezin ar-ıqlar corukka mıyır-ıj pottar-pile kirzir, oon uzur-tuazın xer-ek kırınga ajıtp peer uzur-luq,

b) taraan tarıır şelderni tar-ıyın murnunda aştar arıqlar alır polgaş şıyır-ıj kara tobur-aktyq cerge taraa tarıyga ekki unyştıyq polurun ugudup tanış-tırar,

c) taraan cıjy xoralıq cy-ylerden kamgalazınga pottar-xolu-pile kirzir ajıtp peer.

3. Sigen şelyn kalıarttır azyt-bı castan egeleer, ılangıja azytbaştınnaan caa sigen kezer

Idepkejiliqler şannadıp tur

Kızıl-xooraıynıñ kış-kultıur azytbaştın en ekki idepkejiliq kırı-ışken polgaş massalıq ojın şii-ge yrgılycız kirzir kelgen eşter-ni Profes Tıp cöylelinin kul-tur kiidizinden Maj pıreeni tav-arıştır şannaan polza:

1. Aldn-oolga 12 akşa ırt-tekti, pı torgu xojlen, oon kırı-ınga 8 akşa polgaş şannal pizik tıyışkan.

2. Ertinege 20 akşa, oon kırı-ınga şannal pizik tıyışkan.

3. Pıakofka 15 akşa, paza şan-nal pizik tıyışkan.

4. Serenge (xer) 15 akşa, oon kırı-ınga şannal pizik tıyışkan.

şelderni nemer tıbar polgaş par-tur şel, şnaalarnıñ ıjaş, tarıın şaq ertezinde aştar arıqlar alır polgaş ol cerlerin malga pastır-bazı-pile kaza tudar coruktu en cugulaga koeer.

Paza sigen kezer şel, şnaal-arın cızın sugarar coruktu kal-barttır. Kyzın sigenni erte kes-keş, oon şıyzyyn paksıratpaj-ın, ertte azaap algaş kazalar ka-mgalap alarnıñ arga xemceq-lerin tanıştırar uzur-luq.

4. Am po cıln praktikke yn-er surguuldarnı camdızy pa-şkıl, olar polza, kultur mas-salıq azytdarga podun par-la şaa-pile kirzir polgaş kajı-taa praktik surguuldar xoj niittinin azytın utup polbas uzur-luq. ılangıja Picce xuraldın 16 tugaar sessizi polgaş ARN TK-nıñ 4 tugaar pıen munun toktaaldarın kedeer arat conga aal polykterniñ aajı-pile tanıştırp corur uzur-luq. Oon-pile kadı, solu parlalгада ynyr turar cazar, nam-nıñ toktaal ajıtyşkyn coraan aal polykteringe tanıştırp taj-ılyrtap corur xerek.

Nam şkolazında ARN yryynıñ targazı SENDAZB.

5. Cemkofka 15 akşa, oon kırı-ınga şannal pizik tıyışkan. Po şannatkan eşter moon son-gaar xoj niittinin kultur massalıq azytbaştın ulam idepkejiliq kırı-zıp, pottarnıñ erttemin eske eş-eerynge tanıştırar cugula tur.

Am cıjy yjenin azytbaştın ekki kirzir, ılangıja TAR 15 cıl polur ojunga kergyzer kış-kultıur polgaş ojın-şige moon-taa artık ylegerliq kirzir coruk-ka profes kezigynneri polgaş kezigyn ebes azytbaştın, alban xar-lardan pot-idepkejin salır kal-baa-pile kirzir cugula.

Profes tıp cöylelinde Arapcaa.

1136 paaş mal nemeşken

Cöen-xemcik kozuunıñ Sıy-tıl sumuzunda namnıñ 10 tug-aar yryynıñ pygy kezigynnerin maln azyt cıldı ulam ezyr saızrap turar-pile maln-ıñ paazı ezyr turar, cıl teerge, 1935 cıld 2590 paaş maldıq turgan polza, 1936 cıld 4725

paaş appargan, oon nemeşkeni 1136 paaş polur.

Moan ap koege, nam kezig-ynneri mal paazın eştyrer cor-ukka yleger cizeen kergyzyr, cazar, namnıñ ajıtyşkyn kyyssedip turar tur.

Surgakılap coraan Sancıat.

TAR 15 cыл полур оју полгаş respublikтн 3 tугаар жармаказына

Тываның кооперазы

1921 cылдың мурнунда Мансыйн полгаş Орустун ак-хаанын мөлсүкү садьыкылар Тыва араттарн тужу-уна cedir jadaradep, mal кошкунул мөлсүр cip coraan. Cangьs şaj-pile moldurga казырань ар турганьн кьм-таа pillar.

Улуқ Октавр революзунун ассыз-pile Тываның арат кону 1921 cылда хамаарьспас пот-ергелиқ арат cazaan тургускаş, оон peer хостуқ амьдър-алгань көрүр, ам 15 хар харлаар тер турда, TAR казак, намыннь пааştal-газы-pile полгаş Улуқ Совет Ебиле-инин ха-тунманьн ызылаес изіқ тужа-амсыз-pile curtta ындезинин садьн nepterep хөдзее. По кааş cылдың ішінде садьн талазь-pile kajgamcьk cedilşkinniq polgan-pis.

Улустун 8 тугаар Улуқ хуралы, намын 4 тугаар plenumu, паза Pic-це хуралдың 16 тугаар sessizinden TAR-da садьн тугааşында todargaj ajttьşkьnnarnьn pergen. Curttun aзы-агьыннь кол өзее—mal азын хөд-зыерде садьн pir тугаар тужалкаş-подер, arattarnың хөдгелін cыл-cылда арттык екки хандьыр, садьннь хам-

ык аргаларн ол-це уқландьрган. Ам po yjede Тываның curtтунда садьн cerlerin сыры тургусканьндан ағы-да, садьннь араттар-це cookşuladep, көзер өқ, терги садьнларн ебиледеес, хөжнүң хөрегілер cызын-паазын па-ааннь өқ-өрегеge cedirip perip tur-ar. En ыlangьja кьыştyn кадық перге şaanda, arat conga кооперас тькка uluq туза cedirip turar.

Curtta paraan саарьгазын cыл-пырү өстырүр, arattarnың хөрегілер paraan-ына өртеен cilgedip, maldan ыner cыq-ettin өртеен ulgattьrgan.

Sadьnq organizastarь Tьva arat res-publikтн 15 cыл полур ojunga pol-гаş respublikтн 3 тугаар жармаказ-ына uluq cedilşkinin көргызер тө-еде, оон-петтинде хамык peletkelin тоозуп алыр cugula.

ТТК-нын садьн килдизи cыны кьырыл:

1. Хамык садьн cerlerinин sklat-тарь, козкооптар полгаş tus пырү а-ылыларньн азын хьнаар, иереткен celpeternи узуткаар теледе поттуқ ajttьşkьnnarnьn peer. Cizeeлeрге: садьн полгаş садьн алышкьnnarnьн şьnarlyq corudar, paraan полгаş peletkep al-

gan cyyldernin azaalьn ekki corudar, paза occot кьыр полгаş өскеzin-та-ajttьp тузалаар узурлуқ.

2. По кааş cылдың тургузунда садьннь хөдгылдеzin cызын-паазын janьz-pile diagram кьлдьр curup көргызер. Кьыр diagramnar polza: a) pa-paraan саарьгазы, б) таştькькь paraan, c) peletkelde şьqzaq paraan, d) садь-ык cerleri, e) sklatтар, f) садьн алы-шкьnnarnьн саарьгазы, g) садьн алы-шкьnnarnьн corudulga curumu, q) таş-каар ындырер cыq-et полгаş cызын-паазын tus tus cыq-ettin хуу tenzizi, i) paraan саарьгазына козууннар-ньн хуу tenzizi (садьн полгаş садьн алышкьн талазь-pile ajttьr).

3. Козкооптарньн cыны-pile хам-ык paraanнь cer-cer-це өj şaanda ok-tap, оон арттык cetpezin хьнаар. Caj-ың corudar садьн алышкьnnarnьн eres каşpagaj ерттирегеge şupту азыл-на-ны ебиледеер.

Тыва төр кооптун оралакы таргазы TORLAAZЫK.

(Ulangьsь seelgy solunga ыner).

Cer-cerde mal aзыл

Tere-xөл козуунунун тебискеe-ринде 1936 cылдың 4 айна 9-ка cedir, maldь кьыş азыр кел-гени полгаş өлген cиткен maldar-ньн manaa san-pile көргызерге:

Mal ads	cuttan elgeni	pery ceent	suqqa tyşken	өске cыл-ыда-гандан	şupту тын
Inek mal	180	9	5	—	194
Cылы mal	2	4	5	—	11
Xoj . . .	182	2	—	—	184
Өşky . . .	105	—	—	—	105
катышкаş	469	15	10	—	494

Устынде sandan ap көөрге, cuttan елеен хөй mal өлген tur, tus козуунунун arat кону mal cem-инден конуцкь kьzamdьbь, şigen kespes, cыq-le cым odar көрүр olurarьндан мынca paaş maldь cutka алыскан.

Moon songaar maldьn caskь odarьn таарыştьrьp ебиледеери cu-gula tur.

Kozuun targazь Tyger.

Pil-xem козуунунун Tasьbь sumuzunda namьn 8 тугаар ыг-рын 17 sannьq kezьgьnnernin malьnньн өзыldezin көөрге: 1934 cылда 649 mal турган, 1935 cыл-да 748 paaş, 1936 cылда 704 paaş, 35 cылга төмеjleerge, 44 paaş mal kudulaan tur. Po pol-za, cыq-le 35 cылда турган mal-dan 44 paaş хоразьн kazaan san полур. Pir ebes 36 cылда тө-reen caş maldarьn kadar polza, елеен өскен турар.

Мынcaгаş, moon songaaryk kol sorulgaşьbь polza, 36 cылдың cазьында caş maldьn төлн kam-galaarynga onza sagьzьbьbьbь sal-ьp, arat tymenge yleger cizeebistl көргызер-pis.

Уыр секретери Caş-ool.

Cөөн-xemcik козуунунун Cьr-gakkь sumuzu 9 тугаар арбан-ньн хamaattьzь nam kezьgьnnь Sunduj теерзи 36 cылдың cудунга cangьs paaş-taa mal ebeen. Kizi pyryzy eş Sundujnyn ыie-gerin алыр cugula tur. Paşkь Idam-sьryn.

Cөөн-xemcik козуунунун Kь-зыl-taq sumuzunda 9 тугаар арбан-ньн хamaattьzь nam kezьgьnnь Sunduj теерзи 36 cылдың cудунга cangьs paaş-taa mal ebeen. Kizi pyryzy eş Sundujnyn ыie-gerin алыр cugula tur. Paşkь Idam-sьryn.

Cөөн-xemcik козуунунун Te-be-xaja sumuzunda 3 тугаар ар-банньн targazь eş Kydereк mal aзылga koncuq kьzьmak polgaş өске eş-өөрынге yleger cizen көргызыр турар, cыл teerge, 35 cылда 69 paaş maldьq тургаş, 36 cылда 109 paaş maldьq appargan.

Eş Kydereк, tus sumuda хөй niittinin aзылga paза koncuq idepkejiq kirzip турар.

Sumu sekreteri Mandьk.

Cөөн-xemcik козуунунун Kь-зыl-taq sumuzu Tojnur-ool теер-zi, enlr cылы кошкар, хуназьн өj şaanda yskeş, seelynde paза өj şaanda salgaşь-pile 36 cыл-дың 4 айдан egelep, хoj, өşkyzy төрүр турар полгаş polkьştьn азылдьқ cудунга cangьs-taa pa-aş mal perbeen.

Am po cылы 4 айдан egelep, kьmнь-taa murnap, кошкар, хуна-зын ызыр алган турар tur. Moon ap көөрге, eş Tojnur-ool казак, namньн toktaal-saavyrньн өj şaanda kьyssedip турарь koncuq pej-ьrlancьq tur.

Kьm-taa kizi, eş Tojnur-ool ьşkeş, кошкар, хуназьн şaq ert-tezinde ызыр алыр coruk polza, mal paazyньн өстырeнге onza cu-gula полур tur. M. Talaa.

Pil-xem козуунунун Pajaң-kol sumuzu 8 тугаар арбанньн хamaattьzь 68 харьық Mezil aşşak, 1935 cылдың 12 айдан egeleeş, 40 paaş malьn şuut тургузур азырар kьştаaş, po cылдың 3 а-йньн 15-te cer odar-це ындырген полгаş po arazyнда cangьs paaş-taa malь ebeen.

Kizi pyryzy, eş Mezilden tora-dap cыдыр kalbazyньн oraldaşsa coguur. K. PICCE-OOL.

Cөөн-xemcik козуунунун Haj-ьrakkan sumuzu 8 тугаар арбан-ньн хamaattьzь Tespizek, 1936 cылдың cудунга cangьs paaş-taa mal алыспаан, ам харьн 37 cыл-га paaş удур 150 кулаş хемceq-лиq şigen ceri, kazaalaar kizi-men ter ызыньн 4 ajda-la төгerezin tyзырп алган, taraa тарьыньн pettinde тоозуп алыр kizi-men ter olurdu.

Paза eş Tespizek, 36 cылда maldьn хоралық tajьbь aş perь-ny 4-ty өlyrды. M. Symbaa.

Emi aldyn uurgajьnньн targazь eş Tappьt 1936 cылдың 4 айна 27 хын ыnde хажьран аньjak назыньндан carьp, хенерттен el-yq pojduşka sanattь.

TAR-ьн profes ебиледединин төр cөвйелинин plenumunun kezьgьnnь polgaş ARN-ньн cingine kezьgь-ny eş Tappьtньн хенерттен moc-ceeninge, TAR Taq ыletpyrynyn aзылcьn, албан хаарларь, paза Emi aldyn uurgajьnньн aзылcьn, албан хаарларь eş Tappьtньн төг-гыл-төрел-pile pir төмеj хань aзыbьbьbь aзыр tur-pis.

TAR taq ыletpyrynyn aзылcьn, албан хаарларь pol-gaş Emi aldyn uurgajьnньн aзылcьn, албан хаарларь.

Nogaan-ooldan yleger алынар

Улуқ-хем козуунунун Iji-tal sumuzu nam kezьgьnnь polgaş ar-atkor eş Nogaan-ool 1936 cыл-дың азылдьқ cудунга удур е-рестіq temissel corutkьnnь manaa ileredirge: pir cyylynde podun-un 20 şaa хojun 35 cылдың 12 айдан egelep aзылga şigen-pile тургузу азырар kьştаaş, 4 ajda cer karara pergende odar-це ы-ндырды, po arazyнда pir хoj тө-ре-еş, azaar азырар turda-la carga-зы şaadaş, arga cоктун кьры-дан eldy, paза 3 хурагана pil-dinmes аарық төгөгеш хенерттен eldy, ындық polza-taa, өске cы-зын maldarьn cutka алыспас тееш uju cылдың cок хөдөлip kelgeni-pile төрт paaş хoj maldan koga-raan.

Iji cyylynde eş Nogan-ool, ерткен кызын mal cemi şigenн egeerинmes кьлдьр peletkep ал-га-нь-pile Lopsanga 2 şanak şigen-ni xalaska pergeş, cudar pak-şьraan 3 ineen cылық ындыр а-зырар perdi, ol inekternин iji-tь-rypken полгаş am sydyn саар izip турар, оон ағыда Kenden-ge pir aat cygy, Kөzegezikke 2 şaryq şigenнi xalaska perdi.

Po ystynde cizekterden ap кө-өрге, eş Nogaan-ool, казак, nam-dan maldьn cemin хөй-pile pe-letkeş, оон paazyньн хоратпас te-ен uluq ajttьşkьnnьn murnu-pile kьyssedip турар eş myn tur. Cer-cerde arat con moon yleger алынар.

M. Nөm-xuurak.

Xөндергеj sumuzunyn aзыл

Cөөн-xemcik козуунунун ca-гыргазьньн полгаş nam козком-унун таандьрганьн jozugaар Xөн-дергеj sumuzunga азылдар cor-dum. Meen kolduunda кьыр par-gan азылм, polit. cьрьдыşkьn полгаş caskь тарьга tugajь.

Myn şamaa pargaş ol cernin cagьrga полгаş nam, areve ыыр-

erinin азылдықьларь-pile тапызыр, uk coraan азылм tugajьn men paза-la тапыştьrьp pergeş, olar-ньн iziq paaştalgaşь-pile таaskan азылм кьыр турдум. Ol şimu-nun pygy өреgezинин sanь 475 Oon ағыда po cылы азылдьқ cuttan полгаş cызын-паазьн aar-ьqdan өлген malьn san-pile көргызерге polza:

Maldar аттары	Cuttan elgeni	aarsьqdan elgeni	pery ceent	өске cыл-dak-pile
Cылы mal	14	2	27	10
Inek	9	3	3	11
Xunan inek	70	42	2	8
Caş xuragan	1472	530	—	—
Xoj mal	251	92	44	18
Өşky	91	40	18	—
Caş anaj	1045	382	—	—
Şupту kattyşkaş	2.972	1051	104	47

Ыlangьja caş maldьn хөй ө-лген cылдagaань, кошкар, хуна ызырн şьн cөp ыspezinde полур, paза xuragan іşti аарық хоралық аарық poop турган, ыncangaş caş mal елеен өлген турар tur.

Myn sumunyn malьnньн kьы-şь cuttan kandyq ерткен tugajь-pile тапыşьp-şaan, polit. cьрьдыş-кьnnьн aзыл, sumunyn іştинге cut aзылы poop турган polza-taa, aal pölykter 14 kezek cerge pi-zik полгаş niittl ертeмнн pel-gymyn тургускан, оон іştинде 170 азық kizi өөренip турар. Ы-ндық polza-taa, şьnar талазь-pile sula, solun cagьlgazь polgaş ха-na solunynyn aзылcьларь харьbь-salgalyq азылм екки pilbejin ту-рар. Paза massalyq азылм koncuq sula, kьзы pulunda полгаş хөй niittinин cьрьдыşkьnnьн өрыledir талазь-pile cьqgan materialdaryнь

şьн cөp азықлар турарь koncuq-la sula турар tur.

Caskь тарьлганьн aзылм peletkep турарь екки төр полур. Cыл teerge, coguur өj şaanda egelep, ыrezини cөвй-pile aзыл-лаар полгаş тарьлgaга kiretinин pettinde хамык par cepcek хө-екселдерин selip septep алган полгаş xaragan, ыjaş тазын, ol taraa şөlderinden cajladep, арық-лар peletkelin corudup турарьн ap көөрге, arat con полгаş sumu-nun paaştaar organizastarь хам-ык кызын тарьга-це cugulalap ту-рар төр полур tur.

Устынде cugaalaan cedilşkin-niq полгаş cetpes-taa азылдарьн тапыşkaş corutca coguur азылда-рынга, podumun sanalьmньн per-geş keldim.

Surgakьлар coraan PUGA.

Şagaan-арық emnelgezi

Улуқ-хем козуунунун төвн-де kizi emcizинин emneer coruу kөдce con-pile tuduş харьлаа-лық polgan, cыл teerge, cangьs 3 aj іştинде kizi emcizi 70 kezek cerge ca'alga coraan полгаş 110 kizi emneen. Şuut emnelge ce-rinден keep em algannarьn sa-нь 1119 poop турар.

Po cылдың egezinden 4 айна 1-ge cedir cыдыр emnetken kizi-nin sanь—118. Moon ap көөрге, sovet emnelgenin aзык-tuzaзын arat con тькка-la sonuurgap, em-nelge-pile arazь ulam cookşulap турар tur.

Am yjede xooraj полгаş кө-deede хирip төр paaş, хөрек аарь par турар tur. Ындық аарық-pile aaraanar emnelge ceringe paaş удур keep турарь cugula tur.

Xelemecci Saadak.

Likpuntu aзыл

Tees-xem козуунунун Pert-taq sumuzunga 2 aj 15 хонук хуу-саалық likpuntu surguulu aзыл-kan. Po arazyнда myn surguul-darьn өөренip kelgenin san-pile көргызерге:

Tөreen тьлга екки kizi 10. Sa ga екки kizi 7, ortumak 10, adak 16. Ulus-tөree екки kizi 3, ortumak 13, adak 18.

Telegej pajdalь, tymen pojduş mьndьq cыл eritemnerge өөрен-gen şьgь ebeeş polurга pizibeen. Myn surguuldarьn coldak хууssaa іştинде eregejinде ce-diłşkinniq өөренген төр полур tur. Tus surguulga idegeerim polza, po өөренip алган ерте-мин sularatpajьn ulam-na ханьzь-pile өөренлрин kьssьn.

K. TOLGAJ-OOL.

кьмньн puruuzu irgi?

Улуқ-хем козкоовунун pelet-kelcizi eş Kavaalaj, 1935 cылдың seelgy ыjezinде, Ezimde Padьz-ьkka kadartьrь-pile 139 хoj co-rutkan, ol хojlar Ezimge pargan toraan kodurlap aaraanь-pile, am yjede 100 cedar-cetpes хoj art-kan, өskeleri kodur aaryq-pile өлген tur. Padьzьk polza, ol ko-durlyq хojларн Ezim aaldarьn-ьн kysky, cajьgь kazaalarьнда xo-rgadadep алган турар.

Pir ebes, Kavaalaj ol хojnu emcige şincitkeş corutkan polza, ol хire kugарал polbas турган ijk. Po tugajьнда peletkelci pile kadarecьnnьн kajьzьnga puruу ka-ldaар cybel? Monu koзkoop cer-инден тарь іstep тыpsa coguur. "Bermeşil"

Solun cagьlgazьnga eş Şanmak idepkejiq poop tur

Cөөн-xemcik козуунунун Te-be-xaja sumuzu 3 тугаар арбан, nam kezьgьnnь eş Şanmak po 36 cылдың solun cagьlgazьn kal-bartьrьnga podu-pile idepkejin salьp, arat conga ylegerin көргызыр турар, cыл teerge, podu хамык cagьlganь şupтуzun ca-gyp алы-şaan, өөнын іştинде 3 ki-zige pir-pir cыл polcaq-pile so-lunnarьн cagьp perгileen, оон ағыда nam ыpyrьnden solun ca-gьdaryнга азылар aзыl таqьzьga onu өj şaanda kьyssedip турар полгаş ыlangьja Şimi askьnga pir kezek aaldarga xural kьlgaş, anaa 10 kizинin akşazь cок poorgia, podu "seelynde төlep peer sler" teeş tyr ceeli-pile solunnar ca-gьp perгileen.

Tus tus nam kezьgьnnьr eş Şanmak ьşkaş, idepkejin salьp тургаş, solun cagьlgazьn өқ өre-gee kuruq cок cagьdaryнга on-za sagьzьn salgan турар uzurlyuq.

Nam ыpyrynyn targazь Semis-ool, Kьzьl-taqda.

Хажьран еş Tappьt

Emi aldyn uurgajьnньн targazь eş Tappьt 1936 cылдың 4 айна 27 хын ыnde хажьран аньjak назыньндан carьp, хенерттен el-yq pojduşka sanattь.

TAR-ьн profes ебиледединин төр cөвйелинин plenumunun kezьgьnnь polgaş ARN-ньн cingine kezьgь-ny eş Tappьtньн хенерттен moc-ceeninge, TAR Taq ыletpyrynyn aзылcьn, албан хаарларь, paза Emi aldyn uurgajьnньн aзылcьn, албан хаарларь eş Tappьtньн төг-гыл-төрел-pile pir төмеj хань aзыbьbьbь aзыр tur-pis.

TAR taq ыletpyrynyn aзылcьn, албан хаарларь pol-gaş Emi aldyn uurgajьnньн aзылcьn, албан хаарларь.

Өөрүшкүлүгү cettirdibis

По 5-айн 9-тун хунынде орайн 3-шакта El gestic „Toka“ kyrekonomga, Kyzyl-xoorajda Kyrtipograf kolektivinden „Шн“ солун редактору еш Lyndyp paaſtaan 16 kizl uluq aſtevus tep maſinalyq kelgeſ, kyrekonomn-un cыqlыp kelgen aзылcынар-pile uzurazыp turda, ndavaanda-ia, kyrekonomnun direktoru eſ Kara-ool cedip kelirge, oon-pile mendileſkeſ, tarlyganыn corup turarыnыn tugajыn sonuurgap cugaalazыp turdular. Ol cugaanыn arazыnda pir kol ajтыp—uun podap turarыm, ARN TK prezidiymynыn targazы eſ Tokanыn uluq portret curuun tutkan.

Yſte, Pygy Komunistyq Bolſhevik Namыnыn Top komitedini cingine sekreteri polgaſ pygy telegejini aзылcыn aratarynыn paſkыzы eſ Stalin, Kominternanыn cingine sekreteri eſ Dimitrof olarыnыn curuktaryn tutkan.

Tortte, TAR cazaanыn paſtыncыlarы eſter Xemcik-ool, Cyrmit-tazы olarыnыn curuktaryn tutkan.

Peſte, murnundan yſ aзыdar ſildi q хаalgыlyq, 56 akſa erttektiy xana solununыn lizeyn tutkan.

Aldыda, caa-ynge „Шн“ solun 20 kezektі brigattarga yleper ler eſter pergen.

Kyrekonomnun pygy aзылcыn, alban хаarlarы, po perip turgan pelek pyryzynde le tinmiredir adыſ caskap, aa cok ӨӨp pајр-lap xyleep ap turdular. TAR-nyн paſtыncыlarыnыn ыndыq todargaj curuun keſtyp kelirge, onu kerebeen kedeeden caa kelgen aзылcыnar oludundan tura халыp kel-beſtin argazы cok tur.

ſuptu pelekke pergen cyulder-nin kыldыgan ertte 216 akſa cedip turar tur. Piske aзыk tuza-зыn podaarga, cыqlыp cetpeſ.

Oon eſ Kara-ool pile Ubanzaj olar, „slernin pelecenrni pis ӨӨp yxyleep algaſ, ekki kamыlyq, xyndylyy-pile edil er-pis. Bncarga, nam, cazaktыn salgan sorulga-зыn cugaalap coruj, „Slernin kyrekonomnun murnunga pistin paralga kolektivini murnundan pelekke tudar cybeleribis polza, teſſe:

Pireede, tus kyrekonomga adыn pergen, ARN TK prezidiymynыn targazы eſ Tokanыn uluq portret curuun tutkan.

Ijide, pygy telegejini revolu-zun paſkыzы eſ Leninin curuun tutkan.

Yſte, Pygy Komunistyq Bolſhevik Namыnыn Top komitedini cingine sekreteri polgaſ pygy telegejini aзылcыn aratarynыn paſkыzы eſ Stalin, Kominternanыn cingine sekreteri eſ Dimitrof olarыnыn curuktaryn tutkan.

Tortte, TAR cazaanыn paſtыncыlarы eſter Xemcik-ool, Cyrmit-tazы olarыnыn curuktaryn tutkan.

Peſte, murnundan yſ aзыdar ſildi q хаalgыlyq, 56 akſa erttektiy xana solununыn lizeyn tutkan.

Aldыda, caa-ynge „Шн“ solun 20 kezektі brigattarga yleper ler eſter pergen.

Kyrekonomnun pygy aзылcыn, alban хаarlarы, po perip turgan pelek pyryzynde le tinmiredir adыſ caskap, aa cok ӨӨp pајр-lap xyleep ap turdular. TAR-nyн paſtыncыlarыnыn ыndыq todargaj curuun keſtyp kelirge, onu kerebeen kedeeden caa kelgen aзылcыnar oludundan tura халыp kel-beſtin argazы cok tur.

ſuptu pelekke pergen cyulder-nin kыldыgan ertte 216 akſa cedip turar tur. Piske aзыk tuza-зыn podaarga, cыqlыp cetpeſ.

Oon eſ Kara-ool pile Ubanzaj olar, „slernin pelecenrni pis ӨӨp yxyleep algaſ, ekki kamыlyq, xyndylyy-pile edil er-pis. Bncarga, nam, cazaktыn salgan sorulga-зын cugaalap coruj, „Slernin kyrekonomnun murnunga pistin paralga kolektivini murnundan pelekke tudar cybeleribis polza, teſſe:

darыbыſtы ereſtiq kyysſsediribisti slernin murnunarga temdeqleeli-ter, хаarы seſter pergen.

Taraazy-pile ojnakылardan „27-28 cыldarda“ tep, 5 koezege ſii yndyrgen. ſii soonda, 3 kizi 7 cyyl xire kap-agaj sport surguun kergysken. Oon ulaſtyr хыldыq muzuk-pile po gaſ aas-pile хөј cyyl ыrar ыrlaan. Koezege saan-da-la eſ Xovenmej koncuq kat-terыncыq captaыncыq cybel r kergyzyp turgan polgaſ adak seel-ynde kavkas tanzы tepken. Oon soonda, myn ojnakылar aзылcыn-nar-pile kadы 3 ſakka cedip mas-salyq ojun kыlgan.

Ertteninde temgi ekke-gegen ха-araanga Өске ӨӨp uluq хана solunnu yndyryp turda, eſter Lyndyp, Sunduj, „Ubanzaj olar, ховуда 3 kol uluq brigatty kez-ij ſapkaſ, 3 хан solunnu yndy-reſ aap perdiler. Temgi xooraj-da yndyrgen uluq хана solunnu-pile kadы 4 solunnu хын keziln-de yndyry-ſaan, oon iſtinge tus tus brigattaryn aзылcыnыn tugaj-ыnda pottuq cyulderni piſip, paza uran-cogaal talazыn piſip yndyrgen. Xovu kezeen eſter brigattaryn aзылcыnыn pottuq san-alyн perip cordular.

Orajnыn 4 ſakta myn ergim aalcyar, „ca ergim eſter, tarly-ganar plany ertte ereſtiq tooz-up koryner“ teſ, eep corupular.

Parlaga kolektivini murnun-dan nam, cazaktыn sorulga-зыn jozugaar pistin kyrekonomga pot-tuq tozanы kergyskeninge pajyr cedirbi ſaan, tarlygabyſ aзылcыn-ce kыzybysty ulam na тыnzыdar-pis.

Areve yryynыn targazы Torzu.

Сыргаккы сумузун-да хереezenner tas-сынын азыл

Cöen-xemcik kozuununыn cыrgakkyda 11 tugaar nam yry-nyн canыnda хереezenner tassy-ынын kultur massalyq aзыл cы- kelgen tudum ulam Өp eſter sajыrap turar, cyl teerge, 311 saanыq хереezennerini iſinde nam kezigyny 13 areve 14, OKTE kezigyny 15, RTO 2, koop kezigyny 27.

Olarnыn piliſkini ap kerge: pizikke ekki—12, ortumak—52, adak—70, pilbes 177, sanga ek-ki—22, ortumak—45, adak 75, pilbes 169.

Moон ap kerge, хереezen-nernin piliſtini eleen Өylep kelgenin херечилер turar tur. Xere-zenner kultur—massalyq aзыл sajыradыp-pile kadы, maldыn yer ciq etti polazыb-radыrыnga хамыk kыzyn salыp, хөј niitinin aзылga idepejini salыp kirzir uzurluq.

Nam yryynыn sekreteri ſIMIT.

Yrezinni Tadar-ool ыſkaſ ſыqzap kam-galaaly

Uluq-xem kozuununыn ſagaan-aryq sumuzu 3 tugaar araanыn хамаатыzы eſ Tadar-ool, 35 cыldыn kыzynыnde 1 ga carыk ta-raan taraazыdan azaap algan 6 parva yrezini uurg jlan ыſqzap algaſ, oozun 4 ajыn 20-de uſtup algaſ, taraazыn tarыp egelej pergen polgaſ ertken cыldan хөј-ny tarыp-men tep turar.

Kizl pyryzy Tadar-ool ыſkaſ, am po cылn taraa yrezini ыſq-zap kamgalaaly cugula polur tur.

TUGANCы.

Elegeste „Toka“ kyrekonomnun tarlygazyнын 2 tugaar medeezi

Maj ajыn 10-nun хуныnge cedir taraanы:

AZBLDBN ADB	Kyysſedir plans (Myn хынge cedir)	Kyysſetkeni	Aзыr kыys-setkeni
1. Ertken cылn cargan cer-pile kadы cargan cer	700 ga	900 ga	200 ga
2. Illirteen ceri	700 ga	800 ga	100 ga
3. Cargan ceri	650 ga	600 ga	10 ga

Tarыrыn maj 20-de toozar tep oraldayp turar. Pir tugaar sugadyн maj 10 хуныnden egeleen.

Direktor KARA-OOL.

Lenin kudumcuzunun aзылga tuzalaſ-kanыbыſ

1936 cыldыn 5 ajыn 6 хуныnde kezeekkini 4 ſakta 3 kolektifden 3 хын ulaj Lenin kudumcuzun, pir хын-ne 3 ſakta aзыldaary-pile kelgen kiziler polza:

Mal-cer aзылcыnыn ministerinden eſ Polat paaſtaan 18 kizi, Taq yletpyr ergeleen cerden eſ Kydereк paaſtaan 23 kizi, Us-tыbыſ esilelini cerinden eſ Tanzыrыn paaſtaan 45 kizi, ſuptu kelgen eſter kattyſkaſ 84 kizi.

Ol хынnerde koncuq ekki aзыldaannar: Us-tыbыſ kolektivi, Mal-cer aзылcыnыn ministeriniн kolektivi, Taq yletpyrynыn kolektivi.

Brigattar organizastap turgan profes yyrleriniн surgakcyz O. Lopsan.

Sadyq saarylgazy

Tandy kozkoornun Toora-дыq saarylgazyнын talazы-pile xadыnda salыp sadyqыn 1936 cedip algaыn:

AJLARы	akſa-pile		eiыk talazы-pile		ſuptu тыnы	
	akſa	kөp	akſa	kөp	akſa	kөp
Pir ajda	3591	31	285	05	3e77	36
Iji ajda	2900	15	244	54	3144	69
Uſ ajda	4782	20	65	01	4847	91
Kattyſkaſ	11 274	36	595	60	11.869	96

Po sandan ap kerge, coguur cizeen toldur kibr-jin turar polgaſ хуучулар ev-ezep turar. Moон songaar sadyq saarylgazyн eſtyreringe onza sagыſ salыp pistin sorulgaыbыſ polur tur. Kozkoop'a K. CAMZы M. MIRCCIN

Pistin arvaаныn malы Өзыр tur

Uluq-xem kozuununыn Caatly-xooraj sumuzunыn 3 tugaar ar-va хамаатыларынын malы Өзыр turar.

Mal adы	1935 c.	1936 c. eskeni
Cыlgы	65	68 3
Inek	175	189 24
Xөј	282	440 158
Өſky	214	299 85
ſuptu:	736	906 270

Po san polza, 4 ajыn 15-ke cedir turganы polur tur, moон songaar am-taa mal teryp turar cybe teleede, mal paaзы nemezirli cugaa cok.

Kol-la sorulga polza, maldыn po caskы caſ telyn kadagalap kamgalary polur tur. Onu piſtin arvaаныn хамаатылары cediſ-kiniн kyysſedip ſыdar poor tep kыjыrdыm.

Arvan targazы Caſ-ool.

Aratkorlar pilip alыnar

Imi alдын uurgajыnda Tabaaga хаarы

Imi alдын uurgajыnda eſ Tabaaslernin, „Шн“ solun redaksyзы-нын murnunga salgan 3 cyyl ajt-тыrынын хаarылаарга polza:

„Aratkor kizi, „Шн“ solun redaksyзыnga cagaa corudarda marka cыpыrar-pe? Aratkor kizi, cybe piſtir saanыnda pyrytkelin kaitaj corudup turar-pe? Aratkor kizi, aзыt-caſt pizeen cyyl-yngе, ſыn, mege adыn kaitaj salgaſ corudup turar-pe?“—tep ajтыpыp salgan tur-sler.

Aratkor kizi, kaſy-taa solun-nar redaksyзыn-ce cagaa corudarda, kandyq-taa marka cыp-ыraas, cyq-le хaptaas poſta cer-inge tuzaap peer ijik-pe, aзы poſtalaryн pазыn iſinde aзыp kaan turar хаarзактыrыnga kibr-kaap kaar uzurluq, ol cagaanы poſta ceri redaksyga ekkep per-geſ, 5 kopejek negep alыр uis cybe. Bndыq polza-taa, aratkor-lar pottarynыn ekki turazы-pile solunnaryga cagaa peerde mark-anы cыpыrgaſ corudup turar polza, solunnar redaksyлары, ы-ndыq aratkorlarga pajyr cedirer tur.

Pygy aratkorlarga тыnadыp polza, eſ Tabaанын po ajтыrыn-ga хаarылаан каaſ seſty aзыq-lap, oon uzur-utkazyн naryn-pile nomcup tanzыp algaſ, mo-on songaar monu parymdaaly turar coruk cugula tur.

„Шн“ solun redaksyзы.

„Toka“ kyrekonomda aзылcыn хереezenner

Elegeste „Toka“ tep atыq kyreko-nomga, po 5 ajыn 9 хуныnde pistin tipograf kolektiviniн alban хаакы-tary polgaſ aзылcыnarы, ol cer-ce-azyлcыnaryн ortuзуnga ſii, kыskul-tur, ы, oon-taa Өске massalyq ojun-mar, paza ol cerde хана solunun ca-artlyp turguзыrыbыſ-pile pargan pis. Ol kыlyr teſſe, pargan aзылcыbыſtы ek-kizi-pile kyysſetibis. Ooң-pile kadы ekonomnun aзылcыn хереezennerin pajdalan nam, areve polgaſ ыnda хереezenner tassyынын tuzalakcyz-pile eleen-ne tanzыm.

Myn kyrekonomda pygy curllap turar хереezenner—83 kizi, olarnыn iſtinde 42 kizi ſuut aзылcыnar poor turar, olarda nam kezigyny 7 kizi, areve kezigyny 24 kizi, profes kezi-gyny 9 kizi, RTO kezigyny 14 kizi.

Yſtynde eſterniн tus pyry aзыlda-рыn polgaſ idepejiligrin ileredirge: traktor brigadynda Өſky saar ol eko-nomga 4 cыl xirede aзыldap turar pol-gaſ, kыlgan aзылcыnын ſыnarы, „podu-nuq curuun ekki, ыncыngыſ 2 udaa ſaannal algan, paza 1 tugaar aat br-gaadynda Sereb-syryn, Өſky saar-pile pir tomej, olarnыn adaa nda Sanmaakkaj polgaſ oon-taa Өске eſter par poidu. Oon angыda mal aзылcыnda 15 xire хереezennerin iſ-tinden Cымылаан, Pajыpvan ekki aзыldap turalar. Biangыja eſ Cыm-laan mal azaar talazы pile er, херее-zen ӨӨrynden artыk ekki-pile aзыl-dap turar.

Yſtynde picce clakten ap kerge,

pistin хереezenner ulustыn polgaſ kyrynенин aзыl-agajыnda eleen-ne cediſkinniн kirip turarы koncuq-la pajыrlancyq tur. Ooң-pile kadы, cet-pe cyulder paza par. Cyl tize, cam-дыk хереezenner aзыlga kibrp kaarga, ol aзылn kыlyrыn pilbes, pir pir br-gattar paaзы sanap coruur—ijik-pe, sadar—samyыnnыn coruunga idepej-liq aзыl kыlyr, oon-taa Өске cetpe cyulder par. Biangыja хереezennerin arazыdan Sevik-pit onzagaj paak kizi tidirtkeſ, aзылcыnыn ſuut yndyrgen. Ooң pile kadы nam yrynden хереezennerin ortuзуnga surtaal massalyq aзыl corutkыn koncuq su-la turgan poidu.

Yſtynde cetpe cyulderni cok kы-lyp alыр tugajыnda nam, areve, ыnda tassyk targazы, хана solununыn re-daktorlarы cыny kыza coguur teerin ajтыp pervi-ſaan, ol tugajыn picce-paccanы, ыnda caa yngen хапавыſ solununda pizidim.

Elegeste „Toka“ tep kyrekonomnun turar cerin koncuq sonuurgap koryp magadaaſ, ыlap turgan picce ыrm polza, Taraan taraan kajdal tize, Tazыr ſeldыq Elegeste. Keze taraan kajdal tize, Kөk-le ſыnaa Elegeste.

ſыnn na myjыk teſee polgan ſыnnar adaa Elegesti, Elik xylays teſee polgan Ezim adaa Elegesti.

xer. Tolbaakkaj.

TAR-nyн nam, cazaanga

1936 cыldыn 4 ajыn 30-de, pygy telegejiniн yletpyrcin, tar-aaccыnnary polgaſ tarlatkannaryнын kapitalizmga, faſizmga uduur, maadyrlyq tajыncы kыzyn тынner көөр—Maj 1-niн uktul-ga хuralып, Tandy kozuununыn төөy—Paj хаak-xoorajga arat massalardan pajыrlыb-pile eres uktup erttirdibis.

TAR-nyн nam, cazaanga tangыraq-larybыſ polza, 1936 cыldы mal paaзын 16 % aзыr Өſtyrer, connu, pizik pilsezin 72 % cedirer, taraa ſөly polgaſ sigen ſölyn murnukku cыldardan aзыr kyysſedip alыр-pis.

Majnyн pir caazy telgerezin!

Telegejiniн tarlatkan aзылcыn тыmeniniн ыnak paſkыzы eſ STALIN telgerezin!

TAR-nyн nam, cazaanыn paſtыncыlarы xyndylyq ыnak eſteribis Toka, Xemcik-ool, Cyrmit-tazы telgerezin!

Xural prezidiymy.

TAR 15 cыл полур оју полгаш республиканың 3 тугаар жармаказына

Тываның кооперазы

(Egezi № 37 (538) solunda. Am tengen)

TAR-nyң 15 cыл полур ојунун хын-
ynde, хамык сadyq cerleri (sklat,
magazin, majgyn, kazer oqler polgaş
tergi sadyqcylygy) хөј tymenge sad-
ыqny telger, oon tynnelin көргyzer.

Aqaa peletkel azaly polza:
Carylgaзын ulgaittyr sadyр алыс-
ынны екки organizastap corudar
xerek.

Paraanny corumnuq cyskaap salyr,
ulus şooluq xereqlees sarq taaly-
ma-pile көzege таарар, paraanny
murnun көzegeleeş, sadyq кылыр şak-
taranda азыдар. Sadyн хагган soon-
da көzegezin тытыр каар. Pes pa-
raannaryн тоурак тоозуна хөдөлir
paraannar-pile pir cerge salbas (tal-
gan, taraa polgaş öske-taa). Aaş-cem
paraannaryн, cizeeleerge, cigir, tus,
talgan polaryн кара пылаар, kerosin
mındыq paraannar coogunga salaş,
onu pakşyrtapş arga хемceqlerин
podaar. Sklat cerleri şaaraş polgaş
xat хадьрга тоурак кирer cerlerin
tuqlaar (aptara carttylaryн азыqlaar).

Sklat, magazin polgaş majgynnar-
da paraanny төrel-tөрeli pile, öy,
kudu şynar хемceezі, өrttek-yeziniн
aaj-pile cyskaap salyr. Cizeeleerge:
pelen idikterni хемceezin таарытыр
salыр, pes polza, şöegyn, öyn та-
рытыр, torqu pesterni оңыр, xirik-
pes кыдыр кырандан saazyн-pile
oraaj şaryptar. Picce yymek paraan-
naryн öy salыр.

Magazin polgaş majgynna paraan-
ny cyskaap salyрda cugula cybe cыл
teerge: par turgan cyzyn-paazyн pa-
raanny şuptuzun karakka көşky кы-
дыр caraş cyskaar. Con хereqleen cy-
yezин көөр. Pir ebes ынаар cyskaa-
vas polza, paraan saarylgazy kudulaar,
paraan sattybmajyn cыdar, sadyqqa
karaza poor, sadyq kылгannaryн

азыс евеезер. Tus tus paraannyң
өrtteen saazynga cyskaap айткаş,
көşky cerge азыр каар polza, sadyq-
cy kizee консуq тузалаq.

Cer paзын іstinde paraan azaap tu-
rar polza, onu yrgylycy көрыр турар
xerek. Adaandan ystynden суq kirip
paraan pakşyraj peetine tep maga-
dular хынаар. Pir ebes суq kirer
polza, top-toraan cajladыр хемceqler
алыр.

Paraan talazy-pile peer şöelgy ca-
gым polza, Tывa төр кооптун сіste-
minde турup турар magazin polgaş
majgyn ergelekileri connu хereq-
ler suraqлаар paraanny podar, cок
paraannaryн, азы cetpes paraannaryн
murnundan cagyр peletker алыр ul-
uq cugula.

Tergi sadyqcylygy paza po ystynde
cyyl-pile pir төmej, majgyn, kockoop-
tan алган paraanny өңуq caraş ar
coraaş sadyqlaar uzurluq. Sadyн
arat conga podu-pile cede perip sa-
dyqlaar teelede, хары-на екки cy-
gyryk, con алысаар solun paraannar
ar coruур хerek. Podunun тьвар азын-
таа арьыдадыр, connu ырак-узак cer-
ge coruурundan амырадыр polgaj.

Po cangys-la paraan talazyн екки
azaap sadaryнnyң peletkeli tur. Moon
aqşada, pistin sadyq азыссынаарыс
polza, sadyр алысқының саq yjezin
таарытыр corudar азыдарын utpajyn
pir тenge peletkenir uzurluq teelede,
kockoopтар polgaş cer-cerde sadyq
азыссынаарыс cagyр yjezin mal, tyk,
sarcaq, алгы-кееş, хы polgaş öske-
taa sadyр алысқынының каж хире
peletkenip corudup турарын TAR-nyн
on pes cыл oјunda хөј niitli көрген
турар кыдыр тургузар.

Oon pettinde po cerler polza, kan-
dyq corudulgalaryн таарытырза co-
guur teerge:

Sadyq кылыр келген arat connu
saadatpajyn corudar, oran—paзын,
savazyн peletker. Sadyр алган ma-
lyн odarladыр kadarar, syrdyрer oruun
таарытырар.

Sadyр алысқынының planың саq
yjezinde kyyssediriңge onza sagys
salыр, cook-kavyda majgyn ergelek-
cilerin polgaş tergi sadyqcylygyн
cыqgaş, азын таарытыр surgaar.

1935 cылда turganьndan 1936 cылда arttyk caarttyр sajьbradyл
Kызыл-xoorajnyн profesccleri,
anьjak öşkenneri 1936 cылдын
cagyр yjezinde xoorajnyн kultur
massalyq polgaş sport азын
1935 cылда turganьndan caarttyр,
oon organizastыq şynarynga ced-
ir cangys aaj corudar tugajьnda
tөp kluptu toгандыр турар kiz-
ikcilerin kattyşkan cөylelin
turguzup алыр. Olar polza, хо-
oraj іstinde турар хамык oјun,
sportuң хын pyry азын saavyр-
lap удurtup paaştar турар. Хо-
orajnyн kultur massalyq polgaş
sport азында кириşken kizi py-
gydezil podunuң ojnакыс idek-
peji-pile kirzip тургаş ojnакыс
at ap, хары тuskaj pizik şynal-
ды oјnar алыр sorulgaыс ceder.

Po tugajьnda klup canьnda en
ekki ojnакыс, şifeci, ыlakьş, toş-
purluурcu polgaş pөmyktep oј-
naar, oon-taa öske хөј niitlinin
kultur massalyq азын tus tus
pilir aaj-pile pottandyр турган-
naryн şannaar fondunı тургus-
kan. Am yjede piste pөmyktep

oјnaar komandyлар: OKŞE-de, төp
cөyle de, Tipografta, Sovtyvtran-
sta, Şkolalarda organizastыgan.
Oların хereqler camдык хer-
ekselderi кыдыган хер pөmyk.
Po cылың cagyр yjede pister en-
ir cылдын kaaş tapkыр şyn rleq
azyл corudar uzurluq, cyge teer-
ge, caa uluq kluptu am тоozup
aidьыс, cagyр sat jozuluq-la kul-
tureн pajdal-pile азытынар ар-
paar, am septelgezin kolduunda
тоozup турар. Sat polza, caarttyн-
ды кыдыган tur. Төp cөylel-
din kolektiv cagyр yjede sat pol-
gaş kluptuн іstikki азын амы-
ыq massa азыдыр-pile хандыр
турар coruk polza, podunun хо-
orajga corudar kol азында pol-
ur хerek, po tugajьnda kluptuн
organizastas, арыq-şever polgaş
хандытынамажың tudar турар cet-
pes азыдарың cок кылыр хем-
ceqni хуны-pile алыр хerek!

Profes төp cөylelinin kultur
massalyq kildizi Pak-kөk.

1) Кызыл-xoorajga texnikumnuң таş
paзынының суurun pajьрыық jozulal-
pilye salgaş, texnikumga "TAR 15 cыл
oju" tep at ediledir.

2) Ymnyq turum kino yndyрer cy-
beni pajьr pettinde cepceqler pelet-
keş, uk pajьr polurda азыдыр egel-
ej pergen кылыр.

3) Respubliktyң pygy connuң pizik
pilitinin pyryn pyrykelin iјyn 15-te
кылыр тоozar.

4) Nasional pizik tugajьnda pygy
respubliktyң konferenizin iјyn 1-de
cьpь xuraldadyр.

5) Kyrynenin myzejlin kyzy pol-
gaş хөргигizi-pile "15 cыл тургузунда
TAR kultury" tep telgelgeni eбил-
dep тургузар. Telgelgeni cынын pile
көргyzer tize:

a) TAR kultur cerlerinin curuу,
b) diagramnar,
c) foto-curuktary,
d) şkolalar, emnelge cerlerinин ek-
sponat tep pottuq ylegerleri. Cizeel-
eerge: pyryn хандытылгыş şkolalaryн
tazylgazy, surguulduң piccil uruqlar
xebi, emnelge cerinin арыq ulus cы-
dar екки ylegerliq paзын, oon-taa
өske.

e) nasional tyл кырага yndyрген
pygy-le cogaal nomnaryн telgeer pol-
gaş oon-taa өske.

6) Respubliktyң ырак sumularыga
azyldadyр-pile emnelgeniң екки yl-
egerliq 4 көкер өөн тургузup coru-
dar.

7) "Toka" attыq emnelge cerinin
canьnga sajьylgaan-pile emneer öre-
el тургузар.

8) Respubliktyң paşkyларының өrt-
temin pediderer pir ajьny surguulun
pajьr еrttirerinin хyunneringe таары-
тыр cыдыгыр азыдыр.

9) Uluq pajьrga таарытыр yndyрer
cындын nomga "15 cыл тургузунда
TAR kultury тургузуşkunu" tep tus-
kaj cyyl pizip kiltir.

10) Iјyn 1-den egeleeş, 750 өөren-
ikeliq 25 cagyр şkolalaryн telgedirip
azyldadyр.

Uyr sekreteri Şimit.

TӨP KOMIS.

Murnakь sumularga cediner!

Parьың-xemcik kozuununuң solun cagьlgazyн corup турарың maj
pireede tynneerge polza:

Sumular	„Şyn“ solun			„Areve şanь“			„X arat“			„C. kol medeezi“			tyay	cedip alыр teen
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3		
Xel	35	32	—	20	55	—	4	94	28	—	273	240		
E-parlyk	15	23	1	1	40	—	2	120	20	19	241	230		
Şaj	20	57	8	2	36	8	4	46	14	1	196	370		
A-parlyk	12	13	7	4	10	3	11	42	18	—	116	180		
K-tajga	18	32	—	5	39	2	1	39	9	9	154	235		
AK	8	5	5	12	73	17	—	29	29	24	239	360		
Kara-xel	30	20	—	15	33	—	3	29	33	—	172	235		
Kөp-seek	25	46	3	5	46	6	11	82	17	7	248	360		
Xөndelen	16	37	2	4	46	3	7	9	8	7	140	360		
Şekpeer	17	25	—	1	14	—	8	81	18	1	165	290		
Ajangatt	11	57	2	1	43	7	10	49	7	9	197	290		
Kargь	8	38	8	9	8	18	6	75	18	13	201	280		
Saqly	9	12	1	2	16	4	1	3	18	6	72	225		
K-mazalyk	53	18	—	62	21	1	11	35	11	24	259	—		
Şuptu tyny	287	461	37	143	492	69	92	738	234	120	2673	3740		

Pistin parlaigawestyn 2 tugaar tynnelinden көөrysyske, en murnakь
sumul Xel, E-parlyk, K-mazalyk, Kargь polur, po sumularyн paaştar
organizastary polgaş aratkorларыңды екки азыл corulканың maj 1-de temdeq-
leeş, cangys parlalga tugajьnda şannaan aratkorlar: Xel sumuzu Tандаа,
Tookkur, Tilgizek, olaryн 3-3 aqş, E-parlyk sumuzn Öktek-ool, Telger,
Laa-syryn olaryн 2-2 aqş, Kargьnyн Tostaj, Tondar, Tөmyr olaryн 2-2
aqş-pile şannaby-şaan, K-mazalykta nam, areve organnaryн екки азылдаан-
ыnga temdeqledibis. En şölynde kuduruktap турар sumular, ystynde san-
nardan todargaj kəstyp турар cybe teelede хөј тајылар cок, moon songaar
3 tugaar tynneli 7 ajьny pirde tynneer polgaş cetpes turar sumular şan-
nalkan eşterden yleger ar азылдаар cugula polurun кыжырыр tur-men

Moон-pile kady, cedip alыр teen planың TAR-nyң 15 cыл oјunda ajaap la
cedip алырн sorulga-salыр uzurluq.

Aratkor organizastakьş Xyreq-ool. Xerezenner tassьş Tьrttyk.

Пошта теп cybeniң uzuru cer-le ындыq poor cybe irgi-pe?

Murnukku cыdar іstinde poş-
adanь solun saadadyр cary-caal-
ыş solun kuruq cок cagyр y-
rgylycyep турган polgaj. Ol ы-
ндыq coruk şöelgy yjede тыттыр,
ыт-taaş, cary-caal araj nam-
dan ыşkaş polgan cybe. Am
хыры camдык solunnardan көөр-
ge, poştаның „aaryş“ kadannaj
pergen teen ыşkaş, ындыq suraq
tynnalgyлаар cybe. Onu екки
ajьny tьppejьn турган kizi-men,
am şölynde хынар şincilep tur-
arыmга, poştаның saadadyр
araqlyq coruу хар crip, хын
karaa cылыр keeri-pile kady ты-
ныq-taa kadannap egeledi ыşkaş.
Cыл teerge: Parьың-xemcik pošta-
зын харьзазь yzylgenden peer
aj carttyr cede pergen, ol kozuun-
nuң хамык solunnaryн Cadaan-
na еkkep oналap kaparkan, ында
savazьraan tep suraa тыналыр,
Parьың-xemciktyн хамык arat
tymeninин cugula cagaa харьла-
азь polgaş solun parlalga-ce
corudar cyyideri, Кызыл-mazalyk
poştazьnda 20 азыq хонук oвалы-
тына pergen savazьraan cыdar
tur.

Tөp poştаның, Parьың-xemcik
poştazьn saadadyр turar paazyн
ыbarda консуq pelen, cыл teer-
ge, olar mьncap cыldagan тьвар
—орук-cirik cок, суq palgaş
көvydeen, maşyna corup şьdavas
tep, pottary oruk cirik көrbejin
cыткаş, calgaа colaaccьlar askь-
pile ынаa tizir cadavas, ol ындыq
megeni tudup каарь paza pelen
tur, cыл tize, 4 ajьny 8-tin keze-
ezinde Kызыдан pošta maşynazь
yngen, oon colaaccьş Picce-ool-
duн coguur cerinden алган şyn-
zylgazyнда polza, „Parьың-xem-
cik-pile Cadaana arazьnda maina
oruу yzylgен teelede, po maşyna
Cadaanadan еrtip cer-le polbas“
teen uktelyq. Şynap-lз corup
şьdavas-pe teerge, cок ындыq
bьs, oon-pile kady yngen Sov-
tystranьnyн şayьpьş colaaccьş
eş KILIN cangys-taa poolbajьn,
toon cyyktyq maşynazь-pile
Kызыl-mazalykka kiltir mannadьp-
la keldi.

Cadaana-pile Кызыл-mazalyk
arazьnda am po maj 2-nin хын-
дань solun saadadyр cary-caal-
ыş solun kuruq cок cagyр y-
rgylycyep турган polgaj. Ol ы-
ндыq coruk şöelgy yjede тыттыр,
ыт-taaş, cary-caal araj nam-
dan ыşkaş polgan cybe. Am
хыры camдык solunnardan көөр-
ge, poştаның „aaryş“ kadannaj
pergen teen ыşkaş, ындыq suraq
tynnalgyлаар cybe. Onu екки
ajьny tьppejьn турган kizi-men,
am şölynde хынар şincilep tur-
arыmга, poştаның saadadyр
araqlyq coruу хар crip, хын
karaa cылыр keeri-pile kady ты-
ныq-taa kadannap egeledi ыşkaş.
Cыл teerge: Parьың-xemcik pošta-
зын харьзазь yzylgenden peer
aj carttyr cede pergen, ol kozuun-
nuң хамык solunnaryн Cadaan-
na еkkep oналap kaparkan, ында
savazьraan tep suraa тыналыр,
Parьың-xemciktyн хамык arat
tymeninин cugula cagaa харьла-
азь polgaş solun parlalga-ce
corudar cyyideri, Кызыл-mazalyk
poştazьnda 20 азыq хонук oвалы-
тына pergen savazьraan cыdar
tur.

Tөp poştаның, Parьың-xemcik
poştazьn saadadyр turar paazyн
ыbarda консуq pelen, cыл teer-
ge, olar mьncap cыldagan тьвар
—орук-cirik cок, суq palgaş
көvydeen, maşyna corup şьdavas
tep, pottary oruk cirik көrbejin
cыткаş, calgaа colaaccьlar askь-
pile ынаa tizir cadavas, ol ындыq
megeni tudup каарь paza pelen
tur, cыл tize, 4 ajьny 8-tin keze-
ezinde Kызыдан pošta maşynazь
yngen, oon colaaccьş Picce-ool-
duн coguur cerinden алган şyn-
zylgazyнда polza, „Parьың-xem-
cik-pile Cadaana arazьnda maina
oruу yzylgен teelede, po maşyna
Cadaanadan еrtip cer-le polbas“
teen uktelyq. Şynap-lз corup
şьdavas-pe teerge, cок ындыq
bьs, oon-pile kady yngen Sov-
tystranьnyн şayьpьş colaaccьş
eş KILIN cangys-taa poolbajьn,
toon cyyktyq maşynazь-pile
Kызыl-mazalykka kiltir mannadьp-
la keldi.

Cadaana-pile Кызыл-mazalyk
arazьnda am po maj 2-nin хын-
дань solun saadadyр cary-caal-
ыş solun kuruq cок cagyр y-
rgylycyep турган polgaj. Ol ы-
ндыq coruk şöelgy yjede тыттыр,
ыт-taaş, cary-caal araj nam-
dan ыşkaş polgan cybe. Am
хыры camдык solunnardan көөр-
ge, poştаның „aaryş“ kadannaj
pergen teen ыşkaş, ындыq suraq
tynnalgyлаар cybe. Onu екки
ajьny tьppejьn турган kizi-men,
am şölynde хынар şincilep tur-
arыmга, poştаның saadadyр
araqlyq coruу хар crip, хын
karaa cылыр keeri-pile kady ты-
ныq-taa kadannap egeledi ыşkaş.
Cыл teerge: Parьың-xemcik pošta-
зын харьзазь yzylgenden peer
aj carttyr cede pergen, ol kozuun-
nuң хамык solunnaryн Cadaan-
na еkkep oналap kaparkan, ында
savazьraan tep suraa тыналыр,
Parьың-xemciktyн хамык arat
tymeninин cugula cagaa харьла-
азь polgaş solun parlalga-ce
corudar cyyideri, Кызыл-mazalyk
poştazьnda 20 азыq хонук oвалы-
тына pergen savazьraan cыdar
tur.

Tөp poştаның, Parьың-xemcik
poştazьn saadadyр turar paazyн
ыbarda консуq pelen, cыл teer-
ge, olar mьncap cыldagan тьвар
—орук-cirik cок, суq palgaş
көvydeen, maşyna corup şьdavas
tep, pottary oruk cirik көrbejin
cыткаş, calgaа colaaccьlar askь-
pile ынаa tizir cadavas, ol ындыq
megeni tudup каарь paza pelen
tur, cыл tize, 4 ajьny 8-tin keze-
ezinde Kызыдан pošta maşynazь
yngen, oon colaaccьş Picce-ool-
duн coguur cerinden алган şyn-
zylgazyнда polza, „Parьың-xem-
cik-pile Cadaana arazьnda maina
oruу yzylgен teelede, po maşyna
Cadaanadan еrtip cer-le polbas“
teen uktelyq. Şynap-lз corup
şьdavas-pe teerge, cок ындыq
bьs, oon-pile kady yngen Sov-
tystranьnyн şayьpьş colaaccьş
eş KILIN cangys-taa poolbajьn,
toon cyyktyq maşynazь-pile
Kызыl-mazalykka kiltir mannadьp-
la keldi.

Cadaana-pile Кызыл-mazalyk
arazьnda am po maj 2-nin хын-
дань solun saadadyр cary-caal-
ыş solun kuruq cок cagyр y-
rgylycyep турган polgaj. Ol ы-
ндыq coruk şöelgy yjede тыттыр,
ыт-taaş, cary-caal araj nam-
dan ыşkaş polgan cybe. Am
хыры camдык solunnardan көөр-
ge, poştаның „aaryş“ kadannaj
pergen teen ыşkaş, ындыq suraq
tynnalgyлаар cybe. Onu екки
ajьny tьppejьn турган kizi-men,
am şölynde хынар şincilep tur-
arыmга, poştаның saadadyр
araqlyq coruу хар crip, хын
karaa cылыр keeri-pile kady ты-
ныq-taa kadannap egeledi ыşkaş.
Cыл teerge: Parьың-xemcik pošta-
зын харьзазь yzylgenden peer
aj carttyr cede pergen, ol kozuun-
nuң хамык solunnaryн Cadaan-
na еkkep oналap kaparkan, ында
savazьraan tep suraa тыналыр,
Parьың-xemciktyн хамык arat
tymeninин cugula cagaa харьла-
азь polgaş solun parlalga-ce
corudar cyyideri, Кызыл-mazalyk
poştazьnda 20 азыq хонук oвалы-
тына pergen savazьraan cыdar
tur.

Tөp poştаның, Parьың-xemcik
poştazьn saadadyр turar paazyн
ыbarda консуq pelen, cыл teer-
ge, olar mьncap cыldagan тьвар
—орук-cirik cок, суq palgaş
көvydeen, maşyna corup şьdavas
tep, pottary oruk cirik көrbejin
cыткаş, calgaа colaaccьlar askь-
pile ынаa tizir cadavas, ol ындыq
megeni tudup каарь paza pelen
tur, cыл tize, 4 ajьny 8-tin keze-
ezinde Kызыдан pošta maşynazь
yngen, oon colaaccьş Picce-ool-
duн coguur cerinden алган şyn-
zylgazyнда polza, „Parьың-xem-
cik-pile Cadaana arazьnda maina
oruу yzylgен teelede, po maşyna
Cadaanadan еrtip cer-le polbas“
teen uktelyq. Şynap-lз corup
şьdavas-pe teerge, cок ындыq
bьs, oon-pile kady yngen Sov-
tystranьnyн şayьpьş colaaccьş
eş KILIN cangys-taa poolbajьn,
toon cyyktyq maşynazь-pile
Kызыl-mazalykka kiltir mannadьp-
la keldi.

Cadaana-pile Кызыл-mazalyk
arazьnda am po maj 2-nin хын-
дань solun saadadyр cary-caal-
ыş solun kuruq cок cagyр y-
rgylycyep турган polgaj. Ol ы-
ндыq coruk şöelgy yjede тыттыр,
ыт-taaş, cary-caal araj nam-
dan ыşkaş polgan cybe. Am
хыры camдык solunnardan көөр-
ge, poştаның „aaryş“ kadannaj
pergen teen ыşkaş, ындыq suraq
tynnalgyлаар cybe. Onu екки
ajьny tьppejьn турган kizi-men,
am şölynde хынар şincilep tur-
arыmга, poştаның saadadyр
araqlyq coruу хар crip, хын
karaa cылыр keeri-pile kady ты-
ныq-taa kadannap egeledi ыşkaş.
Cыл teerge: Parьың-xemcik pošta-
зын харьзазь yzylgenden peer
aj carttyr cede pergen, ol kozuun-
nuң хамык solunnaryн Cadaan-
na еkkep oналap kaparkan, ында
savazьraan tep suraa тыналыр,
Parьың-xemciktyн хамык arat
tymeninин cugula cagaa харьла-
азь polgaş solun parlalga-ce
corudar cyyideri, Кызыл-mazalyk
poştazьnda 20 азыq хонук oвалы-
тына pergen savazьraan cыdar
tur.

Tөp poştаның, Parьың-xemcik
poştazьn saadadyр turar paazyн
ыbarda консуq pelen, cыл teer-
ge, olar mьncap cыldagan тьвар
—орук-cirik cок, суq palgaş
көvydeen, maşyna corup şьdavas
tep, pottary oruk cirik көrbejin
cыткаş, calgaа colaaccьlar askь-
pile ынаa tizir cadavas, ol ындыq
megeni tudup каарь paza pelen
tur, cыл tize, 4 ajьny 8-tin keze-
ezinde Kызыдан pošta maşynazь
yngen, oon colaaccьş Picce-ool-
duн coguur cerinden алган şyn-
zylgazyнда polza, „Parьың-xem-
cik-pile Cadaana arazьnda maina
oruу yzylgен teelede, po maşyna
Cadaanadan еrtip cer-le polbas“
teen uktelyq. Şynap-lз corup
şьdavas-pe teerge, cок ындыq
bьs, oon-pile kady yngen Sov-
tystranьnyн şayьpьş colaaccьş
eş KILIN cangys-taa poolbajьn,
toon cyyktyq maşynazь-pile
Kызыl-mazalykka kiltir mannadьp-
la keldi.

Cadaana-pile Кызыл-mazalyk

arazьnda am po maj 2-nin хын-
дань solun saadadyр cary-caal-
ыş solun kuruq cок cagyр y-
rgylycyep турган polgaj. Ol ы-
ндыq coruk şöelgy yjede тыттыр,
ыт-taaş, cary-caal araj nam-
dan ыşkaş polgan cybe. Am
хыры camдык solunnardan көөр-

Cer-cerde pery-pile temissel

Tees-xem kozuununu Narın sumuzu 3 tugaar arban eş Cыды, po cыды 4 ajnı 10-da 3 peryny xorannap ulyrgeş, iji peryny iştin cazyр көerge, 14 ool coraan, kattyşkaş 17 peryny xoradap cок kыды.

Aratkor Monzulan.

Cөөн-xemcik kozuununu Sol-cur sumuzu 6 tugaar arban eş Kertikpen, 1936 cыды 1 ajdan peer 4 ajga cedir 4 uluq peryny kakpa-pile ulyrды.

Ajыз-oол.

Tees-xem kozuununu O. Şыnaa sumuzu eş Caktak, 36 cыды 1 ajdan 4 ajga cedir 4 uluq peryny aja-pile xoradap cок kыды. Oon pirezini iştin 4 ool coraan, kattyşkaş 8 pery poldu.

Ospan.

Ceder kyrekononun erge'ek-cizi eş Sotpa, po kызы 3 uluq peryny aat-pile сыыгыр тургаş ulyrды, pir peryny xoran-pile ulyrды.

Tamba-tarzaa.

Pii-xem kozuununu Pajan-kol sumuzu 9 tugaar arban eş Sanchat-oол, po kызы iji uluq peryny xorannap ulyrgeş, oon pirezini iştin 5 ool coraan, kattyşkaş 7 peryny paazy xoradap.

Seren.

Cөөн-xemcik kozuununu Cыrgakky sumuzu 5 tugaar arban eş Serypzyk, po cыды 2-3 ajlar arazında 2 uluq peryny xorannap ulyrды.

Sedip.

Pii-xem kozuununu Tarlaq sumuzu 6 tugaar arban eş Cim-izik, po cыды 2 ajdan 4 ajga cedir 2 uluq pery ulyrgeş, pirezini iştin 3 ool coraan, kattyşkaş 5 poldu. P. Cambyan.

Pii-xem kozuununu Sesserliq sumuzu Xytle 11 tugaar arban-nın xamaatızy Kirişke teerzi, 36 cыды 4 ajnı ergizinde Cailaq asky tep cerge yngyr iştin 5 cыtkan 5 pery oqiu tudup ulyrды.

M. Najdan.

Ol yyrnyn kezigynneri 105 өрге ulyrgeş

Uluq-xem kozuununu Ejliq-xem sumuzunda namnı 14 tugaar yyrnyn kezigynneri өрге-pile temissezir tugajında 4 ajnı 10 dan egelep, tuskaj uryat azlydap yngen. Olarnı 4 ajnı 15-ke cedir ulyrgeş өргеzi 105 poldu. Am-taa temisselin yrgyl-cylebi-şannar.

Namcy.

Odunaj-xamnı aratı xemdir өören-geni taan-taa eptiq tur-am

Parıyn-xemcik kozuununu Ergi-parlyk sumuzu Kыды-şarav-lakta Manzır-oол kadajy. Odunaj tep tugur xolduq xam kadaj par. Oon xamnı turar 35 cыdan peer izij-le pergen, Ajangattı, Şaravlyk xamnı aratı tarıyn parlyk kolduun-na xorymner al-gan, pydylyk arat kancaar, pir kizi ulyr cider cыgar turgaş, ar-ga cокtun kындan Odunajny xoor algaş xamnı appaar cy-be tur. Ol xamnı aratı pir-le per-ge cybezi polza, Manzır-ooldu paza kattaj calaar uzurluq, cyge teerge, xoor coraan er kizi py-gydege xam kadajın xynneer, ыncangas, Manzır-oол paza kadı morlar coruur polgaş pir oqlu paza kadı coruur. Xamnı aratı aal-dar yş kizi calap algaş, yş kizini yş-tört xonukta aşkarar-cemgerer, aat-xelyn syydedir cybe tur.

Odunaj xamnı cyge anaa yner ebes, tyngyrycy pazu tep pir şeer mal alyr, alyr tep xoj, eşky xire maldı tygyn alyr algaş xamnı oozun paza alyr, oon angı tarıa-pıdaa polgaş id-ik-xepke cedir-le alyr alyr ыndı.

Odunaj xam orta-taa pөkpes, eş iştinde kandy-la pir cыrk alyskıcy cybe par poldur, onu "xaj cekterliq" tep xorymner turgaş ar alyr. ыlangıja po cazy Şaravlykta Tas-oол tep aşkıty aalynga xamnı xamcy cybeni alyr ar-ar, adak soonda xorymneş olurup perip tur: "Sler-de songu cyktan kelgen cımkak şokkar cybe par tur" teen, eş iştı typtyq sabyzn tyndere yze-en, şokkar cybe cок polgan. Xam-dan şokkar şazan-ce koryp, "tuu kыlanajır turgan cyl" teen, Tas-oол "ol tur aa" teeş ar pergen.

Paza xamdan "yş kulaş xire coldak paq par tur" teen, eş iştı coldak paan paza tıppaan, xam-dan "ıyn poor-ijın on" teen, aş-sak paza tıyn cete tırtıy perip tur. Xamdan ыncap olura "xaj-lyq ton par tur" teen, eş iştı paza pir ton uşup perip tur, xam paza ыncap olurgas, "pagaj te-

zek paza par tur" teen, eş iştı pir şirttek ar pergen. ыncangas Odunajny cangas Tas-ooldun aalyndan pezin xorymner al-gan cybezi enderik polgan.

Odunaj xamnı cugaalap olurgas polza: "Ajangattı kezigyn-neri xamnı alyk-tuzayn pile-pergen, meni xamnı turar ap-pargan, Şaravlyk kezigynneri ar-aj toşkun ulus tur, po sumudan yngeş Ajangattı sumuzunda kirip alyjın" tep cugaalap olurgan. Moon ar көerge, Odunaj xam-nı aratı xemdir өören-geni-taa koncuq-la tur. Manzır-ooldun kadajın uluska xynneeri cer-le şyn ebes aaldar kezip cemnenip, kadajy-pile kadı xyn eritirip, cy-be megelep alyr ыndı ebi tur. Od-unaj xamnı anaa olurgan aratı "ulyr tur-sen" tep xorymnej tırtıy algaş, oon cыdagaany pile xamnı, xamcy cybeni megelep cip turar taan-taa koncuq eptiq өören-geni xam tur-am.

Odunaj xamnı "Şaravlyk kezigynneri toşkun" tep cugaa-zy ar көerge, olar oon mege-cı, xormak, ciizengi pajdalın pilip, alyk-tuza cogan pilgeş, onu toobas, xamcy polbaazy annel-ge-ce corup turar appaarga, Aj-angattı-ce şynıy kirip cыdar ol tur ebes-pe. Ajangattı kezi-ynneri polgaş yyrnyn targaz Şyr-ynen ajıygarıy polza: Cizen xortak Odunaj xamnı kandy alyk-tuzayn көrgeş, ol-ce sine perzik irgi kezigynner? Azy Od-unajny megelep coruur ol ir-gi-pe? Po cыldın xamcy Aj-angattı kezigynneri parıalga tam-cıştyr perip koryner.

Odunaj-xam anaa cыtkan aratı "ulyr cider tur-sen" tep xorymneer polgaş aratı anaa edil-e olurgan edin "xaj cekterliq" tep ar turar coruk xoojly tyrym-ge taarzy cybe irgi-pe? Kozuun, sumu cagyrgazında cогum kan-caar koryp turar irgi? Bndıq ide-getterge xamcyssalga xylee dı p polur irgi pe? Po tugajın kan-caar көer irgi-ınnap olurar tur.

„SURGAKCY“

Сыды-şкып азыдары

Cөөн-xemcik kozuununu Cыrgakky sumuzunda po cыды 1 ajdan egelep, 7 kezek cerde pizik pelymy azlydap egeleen, ыnda 215 kizi kirip өörenip turar, oon iştinde xerezen-ner—129, nam kezigyn—19, areve kezigyn—22, olarnı po arazında pizikke өörenip kelge-ni: Ekki—14, ortumak—50, adak—65, mыrnaj pilvester 86, san-ga: ekki—36, ortuma—95, adak 84.

Ystynde sandan ap көerge, tus sumuda kezek kizi сыды-şкып pelymy ekki azlydap turarın xereciier turar tur. Moon son-gaar po pelymyneri iştin azyln ulam ыnaj yrgycylep corudar-pis.

Nam yyrnyn targazы
ERTTINE.
Sekreteri ŞIMIT.

Cөөн-xemcik kozuununu Cailaq-alaak sumuzunda aal pelykteringe po cыды 3 ajdan egelep, kezek kizi pelymy organizatıy turguskan, ol pelymyn 4 ajnı tondyr өörenip kelgeni көerge: Pygy өörenik-ciler sanı 80, oon iştinde nam kezigyn 20, areve kezigyn 15, arattar, uruqlar 55, xerezenner 37, olarnı kыska ej iştinde өörenen pajdalı: pizikke ekki—5, ortumak—45, adak—30, sangak ekki—5, ortumak—28, adak—74.

Moon көerge, kыska yje iştin-de cygeer cedıskınnıq өörenen tur. ыndıq polza-taa, kezek yje-de өөренgeş, kaaptar cybe ebes, yrgycylep өörenir uzıluq-pis.

TARZAA.

Ereştiq tarıy egelediler

Parıyn-xemcik kozuununu Şek-peer sumuzunda arat conu, cas-ky tarılgazın po cыды 4 ajnı 20-den egelep, uuruk-suuruk-tur kirgeş, 28-ke cedir 6 şan tarıaany tarıy tegetir aldı. Arattar 28-ten ыnaj kalbaa-pile yrgycylep tarıy perdiler.

Pistin sumun arat conu, 5 ajnı turguzunda tarılgazın tegetir al-gan turzun tep idegeer tur-men.

Nam yyrnyn
targazы ŞOCCA.

Koşkar xunazın cогuur өyjnde yşken

Uluq-xem kozuununu Yrın sumuzu, po cыды 4 ajnı 15-ten egelep koşkar—39, xuna—43-ty 2 kezek cerde yzyr tur-guskan.

Sumu targazы Pajan-oол.

Kidin-ne xamnı өörenip tur

Tozu kozuununu Xam-şыra sumuzunda xamaatızy, koncuq calıy, namnı cingine kezigyn xerezen eş SUJBAN kidin-ne xam-nı өörenip turar appaardı. Cyl tize, 35 cыdan egelep po 36 cыды po xunge cedir kыlgan-na azy al-gan arga mege se-ke өörenip, өөni iştinde cыzyn-paazy pөsterni tile tırtıy al-gan olurar tur.

Eş Sujban, xam tep mege surt-taalyq ulus-pile temissel corud-aryn uluu, xam ulus-xojny karaanga, podunun at-aldıyn pakşyradıy, azy-agıyn sajzyra-dıyn pilaes cybe kыlp turar tur. Kezigyn Sujbannı xmaarzy yyrnıden xınap, kezigyn talazy-pile xemceq alyr cugula tur.

„Istep pilir“

Eryy tyrymynın 39 cыlynın tajılybyr

39 cыyl. Kizini ettep sogar polgaş paza ettetken kizini aмызы ijik-pe, kadınga xoralıy-pile oon maga po dun aar jozu-pile yrep xemdedip ka-ar ijik-pe, azy uk kizini ыncap tur-gaş tyr yjede azy kыlp şydaas kыlp kaar polza, oon jalazynga—pir cыd-dan 8 cыga cedir şeezin kazıy.

Monu tajılybyr laarga:

Kım pir kizi koncuq tyzok aazy-lap turgaş, pir eşke kizini ettep sog-ar polgaş uk ettetken kizini aмызы ijik-pe, kadınga xoralıy-pile oon

maga podun yrep, aмызы paazy şy-baktap, azy kandy pir sөk salaa-sajıdyın pirezın xemdedip kaar ijik-pe, cок-polza, uk kizini ыncap ettep turgaş, kaaş xonuk tyr yjede azy kыlp şydaas kыlp kaar polza, mыndıq xerek kыlgan kizini xereen yzyr şıiderde, oon şyn ar pajdalın xınap tıpkas, 1 cыdan 8 cыga cedir şeezin kazıy paзыnnap şıider uzurluq.

TAR Ystyky şygyzynın oralakşy targazы Sundu.

Ylegerliq stanzda xana solunu

Cadaanada kede azy-agıyn ylegerliq stanzında xana solu-nu ajiştinde 2 udaa ynyr turar polgaş şynar cygeer.

Bndıq-taa polza, cetpes talazy oon көej: Sөs tomaan pidingir polduray, curuk-pile xandyrl-gazы koncuq cetpes. Oon ыnaj ynmeyin pargan materialdy solu-nga xamıyap kaqbas, olcangy ыt cок paзыnny cыdagaany-pile sөelgy solannarga ulustun pizip turar materialdy şeezer turar. Cer le xana solunu redaktor-luq turar polgaş yngen tugaar pyryzyngе oon adın salgan tur-ar. Am po ynyr turar solunnar-da at salgan kizi cок, anaa een ynyr turar tur.

Moon songaar xana solunun mыndıq cetpezin uzutkaş, ekki şynarlyq, yndırtıyngyr, pidingir polgaş curuk eldep cybe-pile ca-raş көryştıy kыдыr xandyryr yndıryp turarın cugulalaza co-guur.

Aratkor T. Sarıq-oол.

REDAKŞYDAN: Ylegerliq stanzda aratkor eş Sarıq-oол, tus cerde xana solunun cet-pes azyln ileredip, sanal per-ip turarın koncuq ekki tur. Bncarga, aratkor kizi xana solunun azyln cugulalaar cybe tөleede, ystynde sanalın jozugaar ol xana solunun azylna pottuq tuzalaşşynza cогuur.

Meen kыgyrşym

Cөөн-xemcik kozuununu İş-kip majıynny ergelekci eş Tugar-cap slerni kыgyrşym pol-za: Men 1936 cыды mal pol-gaş tyk, xı, cыgy, inektin tyl-endi tygy, eşky cөgy, sarcaş, eşke-taa sadır alyşkыnnarın ej şaanda şynarly-pile kыysseti-şaan, cогuur san planıny tol-durıngı, arat conun cugula xereqleer et paraan cыlyn idep-kejlıq tergi sadıqşy tamcış-tyr eş-өrege cedir şaudap pe-

er polgaş aral conun orttuzun-ga tajılybyrlyq tandylyga azyln sadır alyşkыn-pile tenge kal-bartıyngı slerni azar-men.

Bncangas, slernin-pi e tynezip, көrşy turar өlerim polza: 7-8-9 ajlarnı pir-pir caazynda poldurur tur-men. Monu slerdeı tadagalzaa cокka xyleep algaş, men ыskaş kыysseer poor tep idegedim.

CXK Xandagajtyda majıyn ergelekci Jima.

Xaraal aldyn uurgajın idepkejlıq kaadyrlar şannadap tur

Xaraal aldyn uurgajы 1935 cыlda pydyrylgenin planın 156,6% kыyssetken.

Tıva taq yietpyrynny ergeleer cerinden komistar yngeş, uk py-dırylgenin planın mıncar kыys-sedıringe en idepkejlıq azyldaаn azyln polgaş albaa xakşyların şannaanı:

1. Pir tugaar şalyrcыga sanat-kan 24 kizini şalyrcыn билет-terin tıvşыр-şaan, 50-50 akş-pile şannaan, şuptu 1200 akş polgan.

2. Iji tugaar şalyrcыga sanat-kan 14 kizini 50-50 akş-pile şannaan. Şuptu 700 akş polgan.

3. Yş tugaar şalyrcыga sa-nalkan 2 kizini 33 akş-pile şan-naan. Şuptu 660 akş polgan. Şup-tu şannaıga 2.500 akş kirgen.

Po şannalkan şalyrcыlarnı iştinde tıvalar 31, eşkeler 27. Po azylnarnı iştinde nam kezigynneri 13, areve kezigyn-neri 17, arat 7.

Yyr targazы Agılyr.

Pistin xarşyş

Eerekte Cыpak-oол—Kalkan-oол pery ulyrды teenin, kaza ulyrgeş, oozu cок tur.

Şagaan-aryqda Cambal-oол—cut egelep perdi tep cыlynny kandyq-taa uzuru pildinmes polgaş am yje-de cudaardan turuk mal paşky kө-ke semirip turar yje poldur.

PXK Xendelinde „Istep-xınaar“—kezigyn Udustajın podunun yyrngе medeele. Paza Akşydan cugaazy ol sumuda xana solunıga piziner.

PXK Şıj sumuzunda „Xorcu-kara“—Cыrgaldı kizi puru emneen tu-gajın sumu şygyzyngе medeele, paza tus sumuda tarıga peletkeli nunga pizi.

koşkak corup turar tugajın, ol sum-uda xana solunıga pizi.

PXK Kөp-sөekte pızaşы artel-inde „Kөrgen-karak“—arteldin tar-gazы Minciir, sekreteri Torzu olar el-teen xaj akş samcydaan teeniner-de todargaj paşymlalaar cыyl cок tur, ol tugajın tagın todargajlaaş, sumu şygyzyngе medeelep periner.

PXK Şıjda Tamcyt—suruul tu-gajı, tarıga azy tep pizeen cыyl-yn mın yzyy palargaj polgaş uzuru pildinmes poldu.

PXK Kөp-sөekte „Teeli-taa“—Tizit-tin idepkej cок pajdalın xana solu-nunga pizi.

Xarşyşalgaşы redaktor

Lyndyp.

Өрге полза, cer taraalan aзылының хоралық тајзының мын

Өрге полза, cer-taraalan aзылының консуқ хоралық тајзының полур. Pistin pajdalybyska erge polza, taraa yny- syn kuduladyr, aratymennin kyş-azy- ының orulğazyn ewezeder, kede azy- agjynn tergiin taјзының полур tur. Bn- dyq cybe polğanyның teleezinde, pis polza, taraa ynyzyn kedyrer, cer-tar- aalan aзылының orulğazyn ulgattarar teeş temissel corutru-şaan coraas, er- ge-pile temisseşpejin olurup şydabas uzurluq-pis.

Po yjede kede azy-agjynn po- ıajзының cok kыль хыдыр кытар tu- gajında kalbaa-pile ығығы ығылыс temissel corudarь erge-cok cugula.

Өрге кытар coruktu-ekkizi-pile ce- dilgelic corudar теледе, оод турar turuzun, pajыр-pajdalyн, онu өlyrerin- niң arga texniin pilip алыр тоң cu- gula.

1. Örgeniñ konydep öske- ni polğaş turar pajdaly

Өрге полза, elezinniq polğaş pe- dik taqlyq cerlerden angda, respu- bliktn pygy teiskerineue neptereen cybe polur tur. Öрге полза, uluq nu- ruuzunda-la camcak korynnuq cer- ge, blangya kede azy-agjynn aзыqlaar cerleriniñ uluq camdaly- ga turar cybe tur. Örgeler öer-öory- pile turur turar. Öрге pyryzy podun- ga ynyr kazarda tangaar-la kaaş-ka- aş aastaas ynyrlerni kazыр алыр po- or cybe tur. Öрге, semirip - semirip alğas, kызын izeş peer. Cазын, tap- ыq-la 4 ajnñ ergizinde— 5 ajnñ caazynda teeeninden ynyr kelgen tor- aan-na, kirginnepe egelej peer polğas 6 ajda toryş peer. Örgeniñ kызы pır cыł iştinde pır uđaa toryyr. Pır uđ- da toreen ooldaryның саы—4-ten 10- ga cedir-taa poor, camdıkta 12 suq- taa poor. Moon cyny koryzyp tur tize, erge kытарының ең ekkі tarazыр yjezi, caskь yje polurun ajttыр tur korbes-pe.

Örgeniñ cemizi karacangьs ynyş ajmaa polur tur: cyzyn-paazyñ sigen ynyşeriniñ yreziniñ, pyryzyn, caa ynyr organ paazyñ cemış kыль. Ö- rge polza, taraa taraan hovularnың c-nangь turur alğas, cазын polza, ak-taraa polğas öske tarazalarnың caa ynyr olurğan kulaan ciir poor, cазын, kызын ol taraalarnың pa- aзын koryp cip turur peer.

Ortuzun podaarga, pır erge-le pır cыł iştinde 16 kilogram taraa ciir tur tep sanap polur. Örgeler taraan taraa canьga meen meeny-pile turlaqlar turur alganda, харып мыңдай taraan- ық ystyn pır xuuzun cok kыль kaap- tar poor tur. Örgeniñ kede azy-ag- ыga kajь xire uluq xora kogaral cedir turar moortan todargaj pildin- dir tur. Bncangas öрге-pile temisseşir- iniñ erge-cok cugulazь todargaj. Ar- attar öрге-pile temisseşir-şaan coraas, pottarьның taraan taraazыñ kamgalap ыла-şaan, pottarьның-taa orulğazыñ konydedir, kыrynenin-taa orulğazыñ ulgattarar uzurluq tur.

2. Örgeni ölyrer argazь

Өрге-pile temisseşir temisseldin ar- gazь iji uluq polyk kыдыр blğap po- lur.

1. Temisseldin mexanik argazь.

Po argaga xamaazыр cyylider polza, cyzyn-paazyñ podu tuttunar polğas tudar argalar, poo-pile poolaar, ynyr- ce suq kudar polğas oon-taa ös- ke.

2. Temisseldin ximiş argazь.

Örgeni kakpalap tudarь

Örgeni kakpalap ölyrerin pır en pelen, eñ tuzalyq arga tep polur. Cy- veni kakpalap ölyreriniñ po argazь polza, conga sangьs-la öрге ölyrer tugajında pelen arga polur eses, хар- ып öske-taa annarь kakpalap ölyrer tugajında pelen pildingir arga polur.

Öрге kakpalarda №1 ijk-pe №1 picci kakpalarnы xereqleer. Oon an- gda tedir-taан tep kyske kakpalar kakpalarnы aзыqlar polur.

Po cылы TTK tedir-taан kakpalarnы ekkelbeen cybe teleede, tus curttun curt- takьs targannarь paza us-ıbyşыlarь ындық kakpalarnы pottarьның kyzy-pile kыль aзын şeneen polza-aar tep ky zeer tur.

Kakpalь coonu 0,6 santimeditr cı- ge temir-pile kыль ap polur. Kakpalь, ortımden egelecь salza coguur.

Örgeni kakpalap ölyrerde мындық janзылыq: uk kakpalar kizi on, ceer- bi, yzen-taa kakpalь tыр alğas, erge parьñ pilip alğas cerin aattыq ijk-pe cadaq taa polza tolganыр көөр. Ancь kizi örgeni koryp kaaş, oon şak oon podun-ce tap peer, ynyryn-ce kiir ojladyр alğas, temgi kire pergen cer- iniñ askыga kakpalьñ salыр kaar.

Po arga polza, örgeni ynyryn-ce kiir ojlakş kakpa salьrьның argazь tur. Oon angda, pır eses kandyq pır cыdagaan-pile öрге ynyryn-ce kiir ojlattыraajьñ pargan ijk-pe aзы örgeniñ caşьna pergen ceri ы- ылаajьñ pargan polza, ol cerni kaap- kaş, öske ergeliq ynyrlerge salыр kaar uzurluq.

Eeliq, ee cok ynyryn pilip алыр ындық-la perge eses, ol tugajında picci-le cyveni pilip alğas, kizi py- rьz peleni-pile pilip ap polur. Cyl teerge, cыnyñ-taa murnunda ындық eel- iq ynyryn uzunu pır metirden kudu eses polur. Onu pilip алырda eldek хаакты ynyr-ce sup turgas pilip алыр. Oon ынаj, pır eses eeliq ynyr polza, oon cаыñ picci caa kaskыlar kagьlaan polgulaar, izi polğas caa мыжаa ilden pildingir polur.

Pır eses caa мыжактыq, istiq polza- taa, uzunu pır metirden kudu ynyr- lerge kakpa salğan xerek cok. Kakpalь salьrь, uk ynyryn aajьñ- dan polur cybe teleede, temej eses polur. Toort aastыq ynyrge kakpa salьrda ynyr askының ystyı talazыñ tuqlaas, pır talazыga picci yner yt artтыp, алыр. Myn artтыp alğas yd- ын таарыстыp alğas, anaa kakpalь salыр kaar.

Cer-le kandyq-taa janзы-pile ы- ылаj, salğan kakpalь kызылbes kыдыр cазьыр salыр uzurluq. Kakpalь ca- zьrda picci xojuq kurgaq toburak, kuu sigen cergeliq cybeler-pile kak- palьñ xol, ылының kырындan ynyr- erit-pile ten kыдыр pьzap xөep kaar. Öрге, ynyryn-ce kiir сөөrtpezin teeş, kakpalьñ xolundan cinge temir-pile erttep kaar. Kakpa salğan cerin ut- pas teleede, ol cerin temdektep alza coguur.

Örgeler kizi kakpa salьrda, pır kezek cerni tegelciktep алырñ poda- ar. Kakpalьñ tegere salыр kelğes кө- öрге, oon podu tem paastaj salğan kakpalьñdan ырак eses polur. Oon ol kizi podunyn tegelciktep kelgen ceriniñ aajь-pile salğan kakpalьñ ke- ze peer. Kezerge, cer-le uluq nuru- zu xap alğas cыdar poor.

Kakьna pergen örgeni uştup al- ғas, paza pıreeni tьpkas, kakpalьñ

salыр алыр. Bncap-la yrgylcylep col paar.

Kezee öрге öjy ertte peerge, sal- ғan kakpalarnыñ сөp aar. Salğan kak- palь tyne xeveer artтыp kaap pol- ьas, cyge teerge, öрге хыдыр coruk- ka tuza cedirer cыдыq-кыza, as suq- lar anaa kaktыna peer polğas olarьñ kezi ol yjede konyş ertek cok, xy- leep алыр uzurluq turur tur.

Örgeni cergijleeri

Örgeni kakpalap ölyrerin-pile pır to- mej polğas pistin pajdalybyska ced- ilgelic pottandыр polur, podu tut- tunar, pır arga polza, cergij tep cybe polur tur. Ol cergijniñ tugajьñ enir cылы Us-ıbyş ewelilinden yndyrgeñ, „Ancь cыny pilir uzurluqul“ tep at-

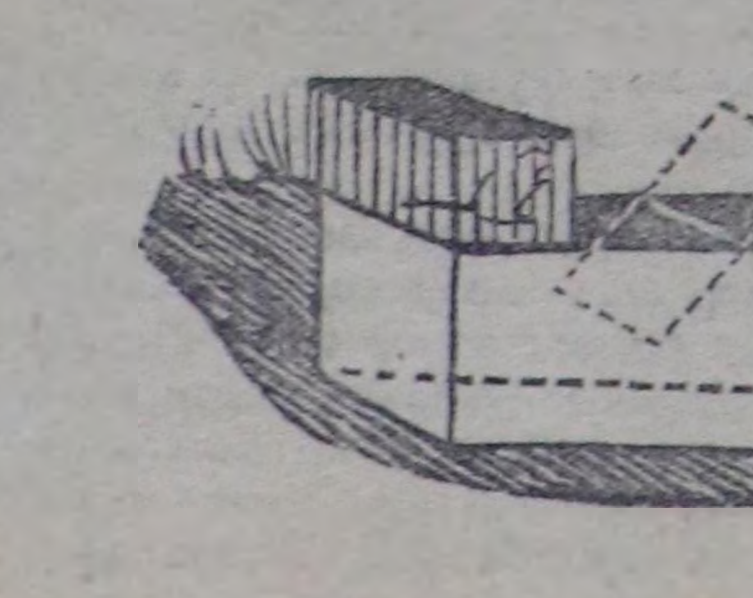
Tuzaktap ölyreri

Örgeni kakpalap, cergijlep ölyrerin- den angda, tuzaktaar arganь paza xereqleer. Tuzaktь 3-4 xire aat xы- ыly kadьp aar, oon uzunu pır-iji aat xылының turguzy-pile temej polur. Tuttungan öргеge tuzaktь odura ы- ыrtas teleede, tuzaktыñ uzun unun cinge сөөk-pile keskilер kaar. Tuz- aktь ynyr askыga salьrda, tuzak- ыñ pır uzun xos cылыр turur kыдыр mungashtaş, örgeniñ cyq-le paazyр

Xaazakka kiirip ölyreri

Öрге kirginnej pergen yjede онu хаазакка kiirer arga pile ekkі ölyryp polur. Bndьq arga-pile ölyrer cyveni kыль cer-le perge cybe cok. Uzunu 3-4 karьs, kalbaa pır karьs, pedir iji kar- ыş xire xemceqliq хаазак kыль алыр.

Хаазактың pır uzunga cinge temir- pile хана karaa хевirliq cetki ы- ş cybe kыль, oon iştine urıqge tutkaş kыs örgeni sup kaar. Myn ха- arzaktыñ teesiriniñ xej aastыq eal-pile şıncap turar kыль.

Pır eses ynyryn askь xөлberik polza, yneriniñ nun podar, ynyryn aldy talazыñ picci ханылады kaskas, kakpalь anaa salыр kaar. Camdıkta ynyr askыga kakpa salьrda, ханы- atpas, cer kыль-pile teң kыдыр salыр uzur tavarazь, ынаар apparza, ыrtыр kaan kakpalьñ tavaa cer kыль-pile ten turar polza coguur. Kakpalьñ xulun ynyr iştin-ce kiir salыр polbas.

Cer-le kandyq-taa janзы-pile ы- ылаj, salğan kakpalь kызылbes kыдыр cазьыр salыр uzurluq. Kakpalь ca- zьrda picci xojuq kurgaq toburak, kuu sigen cergeliq cybeler-pile kak- palьñ xol, ылының kырындan ynyr- erit-pile ten kыдыр pьzap xөep kaar. Öрге, ynyryn-ce kiir сөөrtpezin teeş, kakpalьñ xolundan cinge temir-pile erttep kaar. Kakpa salğan cerin ut- pas teleede, ol cerin temdektep alza coguur.

Örgeni poo-pile poolaar tugajь

Öрге ölyrer tugajьnda ystynde sa- naan argalardan angda, anaa tyyrge poonu paza aзыqlar polur. Örgeni poolaarda, хамыктыñ murnunda №5 ijk-pe №6 picci taraa ook-pilepoola- zь coguur. Xej ergeliq cerge poola- ar arga polza, öske argalar-pile pır temej polur. Pır eses tarь, taraa-ook

Öрге kezin paaştajь azaarьның argazь

Öрге kezin sojarda cadagaj sojar. Kezin sojup алырda хамыктыñ mur- nunda sajьytarьñ odura kezip kaap- tar (кызының polğas ezeeniñ cyst- terinden) kezin oon yze kezip kaap- tar. Öreeş, odura kezip kaapkan so- onda pizektiñ sybyr paazy-pile aldy ьninden tura öreeş cavaanga tul- dur öryyr. Pır pudunyn paazyndan tura öreeş, cavaak tavarıty öreeş, pır pudunyn paazyñ-ce yndyr örypter. Tezyn tamcьştyr iji xolun paza uzu paazynga yndyr öryp алыр. Oon so- onda tumcuu-pile kulaandan angda pizek cokka anaa peleni-pile sojup алыр. Kuduru сөөgyn суура ырттырь koncuq pelen. Pır eses ьñ kыrtьзыnga caqlыq apparza, онu ol toraан ap kaaptar. Ol tugajьnda uk keşti tьn- mek kырыga ijk-pe aзы pır camcak cybe-pile kырындan şьpkaañ kalbak ыjaş kырыga catkaş togej pizek-pile

hamьk caan pelinden paazyñ-ce uqlaj sibirip kaaptar. Caan sibirgen soonda ьñ cарыñ kurgaq cylygyş pөs-pile ijk-pe saazyñ-pile codup aştap kaap- sa koncuq ekkі.

Keeşti kurgadьrda salğыnnыq cerge kurgadьr, ындық polza-taa, хыңge kurgadьp cer-le polbas.

Arattar, örgeni kырыңar. Ol kырыş- kыnnыñ teere yjezi—cas tep cyveni piliner. Sen, cазын örgeni kыrar pol- zunza, ol араattannың öer-öory-pile ьzerin cajladьr-sen.

Öрге pyryzy-le pır caj iştinde 16 kilogram taraa cok kыль turar tep cyveni pil!

Podun orulğan konydedijin tizine, erge ölyreriniñ argazыñ ьeren, онu pygy-le kызыñ-pile cok kыль: taraannы- taa kamgalap алыр-sen, cybe-taa ы- ыa ar sen.

A. Sokolof.

Ylegerliq aзыldьq nam kezigyny

CXK Ş-mi sumuzunyn 7 tugaar арvannың хамааттызь nam kezigyny eş Mizit-torzu podunyn aзыl-agjь erttem, kulturun ьstyryp, cазak, namnыñ şiitpirin kыssediringe idepkejiq ylegerci poop turar.

Po tugajьñ manaa san-pile koryzerge:

	1935 cыlda	1936 cыlda	өскени
1) Cылы mal	3 paas	4 paas	1 paas
2) Inek	14	24	10
3) Xoj	70	80	10
4) Öşky	40	50	10
5) Sigenti puut-pile . .	150	—	—
6) Sazanь	60	—	—
7) Taraazь şan-pile	3	6	3
8) Malьññ kazaazь	6	9	3
9) Polgen ödee ovaа-pile	22	—	—
10) Öq iştinde pizik pillri 1 kizi	—	2 kizi	2 kizi

Po ystynde sannardan alğas көerge, eş Mizit-torzunyn aзыl-agjь, kultur amьdьrlyş sajьzrap turarь todargaj tur.

Öske eş-öerler eş Mizit-torzu ыkşas aзыldap, cазak, namnыñ xuunyn pot idekpejin telgeredip turgas, orannыñ ediniñ - cазan sajьzradьr tugajьnda şiitpirin kыssediringe kыjьrdьm.

RTO yryynyn targazь Tamь-syryn.

Ylegerliq malcьñ arat

PXK Ajangatty sumuzunda 1 tugaar арvannың хамааттызь-arat Sotpanьñ malьññ ьзыyşкынын көerge polza:

	1933 cыlda	1934 cыlda	1935 cыlda	1936 cыlda
1) Cылы mal 2 paas	2 paas	2 paas	2 paas	3 paas
2) Inek	6	7	9	12
3) Xoj	8	7	13	38
4) Öşky	10	13	16	27
Kattьşkaş	26 paas	29 paas	40 paas	80 paas

Eş Sotpanьñ cyq-le malь ьзыр turar eses, öske-taa aзылыga koncuq idekpejiq kызыmak polğas ыlangьja po cылыñ tarьlyğazыñ 4 ajnñ 21-den egelecь 26-ga cedir 4 puut арvaj, 7 puut zula tarьp арkan turar tur.

Öske arattar eş Sotpadan yleger алырñ kыjьrdьm.

Aratkor Sengildiq.

3 tug. арvannың aзылы

CXK Kызыl-taq sumuzunyn 4 tu- gaar арvannың хамааттызь arat Sendiniñ malь ьзыldeliq:—1934

cыlda pygy malь 94 paas turgan polza, 35 cыlda 146 paas pol- gan, po kыыştyñ cudunga malьñ perveen polğas malьññ sanь 10

paas xire nemesken.

Eş Sendiden ьskeler yleger ьlynar. Paşкь Idam-syryn.

22 öрге ölyrgen

CXK Kызыl-taqda kirip ьeren- gaar арvannың хамааттызь arat ır şkolanьñ ьerenikileri 12 kizi 4 ajnñ 25-te taraanьñ хоралыq taјзынь örgeni pır şak iştinde 22-ni ynyryn-ce suq kudup tur- gaş ölyrdyler.

Öske kozuun, sumularda şkola surukularь polğas хej аныjak- esken uruqlar şak po surguul- dar ыkşas öрге-pile temisseşir xerektilq. Paşкь Idam-syryn.

Paşкь Idam-syryn.

TAR 15 cыl ojunga oktecciler pelen turaaly

По сыйың уурагыр турар TAR-ның 15 cыl oju polza, Тываның тускай тогунар келгенден peer am ciici 15 хар хирлааньың пайырың хуны полур. По аразында TAR Cazaаның полга арат тымениң политиктық манлажы ARN TK-ның изиқ пааҕалгазы-pile арат тымениң подунуң азыл-агыл, ылангыжа мал азыл сајырадыр, ертем килтурун улам-на ҕаркыны-pile өстырүр турары кымга-таа todargaj

По 15 cыldың иҕинде казак, намын сөр тоорт пааҕалгазы-pile полга араттың революстүк ҕериниң кызы-pile контрреволюстүк феодал-теократ идегеттериниң кааҕтапкы халдааҕынынан по хынге cedir arat тымениң туткан pot-erge ҕөлезин ызыл-pile камгалар келген.

Am polur to 6 g y l y q хынны кыстық оматкы ertirer теледе ОКТЕ-ниң (оран камгалаарыга тузалаар евилдидин) хамык организастары цуну

кылыр узурлуқ?

1. Төр Кызыл-хорайда ОКТЕ уурыл 7 айн 7 хындые тускай хеил-pile cыскаалы полгаҕа pir уурден 14 киз, 12 уурден 168 кизл ҕериқхейлиқ комсомол хептиқ cыскаалы.

2. Кызыл-хорайның јармака ҕөлынге 3 кезек cerge pooduiga ҕөлын тургузар полгаҕа pooduallaryn 120 кизл cedir, tus tus kolektiftaryn ма-гыдаазын corudar.

3. Ca-sogun-pile 3 кезек cerge pelyk тургузар полгаҕа 10-10 ca-sogunnuq кылдыр organizastar.

4. Ol хынны табарыҕар акша хөргөҕи cылдырарың ҕериқ cеринде ОКТЕ ууры-pile гараҕа (cыскаан турар cerge) ОКТЕ ууры cып corudardan аҕыда, өске уурыл акша cылдырар polbas.

5. Carzыр cygyryk klizilernin мардыдаазын corudar. Аҕаа 16 кизл, 6

kilometir cerge carzыр. Ystynde cyyl-derni parымdalaаҕ, Кызыл-хорайның ОКТЕ уурыл полгаҕа tus tus кезиг-ynneri peletkel азыл амдыгааҕтан corudup, хамык кызын ol-ce салган турар узурлуқ.

6. Kozuunnarda ОКТЕ vyrolarы полгаҕа pydyrylge, алдың уургайларында, кырекомоннарда ОКТЕ уурыл pottaryn сапында coguur organizastar-pile харылзыр тургаҕа, cernin аајын парымдалар, хамык кезиг-ynnerinin евилдидиқ кызын тајаныр алгаҕа, ol tus tus celeriniң төынге po хынны ерестиқ ertirer теледе, ystynde ајыткан topcu cyyl-derni parымdalaаҕ, pottaryn tus-tus planың co-гаадар, Ulustun Uluc pajырыга cediliskinniq uzurazыр узурлуқ.

ОКТЕ төр аырозунун секретери Puga.

Samuu aҕҕак, ылар-ла ylegerliq malcыn myn tur ebes-pe

Рарың - хемчик козуунунун хылеер алгаҕа, „moon songaar ҕуј сумузу 3 тугаар арванның хаматтыз Samuu aҕҕак, 34 cазак, намынның ајттыҕынын cылда 41 paаҕ maldыq тургаҕа, 36 kyyssedijin, cazaam, намын tel cылда 60 paаҕ maldыq appargan. Malyнң ergi, caa cылq kazaаz 4 cedir turar.

Malyнң ciir sigenin cыl pyry өстырүр турар полгаҕа cер-le mal азылға ҕору aҕҕак tur. Tь-va bankadan 100 akша ceep ал-гаҕа, oоң-pile 18 paаҕ ҕeer mal sadыр алган. Mal азылға mьndыq kezezi-pile po cыln co-гуур cerden 90 akша-pile ҕannat-kan. Ol akша-pile koncuq aal sadыр алган. Cazaktың po ҕannal-

Ха-туңмалыҕык хаматты connun tuzazыn utpaaly

Өөкте совет хаматтыларының комитетиниң пааҕалгазы-pile sov-et хаматтыз con-Pii-xemnin Ses-serliq сумузунын Pegereede пол-гаҕа Meezilde arattaryn 35 cыл-да 6 ga cer тарыр тузалааннар.

По cыln пазала Pegereede arattarga 2 ga, Meezilde arattar-га 5 ga, ҕupty 7 ga cerni тарыр тузалаар-пис tep komitet таразы еҕ ҕадрин-pile cask тарылга tug-ајында cugaal-зырмга ыңса tep cugaalap olurdu.

Еҕ ҕадриниң po iziq tuzalam cызын pajылар хылеер алгаҕа, myn сумунун мурнундан Өөкте sov-et хаматтылар комитетинге naj-ралдың pajырың cedirejin.

Sesserliq сумузунын таразы TAMBAА.

Aratkor „Cangыs-terekke“ хары

32 (533) тугаарлық „ҕын“ сол-unda aratkor „Cangыs-terektin“ — „Arattың akша-зы-pile podu cagyр алган“ tep аттық cyylың-ge харылаарың polza: „CXK Xөлcyktyq сумузунын секретери Та-мва теерзі, arat Тьтпайның сол-ун cagyдыр per тарагың teeҕ pe-rgen 3 akша-зын podu solun cagyдыр алган“ teen tur-sler.

Ol Тьтпай, sumu секретери Тамвага solun cagyдыр per teeҕ akша perbeen, уу секретери Мөң-ge solun cagyдыр тугајында 3 akша pergen полгаҕа хары Тамва podu 6 ајын solunун cagyдыр teeҕ Mөңge 3 akша pergen.

Mөңge ol 2 kizinin 6-6 ајлар-да solun cagyткан akша-зын, ol уурын кезигуны Konzan-oолга

Sadыn ekki coru-dup turar

CXK ҕемиде 1 тугаар арванда еҕ Ojundu 1936 cылдың 3 ајын 23 хындые козкооптан терги sadы кылыр-pile 5.000 akша-ны paraаның ар corutkaҕ po arazында kyyssetkeni polza:

Sadыр алр teen planы—Inek 12, cылq mal 5, xoj 30, өsky 40, mьncань sadыр алр teen po-lza, am sadыр алган—Inek 9, cылq mal 7, xoj 23, өsky—39, ҕupty 78 paаҕ mal sadыр алган.

Moon ар көерге, еҕ Ojundu polza, arat conga eeldek-epti-pile азылар турган, sadыр алр planың cediliskinniq corudup tu-rar tur.

Aratkor MӨQDYM.

Өргени кыдыр кызыгаар cok ылыреели

Улуқ-хем козуунунун Ejliq-хем сумузунын arat conu, cer kararар-pile өргеleeҕ, 4 ајын 25-ke cedir 1180 өрге өлырды.

Cangыс өрге pir cыln pir kat-ар 10-10-ну-pile төрыр, oон paаҕык тугаар төерен ooldар paza-ла on-onnap төрыр polгај, ыңсаар podaar polza, ystynde өргелер mun-mun-pile өлgeni ol tur. Po ыскаҕ өрге-pile temis-seldi koҕkatpaalyнar!

MӨNGE-PAJыр.

Ol CAE-nиң хөренги malы өзыр tur

Рарың - хемчик козуунунун Парлыкта „Strakof“ CAE-nиң ori-tuzunda хөренги malы 1934 cыл-да 60 paаҕ турган polza, 1935 cылда 76 paаҕ cetken. Өскени 16 paаҕ.

По кыска cutтан полгаҕа өске ајылдардан myн CAE malың камгалар келген. Харың po кы-зын 10 ҕанак (100 puut xire) si-genni arattarga tuzalap pergen. Moon songaar malыыс азыл nam, cazaktың ајттыҕынын jozu-gaar ерестиқ corudar-пис. Cut pol-гаҕа өске ајылдарга алыспас-пис.

CAE таразы TESPIZEK.

Tarlaqqa maj 1-nи erttirgeni

Pit-xem козуунунун Tarlaq сумузуна maj 1-nи koncuq ek-ki ерестиқ erttirgen: cыскаалга orus, тьва 200 азық kizl cыл-ган, cыскаал soonda 100 meir cerge 14 cadaq kizinin caryzы polган, olaryн ekki polганың 50 көр-ден 1 akша cedir ҕanna-н, oон taraаzы-pile pooduiga polган, ыңсааҕа, myн хынны janzы-pyry massalyқ ojunnar-пи-ле erttirgeҕ, 2-nin хындые еstin ҕajalgaзын кылган. Тьвыс-ool.

Pizik pilbes өөрлөрni тары өөредил

Рарың-хемчик козуунунун Кар-гы сумузу 6 тугаар арванның хаматтыларында pizikke өөрөн-цогуurlaryн сап 62, oон iҕlin-de pizik piliri 38, pilbezi 24.

По pizik pilbes 24 kizini po cыln pizik pilir кылды өөредип алырның телезінде, pizik pilir-lerge cangыs-cangыstap хуваар perгилеен-пис.

Ol тақдыр алган өстер, ar-galyқ-ла polza, Ulustun 15 cыl polur ojunda ыјаар-ла өөредип ал-ган турары cugula polur.

Arban таразы Sedin-ool.

Arattar! aзыраан malыыстың тајзын ар-пө-р-ны арылдыр өлырге, aзыраан malыысты амь-тајын өстыреели

Cer-cerde pөryccy arattar

PXK Saqlы сумузунын oral-акы таразы еҕ ҕадыр, po cы-ldың 4 ајда 1 пөрыны ајага pak-ka altargaҕа сырып coraaҕ sop өлырге төрыр cetken 8 oolduq polган.

Еҕ ҕадыр өлырген пөрызынyn ooldары-pile kady Saqlыда maj-гың sadыnга appargaҕ ҕannalы-pile 104 akша алды.

Saqlыда majгың ергеlecizi SANDыK-SYRYN.

UXK Xenderge сумузунын nam кезигуны еҕ Aarapcar пол-гаҕа arat еҕ Cangызк сулар po cылдың 4 ајын yjezinde 4 пөры oqlu өлырды.

UXK Xenderge сумузу aratkor PADAN-ool.

Tozu козуунунун Ham-ыра сумузунын 1 тугаар Soruq ар-ваның таразы еҕ Xuzur полгаҕа еҕ Sanь ijelee myн сумунун 2 тугаар арванның malың кыры турган пөрыны 1-nи өлырды.

A. Җ. SEBEK.

PXK Җөкпөер сумузунын 8 тугаар арванның еҕ Cudurupaj po cылдың 4 ајын 5-te podunun ineen cigen 2 пөрыны өлырды.

Җөкпөерде X. KIDIR.

Tozu козуунунун Улуқ-таq сумузунын arattarы 36 cылдың egezinde кыс yjezinde connun malың кыры турган 3 пөры өлырген.

Ol 3 пөрыны өлырген soonda myн сумунун malың ciiri nam-daан полгаҕа пөры-pile temisseldi koҕkatpaal.

Sumu sekreteri SEREMBIL.

PXK Ergi-parlyk сумузу өстер Xoduktaan полгаҕа Pajыр olar, myн connun malың кыры турган 3 пөрынын 2-zin өлырды.

Aratkor KOKKUҖTAAN.

KXK Kөк-tej сумузунын 7 арванның пөры-pile temisseziri-ning komistarы өстер Sotpa, Lopsan сулар po cылдың maj ајын 4 хындые 7 пөры ooldары кыры kaqдылар.

Өзен cerge arga cerge Өзыр төрыр kokkaarakы,

Arattarga nom tepter tarady-gazыn saadatpas polza coguur

Am po yjede arat tymennin ертем килтурун хын pyryde-le өры ерҕип турар cybe теледе, nom tepter xereqleer talazы-pile olar-ның negeldezi paza-ла хын pyry-de ulgaдыр турар. Mьndыqның телезінде arattaryн po negel-dezin xandrar teeҕ Kultur minis-terinden caa-caa nom tepterlerni yndyryp turar, полгаҕа moon so-ngaар am moon-taa artыk ына-лық janzы pyry nomnaryн ynd-yrerin oraldaзыр турар.

Am ol yndyryp turar, nomn-aryн arattarga тырген taradyр tamcыstaryн podaaҕ Tьva төр ko-optun paаҕtar ceri-pile arazында keree carыр алган. Ыңсааҕа ol ynyrgen nomnaryн toraan-na Kul-tur ministeriniң canында Cogaal komitedinden koopka cedirip tu-zaap peerge ol nomnar kooptun, saazyн ҕaqaар pazyнnга eleen yr „tьstын“ cыдар coruk ebeeҕ ebes көstyp turar. Ol cyge yndы-qыл tize, pir talazында, sklat ерге-leczl aҕҕак sadыq kildizinge

Өзер oqlu caҕ-ла turda Өстырәјин өлыреели.

Oј-ла cerge arga cerge Ooldap-ла kaar kokkaarakы, Oqlu kыz caҕ-ла turda Ol-ла toraan өлыреели.

Pyren-xemde CAҖ-OOL.

Tozu козуунунун Pii-xem су-музунын 9 тугаар арванның ха-маттыз еҕ MAMAK, po 36 cыл-дың 1 ајын pireden 4 ајын pireege cedir maldың xoralық тајзын arzagар көк пөрыны 3-ty өлырды. Po еҕ ыскаҕ, пөры-pile temisseldi cer-le koҕkatpaaly.

SERENJ.

Coon-xemчик козуунунун Cы-гакы сумузунын 6 тугаар арван-ның хаматтылары пөры-pile tem-issel corutkаны polza, 35 cылдың 3өлgy yjezi, 36 cылдың egezinde еҕ Xunan-kara 2-ni kakpa-pile өлырген, еҕ Pappak 1-ni ајalap өлырген, oон өске өстер 5-ti өл-ырген.

Moon songaar pistin araanың arat conu пөры-pile temisseldi cer-le koҕkatpaaly.

Redaksдан: Cer-cerde mal-дың тајзын polur пөры-pile temissel cediliskinniq corup tur-арың po ystynde cyylдыр xөrec-cilep turar tur.

Camдык aratkorlaryн cogaal-aryнда medeelerinden ар көерге, пөры-pile temisselde удур cybe cu-gaalaар cyyl-derni camдык ktaller cugaalap turar, cizecleerge, „po-ry-pile kancap temissezir poor, oran-tandyң targaн ыды-ла pol-gaj, хары пөры-pile temissezir tep cugaalazыга pezin cer kul-актық полгаҕа тыннар кааҕ улам өезип kadyраар узурлуқ cybe“ теер cizeklyқ хөј xoozun ergi pydylyk jozunun artыныс ҕөс-тери yngylep тургулаан poor tur.

Moon songaar ҕак mьndыq surttaal-сөс тарадырлар-pile ерес temissepi-ҕаан пөры tep xoralық тајзын-pile temisseldi koҕkatpaalyн улам yrgylcyleer полгаҕа ылангыжа po cas өјде пөрынын ooldар yngyrierin тыр, oон caҕ ениктори кыар coruk koncuq cugula.

Cazalga

Maj 9-ta yngen № 37 (538) „ҕын“ solunnun 3 тугаар арванның мурнукукку iji одурунда, „Xөп-lergeј сумузунын азыл“ tep, ege аттық cyylды, Xөлcyktyq сумузунын азыл“ tize coguur.

Paza oон iҕtinde curagaj sanda „xunan inek“ teeninge moldurgаны nemeer, „caҕ anaj“ teeninge conceni paza nemeer tur.

Nom tepterlerni arattarga тырген cedirze-aar tep podap coraan-naryн pirezil.

Aarboqqa udur surgakcylap cordum

Po cылдн 4 айна 7-нн хын-
ynde Cөөн-xemcик козуунунун
en-ne uluq sumuzu Xөлcyтyq-
ge pargаш сумунун cагыга ceri
polgаш nam areve ууrierini паа-
таар улустар-pile абылдьы аар-
qынн абыл арат conга кандық
поор турар хirezin pir-piree cok-
ka cугaалaзыр тапыр-шаан ол-л
тугайнда кеген азылмн мен
paza тапырдым.

Grif (ak tumaa) polgаш oon-taa
өске cyzyn-paazyн aarboqдан ar-
at con aarbaзынн тугайнда, pаш
udur temisezirini елеe-ne arга
xemceen ap coruttum. Cыл teerge
8 kezек cerge arat conun a-1
pölyyn parymdaalap coraаш, 1025
kizini тары-шаан picce aaraan
ulustu coguur emin perip, ol
aarybдaн сегидip, pölyq pöskyn
appargan cerin ғары, ol aaryн
ulgattыpajын emeap cordum.

Myn сумунун arat conu meen
picce көргyскен тyзамга конуq
sonuurgap пaйрлар турar polгаш
ылағыja xereezen е-өр onza
pайрлааш cугaалаан polза: „1921
cылдн мyрyнда Тываың мал-
cың тараасcың conu, тyскаj на-
cional емчилiк турar пaйттyгаj, cy-
таa cok coraan. ылағыja xeree-

zenner emci поор, ulus emnep
coraanн кым kizi көрген поор,
xары ол yjede ot oltулup,
pаш паштаp, ашаанн адызынн
иштинде cагыртыp олurар cybe pol-
гаj-aan. Ol yjeni po xyn tenner
көөрге, cyy-taa cok өске пaйдal
поор турar тур.

Шынаp la pistin po xyn cedip
алган хөj cedигeлерибс cyde
teerge-le, revolustuq cазak, na-
mьbьста polгаш uluq Sovettin
тузаламcыз tep cybenн ғын ол
tur ijin" тизip турdular.

Moon songaar pistin idegeeri-
bis polза, pistin суму polза, emci
турar cerden конуq ырак cerde
турar ulus polгаj, ol тугайың па-
рымдалааш, tep polгаш козуун-
дан yргyлcy kizi polгаш maldың
emcizin corudup турарың кон-
cyq-la kyзep тур-pis tep конуq
neгep турar con poldu. Oon-pi-
le kady meen idegeerim polза,
kedee суму, арбан, aal pölykke
paar er-taa, xereezen-taa е-өр
arat conunн иштинде kirip, ekki
aзылдьы-шаан, emnelgenin узур
сорулгaзын еккизи-pile тапыртар
coruk cugula tur.

Cadaana emcizinde ulus po-
zudar emci sestrazь
Xer. Сарыq-taraa.

Xorum-taq sumuzundan 2884 paaş mal elgen

Cөөн-xemcик козуунунун Хо-
rum-taq сумузунун pyгы arat
conunн 1935 cылдн 10 айдан
peer, 1936 cылдн 4 айна 15-
ке cedip cyzyn-paazyн cылдa-
annar-pile өлген малынн тын
санын манaa айттырa polза:

Mal adь	Cyтан өлген	Pöy ceen	Өске cыл- daktur-pile
Cыгы (paaş-pile)	2	11	18
Inek	9	4	66
Xoj	331	55	1171
Өşky	216	42	959
Kattыşkaş	55	112	2214

Şuptuzu kattыşkaş 2884 paaş
mal өлген турar, өске cылд-гаан-
ga xamaarзыр cyyder polза, t-q

Castьpың pir şiidin тьвар xerek

Xaraal aldн uurgajыңн тар-
газы Castьp теерzi, po cылдн
4 айна 4-te, Tozu козуунундан
aзылcың tilep алыр-pile келгеş,
козуун cагыргaзы-pile cугaала-
зыр, мyн aзылcыңнaрың алыр pol-
ган. Ol-la xyn kezee Cast-п,
көзкоор cerinden medelin алда-
дыр aragalan сyраqlық poldu.

Oon ерттенде Тоора хемде
aşşar cok Sıncaj tep kadajыңн
aалыңа paarga, ol kadaj cok pol-
ган, oon Xuurakkaj tep kizini
kadajыңа araga iziritip алгаş,
oon-pile ol tynе aşşak kadajыңн
самың sadar coruun yылgedip
турган poldu. Ol xonganнн ер-
тенде Sıncaj kadaj cedip kel-
gen, ol kadajың paza-la aragala-
дыр алгаş, yş xonukta aşşak ka-
dajыңн coruun кылыр турган.

Castьp ol-la yrdynyp turda,

Curumnuq tuzalamcь

Cөөн-xemcик козуунунун Caj-
laq-alaak сумузунда 1-2 туга-
ar арваннарың kezeekki cылд-
ыşкыппаыңа, козуун тaргaзы
Lama 35 кыдырааш, 50 xарадаş,
pir poodal laa тuzalady, paza
суму тaргaзы Cyldым 90 ama
саазың, 30 xарадаş pir poodal
laa тuzalady. Oon-taa өске е-
терден тuzalaань şuptu kattы-
kaş, 70 кыдырааш, 2 poodal laa,
90 ama саазың—мьдық cyyder-
ни xelaska тuzalaанн пaйрлар
xyleep алдыбыс.

Кызыл-өq ergelekci Paas.

Кызыл-xooraj

Jaslaga өөреникеллерин тuzalaань

Кызыл-xoorajda nam şkolazyн-
н өөреникелери, po cылдн 5 а-
йна 10-da pir şii yндыргеş, Ky-
зылдн jaslabyңа 50 akşаны еş
Sevil tamcыştыр тuzaladyбыс.

Pisternin sьlgakcьларыбыс caş
tunmalar, Tьbаның cыдыр kalган
arat conun культурлуq oruk-ce ce-
dip kiireringe pelen polгаш mer-
gen polzun tep пaйр cedirip тур-
pis.

Şkolada prof. yyrнын тaргaзы
Cambal

Cазың maldь yргyлcy kadararь cugula

Maldың caskь yjede tengeli kon-
cyq koşkak polur cybe polгаj,
bncangaş polгаш-palarga tyзyp
өlyrynden kыmgalaar coruk nam,
areve kezигynneri polгаш engiin
aнbьaktar pisternin кьрьbьстан ne
getiniр турar тур. ылағыja cазың
teyyr maldыңн cerge teыtpezi-
pile ekki karaktaar coruk cugula
tur. Ol yjede caskь тарыла aзы-
лы, mal mаgan karaktaar aзы
конуq хөj appaar. Ындықынн
узурyнда, arat con uluq picce
malың tus tus kadarbajын, kadyр
алгаş kadararь cugula. Cyge teer-
ge, pт cerge 5-6 өq тургаş 5-6
kadarccь yндырге, caskь тары-
ла aзылыңа улустуң kyзы eвeş
polur polгаш cedilge talazy Ын-
ды-ла ekki eves polur tur.

Arat con mal magанын ekki
eбилдii-pile kadarьp, ol maldы-
ыңдан yнep cyzyn-paazyн prod-
uktunu көыdedip, sajьpadyрь
cugula tur. Ol polза, karacangьs
poltaryнн амьдырал пaйдalыңн se-
gideringe xerek polur cybe
tur-ijin.

Tarlaq magazininde Pajьr-ool.

Өrege pyry solunnuq turaal

Paзын-xemcик козуунунун
Şekpeer сумузунда 8-12 тугаар
арваннар eреge-pyry куруq cok
36 cылдн солун парлагaзын cа-
гыр алган турar, oон ағыда 1-2-
3-4 тугаар арваннар cangьs kal-
bak-taa солун cагыр албаан тур-
ar tur.

36 cылда tus сумунун pyгы
cагылгaзын 220 cedirer teen pol-
гаj-pis, onu cedip алырда арван
pyryзыңe, өq-өrege pyryзыңe
cагылгaлық турar узurluq. Po ту-
гайында арван тaргaлары солун пaр-
лалганың cагылгaзын yргyлcyнн
aзыл poldurup, сагыş салыр aзы
corudарь cugula tur.

O. Tembirel.

4-ty өlyrды

Tees-xem козуунунун Şынаa
sumuzунун xamaattызы Madьp aş-
şak 3 айна 20 нн xынынде, ko-
нcyq uluq 2 көк pөryнy xop-
annap өlyрды. Paza ol козуун-
нн Şынаa сумузунун тaргaзы
Caktak 4 айна 8 тн xынынде
pir uluq kьs pөryнy ажалap ө-
lyрды, oон иштинде 4 enik coraan.
Oон ағыда, paza ol сумунун
4 тугаар арваннн xamaattызы
Kалың-тыву pireeni ажалap өlyрды.
Po ештер ыşkaş maldың xopал-
ық тапырны pөry-pile temisseldi
cer-le koşkalpaaly.

Xajдыр.

Кызыл-таqда RTO aзыл

Cөөн-xemcик козуунунун Ky-
зыл-taq сумузунда namнн 17
тугаар yyrнын canьда RTO-
нун 22 тугаар yyrнын aзыл ek-
ki corup турar. Cыл teerge, ol
yyr тургандан peer 3 aj caa ce-
dip турar, po arazында RTO ke-
zigynыңe 91 kizi kiirip алган
polгаш 2 udaa RTO-nun узур
сорулгaзынн тугайында конуq
massалық xural polган. Ылағыja
RTO-nun ekki xыны Martьn 18-
de polган xuralыңа RTO kez-
игynneri хөj хөjy-pile cыдыр, ol
cыдыр келген е-өерден, теле-
ejnin revolucьларыңа тuzala-
ton cugula tur tep picce akşa
mengynн-taa тuzalap турган. Ol-
арның тuzalaan akşazyнн сапы
41 akşa 29 көр polган.

Aratkor M. Picce-ool.

Tirazь 4800

Eryy tyrymynyn 40 cyyly- нын тапылбырь

40 cyyl. Pölyk ijik-pe, aзы caas-
kaan, xereezen kizini maga podu-
ga kyccylel cedirip, kьzanьp тургаş,
kyccylep er-xereezennin coruun кылыр
polгаш paza xereezen kiziniq mater-
ial ijik-pe alban talazy-pile xamaar-
зырн aзыqlap алгаş, er xereezen
coruun кылыр şaa cetpeen kiziler-pile
er-xereezen coruun кылыр polза, oон
jalazyңa—

Pir cылдан eвeş eves xuussaa
иштинде şығыş xopuqdaar ijik-pe, aзы
ol cokka şөleezin kazyр, onza aartta-
дыр узур тaварыssa jalazyнн хемceen
poolap өlyreringe cedir aartadyр.

Kым pir kiziler, конуq tyзok xy-

lygaan aazy-can yндыryp, pölyqle-
zip алгаş ijik-pe, aзы cangьs-taa kizi
polза, er xereezen kiziniq maga po-
dunга kyccylel cedirip kьzanьp тур-
гаş, er-xereezennin coruun kyccylep
corzur.

Paza xereezen kiziniq alban tuzaal
talazy-pile xamaarзырн aзыqlap алгаş,
uk xereezen kiziniq, er-xereezen cor-
uun кылырыңа албадар polгаш cok
polза, xарь cetpeen kiziler-pile er-xe-
reezennin coruun кылыр polза, oон
kezemce jalazyн yстынде айткан хe-
mceq-pile yзyp şlider узurluq тур.

TAR Ystyкky şygyнyn oralakcь
targazь Suduь

Xereezen Sandьkraanьн aзыл ekki

Cөөн-xemcик козуунунун Caj-
laq-alaak сумuzu 12 тугаар ар-
ван nam kezигyny xereezen е-
Sандьkraanьн маль polгаш ce-
ринн aзыл cыл tudum ulam өry
teпştыр sajьpap олurар, cyl teer-
ge, 1934 cылда маль 50 paaş,
sigeni 42 хөppeen, тараaзы 3
şан турган polза, 35 cылда ma-
ль 76 paaş, sigeni 60 хөppeen,
тараaзы 5 şan appargan. 1936 cыл-
дн 4 ажда маль 100 paaş pol-
ган polгаш sigen, тараaзынн
şөlyn калbartтыр tep турar.

Eş Sandьkraa, po cылдн аж-

ыдық cudunга удur eres temis-
sel corutkаны-pile maldыңdan can-
гыş paaş-taa xorabaan. Podu
pizikti paza pilir polгаш po cыл-
дын солун cагылгaзын pyryнy-
pile cагыдыр алган nomcup ту-
rar.

Yстынде cyyderden ap көө-
ge, eş Sandьkraanьн кандық-taa
aзыл sajьpалгалық поор турar
polгаш moon songaar moon-taa
artьk sajьp-лгалық poluru, po-
dunun idepkejinden көctyp ту-
rar.

Kызыл-өq ergelekci PAAS.

Aзыл corbastaan

Tozu козуунунун Xam-сыра сум-
узунда суму şygyзынн aзыл
corbastaj pergen. Cыл teerge, 35
cылдан 36 cыга cedir myн суму
şygyзынн ceringe kirgen cyzyn-
paazyн cагы caalda, pildirişkin-
niq xerek тугайында material
овааланьp cыдыр pergen, ulam-
na хөj поор турar.

po curuk polза, karacangьs
şygy тaргaзы Sananьн paagy
tur. Po aзылды тигизер тугайында
eş Sananь coguur cerinden pir
şiin тьварь кандық irgi tep kul-
ak салыр олur men.

ISTEP-PILIR

Eş Maga-şiri 4 cагылгалық

Paзын-xemcик козуунунун
Kөp-şөк сумuzu 2 тугаар арба-
нда nam kezигyny eş Maga-şirini
1936 cылдн солун cагылгaзынa
erestiq kirzip, podu 4 cyyl cа-
гылганы şuptuzun pir-pir cыл xuus-
салық cагыр алган.

Yyr sekreteri Pajьr-ool.

Xарьssalгалық редактор

Lyndyp.

Carlaldar

1936 cылдн 5 айна 15-ten egelep,

Kызылда pьlgaar zavodunun, kidis idik кылыр
салбырь aзыттыңан.

Cагыр peer е-өөрler perip egelezin.

Xyleep алыр cагырлар:

Kidis-idik, kidis, maşina-pile tyk xojudur тьдар.

Po cагырларн Tonmas суqда Pьlgaar кылыр cerge xyleep алыр тур.

Pьlgaar кылыр cernin ergelekci Mandьt.

Parlалга tamcыştыр хөjge carlap тындадыр polза,

Тьва таq yletpyrynн caa тьылган TERE-XOL козуунунун
ында

„IJME“ tep aldн uurgajыңн adьн „IJME“ tep
adap турганьн solaaş,

moon songaar ol curtun arat conunн teөgylyq алdarzaan
adь-pile

„I M I“ tep

adaza coguurun carladь.

Тьва таq yletpyr ceri.

Kyrynени 1 тугаар tipogравь

TAR-ның 15 сы полур пайырыга таварыштыр ерттем-пизик телгередиринин поттуу хемцеолери

(Kultur ministerin, 1936 c. 4 a. 24 x. yndyrgen saabyr)

Рарып-хемчик, Сөөн-хемчик, Улуу-хем козууннарыга Ик-пунту паşkыларын pele-keer surguulda corudar. Ol surguulga kymnaryn surgaaryl tize: 1) am azyldap turar likpuntu paşkыларын; 2) murnunda paşkылар cor-aan ijk-pe, azy surguuldaar eš-terni ol kozuunyn ištinden tьp-kaš, olaryn surgaar; 3) pir eves ergi paškы kizi cok polza, šariq albaaryga turgan kedeede turar ešter poldur-pe, azy kedeede ek-ki pizik pilir idepkejliq ešterden tьp-alыр.

2. Өөредир surguuldaryn sanyn todargajlaarga:

- a) PXX am paškылар turar paškы 6 kizi, caa peletkeer paškы 7 kizi,
- b) CXK am paškылар turar paškы 7 kizi, caa peletkeer paškы 8 kizi,
- c) UXK am paškылар turar paškы 5 kizi, caa peletkeer paškы 5 kizi.

Uk tyr surguuldaryn corudaryn murnunda kылыр cyilder:

1) Kozuun organizastarь polgaš škola paškыларын olušturg-aš, likpuntuyn ergi, caa paškыларынн cөylel xuralyn corudar. Anaa polza, Tep komitet polgaš Cazak cerinden arattaryn pizik pilbes pajdalyн cok kылыр tugajynda yndyrgen toktaaldaryн tanьštьrьr ileikel salыр. Onu il-etkeer kizi polza, tep ijk-pe ko-zuun cerinden tomujlap corutkan surgakcь.

2) Uk cөylel xuralga am azyldap turar likpuntu paškыларынн topcu iletker derin tьpnaar polgaš eške ešterni sanalyн corudar.

3) Surgakcь polza, cыqыр kel-gen likpuntu paškыларынн өөret-ken uluzunyn tugajь polgaš cer-le kылыр coraan azyldarynн tugajynda todargaj tьnnel iletkelin pizidip alыр xerek.

4) Po cыlgan cөylel xural-dып kырыга surgakcь kizi kan-dыq ajttьrьqнь koncuq telge-regeji-pile likpuntu paškыларь polgaš kozuun azyldakcыларьga tanьštьrьr peeril teer polza:

1) 1937 cыlda arat connun kol nuruzun pizik piliktiq po'durar tugajynda cazak, namnyn ajttьrь-кынь, 2) po sorulganь kыysse-dirde likpuntu polgaš oon-taa eške kultur cerlerinиn шыарып kөdyreri-pile kadь, olarynн sa-nyн eleen көydedip, sumular-nyн uluq nuruzun likpuntu-pile xандьrьrьga uluq kыsty salgan turar uzurluq. Monu kыysse-diri-pile likpuntularь tus-tus kozuun-narga хуаар таарыштырарь polza:

1) CXK am azyldap turar lik-puntu 7, caa nemeer likpuntular 4, šuptu 11.

2) UXK am azyldap turar lik-puntu 5, caa nemeer likpuntular 3, šuptu 8.

3) TXK am azyldap turar lik-

puntu 5, caa nemeer likpuntular 3, šuptu 8.

4) PXX am azyldap turar lik-puntu 6, caa nemeer likpuntular 3, šuptu 9.

5) Tozu kozuunyn am azyldap turar likpuntu 2, caa nemeer lik-puntu 2, šuptu 4.

6) Kaa-xem am azyldap turar likpuntu 2, caa nemeer likpun-tu 1, šuptu 3.

7) Pii-xem am azyldap turar likpuntu 1, caa nemeer likpun-tu 2, šuptu 3.

8) Tandь am azyldap turar lik-puntu 2, caa nemeer likpuntu 1, šuptu 3.

9) Tere-xel am azyldap turar lik-puntu 1, caa nemeer likpuntu 1, šuptu 2.

Tyny am azyldap turar likpuntu 31, caa nemeer 20, šuptu 51.

Ындыq polgan tьleede, moon murnunda likpuntularь camdьk pizik xerekceli polgaš nom-tep-terlerni xalaska perip turganьn eškeritip, ol өөredilge cyilderi polur saazyн, karandaš, nom-tep-ter cyilderi kedeede хөjy-pile tarap turar tьleede, olaryн өөre-nip turar arattar pottarь sadьq cerlerinden sadьp alырь koncuq cugula tep cyveni ekki tanьštьrар.

3) Kөdee sumularda ekki tu-ranьn pizik pөlygьnerin likpun-tu paškыларьdan tuzalazьp, ol-aryн өөreniiriniн argalarь polgaš likpuntu programь-pile tanьštь-rьp, onu jozugaar arattaryн өө-re-dir argalarьn ajttьp peer xerek.

4) Likpuntuyn azylyн arat connun pottarynн ekki turazь-pile өөrenip turar coruу-pile ха-рылаайq kыдыр corudar polgaš olaryн kedeede арван, sumu ca-гыргаларьga харьлаштырар tьleede sumularyн uluq nuruzung-a likpuntularьн хуаар polgaš olar-nyн paškыларь eške sumular-ce көšpejin ol-la sumularga хевеер yrgыlcь turar, sumunyn cьr-дышкын azyldakcьzь poop algaš azyldaар polza coguur tugajьn tanьštьrар.

5) Likpuntuga kandyq arat-taryн өөrediriн tanьštьrар, ха-maan-cok xoluq өөredip turgan tugajynda cetpes cyilderni cazap eder uzurluq. Cizee: likpuntuga ege-le pizik pilbes arattar polgaš pizikti cyq-le yzyqlep šokkarlap pilir polgaš pilbes cыgyь ulustu өөredir. Oon angьda pir eves piccii pizik pilir arattar pizik pө-lygьmy polur ijk-pe cangьs-can-gьstap өөrenir polza, olaryн pic-cii piziktiqler programь-pile өө-redip tuzalaar. (San podalganьn өөredilgezin paza po janьzьq taарыштырарь).

6) Likpuntu paškыларьnyн azy-lyн maj ajda caskь тарьlga өjyn-de piccii capсарladьp paškыларьn тьстандыргаш, 6 аjньn 1-den ege-lep azylyн yrgыlcьlep coruda peer kыдыр таарыштырар. Ынаар-ga cajlaq školazь par cerlerge likpuntular polza, cajьn cajlaq

škola'aryн cook kabyzьga corup turg-aš cajlaq škola'ary uruqlaryн өөredipturda likpuntular arattaryн өөredip turar kыдыр таарыштыр-арь cugula. Pir eves көzer em-nelge өqleri par cerler polza, paza Ынаалдыр таарыштырар xerek.

7) P/c 6 аjньn 10 хынynge cedir pygy respublikтьn arattary-nyн pizikke өөrenenin tьnnep pyryikeer tugajьn tanьštьrар pol-g-aš ol azylyga likpuntu paškыларьn kirzir tugajьn tanьštьrар (tep cer polgaš kozuundan yn-gen surgakcь polza, uk pyryt-keldi podunga ap algaš kozuun, sumuga cedirip saabyrlap tanьštьrьp peer). Ol pygy pottuq хемцеолеринн tugajьnda kozuun polgaš sumu cerleringe pizik tel-geredir tuskaj komistaryн turgu-zar teen nam, cazakтьn toktaalьn jozugaar kыysse-dir uzurluq.

8) Likpuntu paškыzь kiziniн xy-leelgezin tanьštьrар. Cizee: eerge: Pir likpuntu paškыzьdan 2½ аjларынн ištinde ortuzu-pile 30-den eves eves pizik pilbes arat-taryн piziktiq kыдыр шыарыш-pile өөretken turarьn Kulmin ceri negeen turar polgaš.

Likpuntu paškыzь kizi polza, podunyn azyldap coraan cerleri ijk-pe turar turgan sumuzunyn ištinde arattaryн 10% pizik pi-liktiq poldurar sorulganь salьp algaš, onu kыysse-dir tugajьnda хамьk argalarьн хевеерleп coru-dar uzurluq. Cizee: eerge, arat-taryн ekki turanьn pөlyklerin ekki paastap tuzalazьp, cangьs-can-gьzь-pile pizikke өөrenip turar arattaryн tuzalap, olarga polur paškыларьn cook-kabyzьdan ха-ндырар, ARN TK polgaš cazak-тьn toktaaldaryн jozugaar pizik piliktiq pir nam, areve kezьgy-ny polgaš engiн arat kizi polza, 2 pizik pilbes kiziniн өөredir te-en polgaš. Onu kedeede kajь xire corudьp turarьn sonuurgap, olarga tuzalamcь көrgьzyer xerek. Likpuntu paškыларь polza, ekki azyldap turar tugajьn eške lik-puntu paškыларь-pile caryь mar-gьldaa corudar polza ekki.

9) Uk cөylel xuralga po ys-tynde ajttьrьqнь cugaalazьp ta-nyzary-pile kadь likpuntu paškы-aryнн moon murnunda azyly-nyн tьnnel iletkelin tanьškaš, cet-pes azyldaryн шыgьmьylep, onu ystynde sorulgalarga таарыштыр ca-zap alыр tugajьnda cugaalazьp. Likpuntu paškыларьnyн azylynda kolduq cetpes cyilderni, cizee-leerge, arat connun ortuzung-a olaryн амьдырал pajdalyга таа-рыштыр coguur argalar-pile paškы-лаарь am-taa cetpes, oon cыlda-gaany-pile likpuntu paškыларьnyн өөretken uluzunyn sanь am-taa eveseš, kөdee арван, sumu ijk-pe, nam, areve yryleri-pile ха-рыла-зыр, olaryнн tuzalamcьzь-pile azy-ly corudaryн cetpes, Kulmin cer-inge oocodun corudьp turarь cet-pes polgaš camdьk paškылар aal-

ыnga тьстаньp cыдыр alыр cyyl-der turgan, Ындыq coruktu iler-edip turg-aš, шыngь cөy-pile таа-рыштырар.

10) Likpuntu paškыларьnyн cө-ylel xuralьga cugaalashan ajttьrьq'aryнн ištinden po ystynde ajttьkan 9 cyyl ajttьrьqlaryн er-gi, caa likpuntu paškыларь sur-guulung-a todargaj ajttьkaš pizider.

11) ARN TK polgaš Cazak cerinden pizik pilbes coruktu cok poldurar tugajьnda toktaaldaryн polgaš kol coruduushkunnaryн ta-nyštьrар.

12) Likpuntuyn programь-pi-le tьreen tьl, san podalga pol-g-aš ulus tьrezin paškыларь tugajьn todargaj ajтыр. Po yš cyildь ajttьrьda ergi likpuntu paškыларьnyн ajttьp coraan argalarьn kicceel kырыга ileredip azyqlaar polgaš kolduunda-la tьreen tьldь өөre-dir argalarьn todargaj ajttьr. To-dargajlaarga polza: 1) pizik ege-le pilbes ulustu yzyk tanьštьrар polgaš onu pizip egeleeš, pizik yndyryp pizip turar kыдыр өө-re-dir todargaj argalarьn po cыlgan lajda „Шын“ solung-a pizeen saabyrdan surgakcь kizi tanь-

зыр alыр; 2) san podalganь 1—100 cedir san ap pizip pilir polgaš oon pөdyyn 4 argalarьn өөredir. Mo-nu likpuntu programьdan pol-g-aš 1 tugaar san tepterinden to-dargaj көөр uzurluq; 3) ulus tь-reziniн tugajьn өөredir-de kolduunda „Caa oruk“ tep nomdan nomcudьp өөredir. Oon angьda, nam, cazakтьn toktaal-daryн, хын pyryde ynyp turar so-lunnar ištinde azyl-agьj, kultur-nyн cyilderni (mal azylyнн tugajь, тарьlga tugajь, sadьq tugajь, kultur tugajь) tanьštьrар. Monu paškыларьda likpuntu paškыларь polza, solunnu polgaš 8 tugaar Uluq xuraldьn toktaalь, ARN 4 tugaar plenumunyn toktaalьn azyqlaar.

13) Po cyilderni šuptuzun paškыларьga ajttьp silirip pergeš, ko-zuunyn kultur kildizi polgaš nam komitedi-pile kadь uk paškы-ларынн kozuunyn tus-tus sumula-ryng-a таарыштырар yleer. Ынаcang-aš ol azyldaар paškыларьnyн аттарь polgaš azyldaар cerleri—po pygy cyilderni todargaj pizip alыр pol-g-aš paškыларьн хуу pyrytkelge pyrytkep alыр.

Likpuntu programьn

I. Yndezin tьl.

- 1) Хамьk yzykterni cөp kыдыр pizip piliri.
- 2) Nomdan polgaš samьyра-dan sөster, хөj eves frastar pol-g-aš lozunaryн cөy-pile cага pi-zip өөreniri.
- 3) 63 арьнга cedir „Caa oruk“ tep nomnyn ištин nomcup piliri.
- 4) Nomcup ertken cyilynge хo'baqdazьr ajttьrьqlaryн харьы-lap piliri.
- 5) „Caa oruk“ polgaš „Cар-aš-тыр piziiliner“ tep tepterlernиn pizimeldezin өtтыndьr carastap piziiri. Topcu cyilderni paškы-zьga adadьp piziiri.
- 6) Tьba yzykтын en cugula tyrymyn toktaadьp alырь.

a) Sөstyn paazyng-a polgaš sөölynge в, d, z cergeliq ыtkьr yzyk pizip polbas, p, t, s cergeliq tьley yzykty pizize coguuru.

b) Sөstyn ištinge a, e, u cer-geliq azьk yzykтын arazyng-a p, t, s, k cergeliq tьley yzykte ešterip kireri, cizee: eerge: Aššak, curtum, akša, pьštak teen suq ыškaš.

7) Cybe egelep piziirde uluq yzyk-pile piziir polgaš kattyškan pelyk sөstyn soonga uluq sek ijk-pe ajttьrьq temdeen sa-lyr.

8) Cagaa, pildiriškin ijk-pe medee cogaadьp piziiri.

9) Režolus, kooperatif, ekon-om, transport, veterinar, proletar, socializm, Komunistyq internasi-onal—po telegej sөsterin шын pi-ziiri.

10) SSRE, T A R, M A R, T A R N, Areve, kozkoop, kozkon cergetiq xuraangajlap kaan sөster-ni шын piziiri.

II. San.

- 1) Ugaan-pile 100 sanga cedir sanaary.
- 2) 100 sanga cedir uk sannar-nyн pizip piliri.
- 3) 20 sannyn ištин kadyrь pol-g-aš kabyzь.
- 4) Šak, minut, coostar-pile tanьzary.
- 5) 1000-ga cedir sannaryн tu-gaarlap sanaary.
- 6) 20 sanga cedir kattap'aary (kөnydediri) polgaš yieeri.
- 7) 100 sanga cedir sannyn kadyrь, kabyzь polgaš көnydediri.
- 8) Uzununyn хемцеe-pile та-нызrь: kilometir, metir, santime-tir.
- 9) Tenziniн хемцеe-pile таны-zary: kilogram, gram.

III. Ulus tьre.

- 1) Nasional revoluzunyn mur-nunda arattar kancap coraany.
- 2) Oktabrьn revoluzunyn ac-cь хавьjaazь-pile Tьba arattar-nyн erge šөlee tьpkanь.
- 3) Tьba arat respublikтьn ам-гы pajdaly polgaš kol sorulgal-ary. Ulustun 8 tugaar Uluq xur-alyнн kol ajttьrьkьnnary.
- 4) Tьba arattaryн revolustuq cazaa polgaš namь, paza oon paastьncыларь.
- 5) SSRE-nin pajdaly polgaš sorulgaзы, oon-pile pistin харь-lazaby.
- 6) Telegej кырында kargьs'ar-ga polgaš olaryн peletkep tur-ar cаa-tajьnyng-a uduylanьr tu-gajьnda azylyн arattaryнн sor-ulgaзы.

Po ajttьrьqlaryн өөrenirde kol-duunda-la „Caa oruk“ tep yzyk-тын ištinde par ulus-tөre cyyl-derin azyqlaar.

TAR 15 сы полур Uluq pajьrьga yndezin piziibiske toozaby өөrenen turaal!

Тарьlгазынн шыын murunkku cыldardan kalbartтыр tep turar

UXK Tus-taq sumuzunyn 1936 cыlda тарьlгазынн шыын mур-nukku cыldardan kalbartтыр pelet-kep ap turarь polza:

	1935 cыlda	1936 cыlda	Өзыl-dezi
1) Kызыl-tas . . .	9 ga	15 ga	6 ga
2) Sula	32 ga	115 ga	83 ga
3) Cinge taraa . .	65 ga	77 ga	12 ga
4) Arbaж	84 ga	81 ga	—
Kartьlkaš 190 ga 288 ga 101			
Myn sumuda 240 örege 250			
ga sigen kezer teeš хамьk-la			

sigen yner cerierni амьдыгааш-tan kazaalap, ыjaš tyzyryp turar-pis.

Kozuun cagyrgaзы 3 sigen ke-zer mašina tuzalap pergen, oon-pile хөl kыдындan ebiledezip sigen kezerin амьдыгааштан pelet-kenip turar-pis.

Po ystynde salьp a'gan soru-lgabyšty kыysse-diringe polgaš ыlangьja sigen kezilgezinin tugajьnda corudьp turar peletkelder-ibisti kыysse-diringe pygy kыzy-bysfy organizastalьnar.

Sumu targazь Koncuq.

Taspy sumu-zunda „Kamo-va“ CAE-nиn та-рыlгазынн co-rudulgaзы

Pil-xem Taspy sumuzunda „Ka-mova“ tep CAE po cылын тарь-lgazyн 5 аjньn 8-ten egeleeš 14-ke cedir 8 ga azyqнь tarьp alдылар.

Myn тарьlganь 5 аjньn 30-de tegerer teen polgaš CAE-nin kezьgьnneri аjttьkan өjynде coguur planьn 100% kыysse-dip alыр teeš хөkтыq kыstyq, tinmittiq tarьp tur-pis.

CAE sekreteri T. Lopsan.

Malcerminnin zootexnik
азыцсыз Smotrof

Kyrynenin 1 tugaar tipograavy

TARN TK polgaş
Profes Tep cawyleli-
nin organy

„ŞbN“ solunnu cagybr ertee:

Xuuzunda cagyrlarga:
1 celda . . . 5 akş.— 3 ajdan kudu
6 ajda . . . 3 akş.— cagyrla
3 ajda . . . 1 ak.80. albas

Solun cagydar cerler: Tep xarabzaa koneru, oon
kadee salbarlary polgaş poştacylarga cagydar

Alsan polgaş yletpyr
cerleringe cagybr:
1 celda . . . 8 akş. 1 celda . . . 10 akş.
6 ajda . . . 5 akş. 6 ajda . . . 6 akş.
„ŞbN“ solun redaksyony adrezi: Kyzyl-xoraj,
Revolus şaly, Şetkin kudemcuza, pazyň № 2

1936 cıldan

maj 23 xynynde

suboda № 41 (542)

Parýn-xemcik kozuununun Ergi-parlykta namnyň №7 yyr-
ynyn keziýnnerin bilidin sol-
uut azyly tugajynda nam kozkom-
unun murnundan parýp surga-
kylar cordum. 4 ajnyň 20-den
28-ke cedir pir tugaaryn toostu-
bus.

Xamakyň murnunda yyrnyn
erengej azyly-azylynyň pajdaly
xana. Uk xanaldan tuzunda
yyr polza, murnundan tura tükka
peletkenip, pizik tanzy hamyk
cyuylın tus-tus aaj-aaj-pile rap-
kalap emgelep-sekselep alga n
poldu. Ol cunyn xaraazlyt erge,
janwarda poor ertken ARN TK-
nyň 4 tugaar plenumun ajty-
bşknyň pottandyrar teş, nam
kozkomundan kaas uday şdab-
ylyq eşterni yndyryp, yyrnyn
pizik tanzyňga cedir-le xol kir-
ip tuzalazyp, potuq ajtybşkny
perip turgannda polgaş iji tal-
azynda yyrnyn emgy turgazy eş
Öktek-ool polza, nam kozkomu-
nun plenumun kezigyny pol-
gaş Xendelen sumuzu kizi cybe,
onu kozkomdan 35 cıldan 12
ajnyň yjezinde Parlykta №7 yyr-
nyn turgazynga tuzaar corutkyn,
eş Öktek-ool po kyska yje iştin-
de tus yyrnyn azylyň tükka saj-
zyradyp algan tur.

İndyq polza-taa, yyrnyn mur-
nukku ergi targalarynyň yjezin-
de kelyp kyyssettinmeen cetpes
tuduu cyylder am-taa arttyp kal-
gan xeber tur. Cyl teerge, ele-
en kaas cıldan iştinde yyr tar-
galap turgan eş Sajaanyň kelyp
turgan tanzy-xaraa materialn
koryp kerge, cer-le cangys-taa
kizi parmdalar koor cybe cok,
pezin-cadaard pizikterinin xool-
gazyntaa arttyrýp albaan, xural-
ga kelgen kezigynnerin temdeq-
lep turgan cyyl cangys-taa cok.
Moon xaraazy-pile kezigynnerin
murnukku pajdalyň tanyr alby
koncuq perge tur. Oon angda,
pir-le koncuq kattyrcnyq cet-
pes azyly polza: xamyk kezigyn-
nyn anket-pyrytkelin polgaş
billeterin karandas-pile koncuq
pagaj pizeen polgaş urgulyjy-
na caraalap cygap turgas mas-
pak kara cybe kelyp kaan. Pygy
kezigynnerin bilidin xolunyn
yzyyn curaan cangys-taa kezigyn
cok, paşa yyr turgazy camdyk
kezigynnerin tadawyrýp xawyr-
yp algaş, adyň polgaş tamazyň
pazyr perween polur tur. Cam-
dykta salyp turgan cyyl par pol-
za-taa, coguur salzyň teeş pelet-
ker kaan curumnuq cerinde piz-
ween polur tur.

Xamyk kezigynnerin kezigyn-
ge kirgen cilyn pyrytkelinge
piziinde şuptu 1932 cылда kirgen
tep pizip kaan, billetterinde koor-

ge, şuptu oon eske polur, kezi-
gynyn podundan ajtyrýp koor-
ge, paşa pir eske cыл cugaalaar
tur. Eş Sajaadan ajtyrýrğa, „bilet
tapsyp turgan cilyn parmdala-
aş-la ыnsaar pizipken meen paag-
ymny cyu teer poor-lyan“ tep
xawylap olurar. Manaa camdyk
cizikten kergyzerge, Torzu tep
kizinin bilidine tereen cilyn 193
cыл, am moon xar kaas ewes tep
podap kerge, 1743 xarlyq ar-
paar, paşa bilidine 1928 cылда
namga kirgen tep pizeen, podun-
dan ajtyrýrğa, „xarın 1927 cылда
kirgen poor-men on“ tep xar-
ylap olurar tur.

Camdyk kezigynner bilidin
koncuq paakka edilep, işt, taş-
tında san podap şokkarlap kaan
coruur tur. Onu cyge ыnsaar al-
dın teerge, „yyr sekreteri turgan
eş Appanak tadawyr xawyrp a ы-
da ijk-pe, azy kizinin tereen
cilyn tawarda bilet taştınga po-
daj peer kizi cybe-ijın“ tep xar-
ylaar turlar. Bilet paakka edi-
leer tugajynda pir cizek kergy-
zer tur: nam kezigyny Kyskezek
aşaktyň bilidin taştında pu-
duk-pile „Sagaan-cygyrtly“ tep
koncuq todargaj pizip kaan pol-
du. Onu cyge ыnsaar pizidin
tep ajtyrýrğa, „cyree aaryq kizi
oorlap algaş ыnsaar kaan coraan“
tep xawylap olurar.

Po polza, camdyk cizekter tur.
Oon-taa eske anket-pyrytkel, bi-
let paakka edileer coruktur ol
yyrnyn kezigynnerinde koncuq
koryj.

Myn yyr xural-suqlaany kelyp,
toktaal yndyryp turganynyň san
kovej-le. İndyq polza-taa, onu
xerek karynga pottandyrýp tur-
ary xovar, toktaal piziiri ewin
erttir erengej, cizecleerge, 4 tu-
gaar plenumdan pir pizik pilyr
nam kezigyny 2 pizik pilbes ki-
zini eoretin teen ajtybşknyň
eleen etie-le pygy kezigyn xur-
alga cugaalazyp toktaal yn-
dyrgeş, kyyssedirin yyrge taq-
zyr tep kaan xirede, po xynge
cedir cangys-taa azyly kalybaan
polur tur. Cer-le cangys ol-taa
ewes, ыndyq cizektyk erengeji-
pile yyrge taqzyr tep kaan, aly-
zynda parýp kymdan-taa negeer
eezi tawajyň hej xoozun cыл-
dyr kalır cybe kazy kovej tur.

Tus yyrnyn kezigynnerinde xoj
niittinin taalgalby azyly cer-le
cok, cyq-le yyr, sumu targalary
cizektyk 4-5 kizide-le emge xaja
cok xoj azyly tapkylatkan polur-
dan paşka, eske kezigynnerinde
cyu-taa cok, cyq-le aragalaryn-
ga-la cör coruur kezigynner par.
Tus-tus kezigynneringe azyly taas-
parynny xaraazy-pile cыл turgu-
zunda cangys xana solunu pezin

yndyryp cadaany kestyp tur ewes-
pe, cyl teerge, yyrnyn canynda
„Taraalan-pis“ tep xana solunu
par. Ol solunnu sumunyn tawyn-
den ыrak cerde curttaş cыdar
cangys Şirinde najttap kaan, anaa
material-taa pizip peer kizi cok,
eske tuzalazyr-taa kizi cok, ы-
cangas ol solun 36 cылда cangys-
taa ynmeen, yyr turgazy Şirinin
cetpes azyly tep şygymciler ol-
urur tur. Ol ыndyq ewes, xojden
kirişpes polza, cangys Şirin kan-
caar poor. Uzuru polza, yyrden
hamyk kezigynnerini kyzyň ta-
aryşlyr xawar algan negeer ky-
ysse dip turar uzurluq-ijik. Ol
talazynda yyrnyn azyly cetpes.

Yyrnyn pir-le cetpes pilip ap
turar cybezi polza, kezigyn kiir-
ip albyda şnarın ekki parým-
dalabas, kilerin kyzeen-ne kizi
polza, kiirip ap turar teer podal
par, bşkaş tur. En ыlangja an-
bajktar polza, ыjaap-la namga
kileri albaan cybe tep, cer-le x-
nalda cok tuzaal jozuzu-pile ki-
irip ap turar cyyl cybe par, ci-
zee: ortta xanald kelyp corum-
da, Ak-xemde anbjaktaryn № 23
yyrynden № 2 pizik pile anbjaktar
kezigyny Syyr-ooldu nam kezi-
gynyn-ce şicittibis tep, ol kezi-
gynnden cangys-taa ergydel pi-
zik kiirbejin turda paraan bşkaş
şuut tanzylap peripken polur tur.

Po polza, koncuq soora piliş-
kin tur, cyge teerge, areve pol-
za, podunun en teere peletkeen
idepkejiqlerin namga idip yn-
dyryp perip turar şın tur, ы-
ndyq polza-taa, ystynde kergys-
ken bşkaş nam-ce pizik-pile şuut
tuzaar turar ewes, arevenin işt-
tinge polbaazyrap algan tus-tus
kezigynner namga kirkseen pol-
za, podunun pildirişkinin kiirip
tilep turgas kirip albyr oralda-
zyr uzurluq, nam polza, şylgar
turgas kezigynge albyr, albaзыn
podu-la pilyr polgaj.

**Bilet soluur tugajynda
tus-tus kezigynnerini x-
nap tooskany:**

Yyrnyn pygy kezigyny 75 ki-
zi. Oon iştinden 50 kizi caa bilet
albyr, 4 kezigyny oralakcyga ty-
zyrgen, 3 kezigyn oralakcy xe-
beer artkan, 2 kezigyn eske cыл-
dagaandan xanaar komiska tawar-
ışpajın pargen, 16 kezigynge
caa bilet şuut tawypas. Po 16
kizi polza, kaas cылда xuraln
yzer, urgulajynda-la pizik yzyk
cer-le pilbes. pottary namdan
ynerin kyzer tilep turar polgaş
namnyň temir bşkaş curumun
kancap-taa kadıq tudup şdabas
leeş komistardan caa bilet taw-
pazynga sanaan.

Surgakşy Syryn

Parýn-xemcik kozuununun Xel sumuzunda ARN 11 tugaar
yyrynyn bilet soluuskununun
azyly 4 ajnyň 28-te toozulgan.

Pir tugaarynda 34-35-36 cыл-
darda tus yyrnyn corudup kel-
gen azyly polgaş iştikki azylyň
xanaan. Yyrnyn azylynda cedil-
geliq cyylder ewes ewes polgan.
100 xire kezigynyn malı 34
cылда 5653 paş turgas, 35 cыл-
da 6992 paş cetgen, nemeşkeni
1339 paş. Erttem kultur talazy-
pie 100 xire kiziden 8-le kizi
pizik pilbes polgan. Po cilyn 180
azyq kezek paralga cagylybq.

Tus yyrnyn cыл-cылда corudup
kelgen iştikki azyly-agajynda cet-
pes cyylder koncuq xoj polgan.
Pyrytkel, yngen, kirgen pizik,
tanzy-xaraa cyylder emge-sekse
cok, xoluşkak, sandargaj polgan.
Camdyk toktaalardy pizip tur-
gany erengej, camdyk kezigyn-
nyn pyrytkelin puduk cok ka-
randas-pile palalcak kıldır pizip
turgan. Surgakcy lap kelgen nam
komiz eş Todaşaj po cyylder-
ni tus-tus ыlgap, koncuq taaryş-
tar aajlap kottep perdi.

Kezigynnerin xoj niittinin
massaleq organizastaryn kezi-
gynynde kirzip turar:

- 1) Areve kezigynynde . . . 17
 - 2) Profes 2
 - 3) Kooperas 100
 - 4) OKTE 37
 - 5) RTO 15
- Oon ыnaj nam, areve, cazak-
cagyrga, OKTE, RTO, koop pol-

Pii-xem kozuununga po erkten
kazyň xar uluq polgany-pile 1936
cылда casık tarlygazynga Turan,
Öök, Tarlaq, Aa-söet tep cerler
polgaş Öök, Tarlaq, Sesserliq
sumulary maj ajnyň 10-13 xyn-
nerinde xowular-ce ynyptyler.

Arat conga idegeerim polza,
po cilyn tarlyga egeleeni oraj
polza-taa, erestiq şalyptq şim-
cees, ertte toozaryn kizar polgaş
ynyzyn sajbzradyp, sugat-pile ej
şanda xandyrýp turgas arbyn
taraa albyr kizar xerek.

1936 cылда tarlyganyň şölyn
respublikyn iştige 10% estyter
teen cazaktyň şitpirin utkup kyy-

gaş eske-taa organizastaryn azy-
lynda kirzip turar kezigynner 21.
Moon kerge, mınca xire kezi-
gynnden xoj niittinin azylynga
kirzip turar koncuq ewes tur.
Kezigyn kizi polza, pir-le xyleel-
geliq coruur polgaj.

Am pizik pilbes kezigyn 8 aj-
nyň 1-ge cedir nomcup turar
kıldır, 10 ajga cedir şuut pizip-
ter kıldır eorenirin taaskan.
ARN TK-nyň 4 tugaar plenumu-
nun ajtybşknyň jozugaar pizik
pilbes pajdalyd ыzuikar tugajy-
nda, pir kezigyn 3 pizik pilbes
kizini 7 ajnyň 1-ge cedir eore-
din xyleenip algan.

Kezigynnerin şnar pajdalyň
xanaş, 91 kezigynge caa biletli
tapsyp teen. Camdyk idepkej
kicceeli cok, 2-3 cылда xuralga
kelbes, aas-tyl, calcyk-puzuk kы-
lyr, eritem-pilin ыryledirin po-
dasas, yyrnyn paaştalgazyň too-
bas 8 kizige bilet tawypas pol-
gan. 3 kizi oralakcy xuuduzu-pi-
le xeber artkan, oon ыnaj 25
cылда namga kirgen Cambal pol-
za, mıncaga cedir nam kezigyn-
zybes, turazy uluq, bilided uruq-
larynga ojnadyr, monu parýmda-
laaş Cambaldy cingineden ora-
lakcyga padırgan.

Cetpes azyly moon songaar
cedişkinniq kyyssediringe, ыlan-
gja namnyň iştikki azyly agajn
emgelep corudarynga po bilet so-
luuskununun azyly tükka uluq
uzur-tuzalyq poldu.

Tandaa, Tilgisek.

TAR Taq yletpyrynyn ergele-
er ceri respublikyn 3 tugaar jar-
markazynga cылgan arat tym-
enge koncuq eoryşkylyq kergy-
zylge kıldır podunun sisteminde
hamyk pajaktaryn salyp telgeer-
inge ertken cıldan-taa arttyk
telgerengej telgeeringe pelen.

Jarmarkaga koryştyq tel-
geer cyylder polza:

- 1) Şuptu aldyn uurgajaryndan
lyzyr xebirler:
- 2) Şuptu aldyn uurgajaryndan
il iştinde urup kaan aldynnar.

- 3) Şuptu uurgajlardan şil iştin-
de urup kaan osmistij, iridi tep
uluq erttektiq metal.
- 4) Respublikyn kazar azyktyq
pajaktary: Xomyr-taş, taş, tus,
xol tuz, ak-toburak, şil-taş, ces-
tazy, temir tazy.
- 5) Monitornun aldyn cuur xe-
birleri sifon (xoorza).
- 6) Taq xerekseideri.
- 7) Cer curuu curuur xerekse-
ider.
- 8) Aldyn tawzyňnyň diagram-
nary.

Respublikyn 3 tugaar jarmar-
kazynga cылgan arat tymen, tus
cirtun aldynnyq pajaktaryndan
egeleeş tus orannyq cyzyn-paazyň
pajaktaryn tyryz xebirin pilip
tanyşkas, moon songaar tus or-
annyq cyzyn-paazyň pajaktaryn
ileredip tawar coruktun cugulazın
kizi pyryzy pilip albyr koncuq
cugula poor uzurluq.

Tawa Taq yletpyrynyn
ergeleer cerinin oralakcy

targazy Kyderek

Po ajnyň 19-ta kezeeliktey Uluq-xem
kıldynga coruurumga, koncuq piccił,
paroxot teer cybe-pe, azy ottuq-xeme
teer cybe-pe, xoreende „Cerepaxa“
(Mele-gej kuurt) tep piziktik cybe Uluq
xemnin uluq arnyň ыry cara-
la tilip olur.

Ce po cyzy poldu? Uluq-xem
kozuununda paroxottan kelgen
coor-pe teeş, koncuq tyrgen cede
peerimge, cyu katkany Uluq-xem-
den kelgen poor-ijik. TAR-
nyň OKŞ cerinin targazy olarnyň
paaştalgazy-pile master Pelogin-
in cıccaan maşınazy-pile kылgan
„mele-gej kuurt“ tep ottuq-xeme-
zi tur-ijin. Cangys po ewes eşter,
paşa pıree par, ol teerge, tas cy-
be poldur-ijin. 15 kizi olurar,
cymcak, kaas caraş. Oon ady „Or-
el“ (Ezir). Cangys akşı-la pilyr
eşter. Şnar şier anaa xeme kыл-
dyr podaj perdiner, xebiri paro-
xot ol xeber poldur-ijin, tyrgeni-
taa ыndyq.

Eske cerlerde mındyq azyly
cok! Tawa aldyn cerinde tuskaj
oon maşınazy par, ol anaa-la
mogady pergen caş uruq-teq
cыdar. Kyr. paroxot cerinde uluq
xeme par, paşa ыndyq mogady
pergen cыdar.

Artis Kөk-ool.

CXK Xendergej sumuzun ar-
attary casık tarlygany p/c. 4 ajnyň
19-tan egeleeş, 5 ajnyň 10-ga ce-
dir 120 şanny tarap algan turar.

Pisün sumu polza, pygy ko-
zuun, sumularyn murnap turar
polgaş tarap alganıbyş-taa eleen
xoj cedişkinniq corup tur-pis.

M. Idam-syrın.

Xooraj anyjaktarın xuralınga eş Tovarıştajnıñ cugaazı

Sler pikir poor-s'ler, cıl teerge, pistin respublika nıñ nacional revoluzıunıñ 15 cıl polgaan ojun po 1936 cıl dın 7 ajnıñ 5-ten egelep pajrlap ertirer tep turar polgaj.

Tıvanıñ 15 cıl polgaan Uluq ojun, Tıvanıñ arat tımen polgaş pistin cırtıvusta cırtıp turar con şıptu pajrlap ertirer.

Po Uluq pajrga cıq-le Kızıl-xoorajda peletkenir eves, kedeede-taa polgaş pygy respublika nıñ işinde peletkeldi corudup turar, xarın xoorajda peletkel cetpes corup turar tur.

15 cıl dın Uluq pajrga cıq-le pajrlap, oınar-xeqlep ertirip kaar cıve eves, xarın pygy-le azy-abyñ cedişkinerın tıner, nacional revoluzıunıñ moon ıñaj xeqyur sorulgalarn ajttır uzurıuq.

Moñ-pile kadı arevenin kulturunıñ cızyñ corudar tep turar polgaj.

Areveden corudup turar kultur cızyñ cıq-le möge xırezip, jan-pygy ojunnar kılbr kaar cıve eves, xarın nacionaldın ergi-caa kulturun septe selip polbaazı adırga uluq idiqni peer uzurıuq.

Mındıqññ tölözinde, kultur cızyñga peletkenir coruktu cıq-le areve peletkenir eves, namnıñ organizastar-taa eres peletkelderni corudar polgaş pygy arat con-taa peletkenir xerek.

Kultur cızyñga peletkelderni kajda-taa corudup turda, xarın Kızıl-xoorajnıñ areve organizastar, kezıgınnıri peletkel azyñ sula corudup turar tur.

15 cıl dın ojunga peletkenir xıussaa koncuq eves artkan tölöde, tın-xın cok peletkenir azyldaar nam, areve organizastarından en cugula negetilip tur.

Pistin respublika nıñ nacional revoluzıunıñ 15 cıl polgan ojunga peletkenirde azy-abyñ cer-

ler pygy azy-abyñ tınnelin, pydyrılge cerleri polza, pydyrılgenin san-xee planıñ tınnelin, şeriqler polza, pottarınñ tajıñc peletkelin, surguuldar polza, eeredilgeziniñ tınnelin—po pygy cıylderni kezek ej işinde cedişkinıñ azyldaar, Uluq pajrga san tınnelin diagramnar, curup peletkeer xerek.

Pizik pikir nam, areve kezıgınnıri pizik plaes ulus eeredir tugajında 4 tugaar plenumnıñ ajttırışkınıñ Kızıl dıñ nam, areve kezıgınnıri cetpes kıyssedip turar, mıncangas po coruktu paza cugulalap, pizik eeredir tees xıleenip algan ulustarlıq kezıgınnıri ol ulustarın ekki eeredir polgaş ulus xıleenmeen kezıgınnıri eeredir ulustan tır ar eeredir xerek.

Kultur cızyñga Kızıl-xoorajda peletkel azyñ corudup turar cetpes tep eş Xavak-captın cugaalaanıga cıpşeer tur-men.

Mıncangas eş Xavak-captın iletkelin xıleer algaş peletkelderni corudar xerek.

Şilerni kılbrda anaa-taa şiller polgaş xovu şillerin-taa peletkeer corudar. Pistin şil yndıyp turar xıysta cetpes cıylder par, cıl teerge, şaandakke ulustun pajdañ kergızerde, nacional tonnarın kedip algan xıreinde idil polza, orus majıktaş idik kedip algan xar turar cıylder par tur, mıncangas moon songaar şil yndıerde xep-xeşir pajdañ şil-in yje pajdañga taarıştar koncuq cugula tur. Blangıjda 15 cıl dın Uluq pajrga taş-takkıdan-taa tölöler keer appar cadavas, indıqññ tölözinde, nacionaldın ojun şil-in kergızerde nacional xıer-pajdañ todar-gaj kergızer xerek.

Areve yırlerın targalar, sekreterleri, prezid ym kezıgınnıri polgaş idepkejiqler am toraana peletkelderni pottandırarın xıleenir xerek.

Tıvanıñ nacional revoluzıunıñ kulturıga xamaarıştar nacionaldın ergi ojunnarın taarıştar xereq eer xerek, cızeleerge, kedeede eleen kergıskencıq iñi-şidi janzylyq cıylderni kergızypter aşşaktar par tep ulus cuga azy turar tur, şak mındıq janzylyq poldunar argıların kılbr xerek.

Kızıl-xoorajda arakorlır polza, udıj-pergen, solunnarga cıv pizıes tur, ıncangas arakorlır peletkeldir tugajın solunga pizir xerek.

15 cıl ojunnıñ tır komız ekki peletkenin kolokıftarnı şannar-taa appar cadavas.

Tır komıstan alban cerlerın polgaş öske-taa organizastarın Uluq pajrga peletkenir turarın tugajında xıñaldan corudar appar ev s-pe.

Po corukka blangıja „Şın“, „Xostuq arat“ polgaş „Areve şın“ solunnarın azyler tep komıstan azyñga tuzalazıñ podar albr xerek.

Po-la azyldarn corudarda xoorajda kultur massa yq azyldarnı utrajın, blangıja sat ud-bas azytına-perge, anaa corudar azyldarnı fenge corudar xerekıñ.

Kızıl-xoorajnıñ kol kudum-cuzun cazar kılbrın 15 cıl ojunga polgaş arevenin kultur cızyñga xolıştar corudup turar polgaj, mıncangas manaa kızı coruk koncuq cugula.

Eş Şooman maa cugaalaan ıkaş Tıvanıñ xamaar-şpas pot-ergezin pızyqlar, arattın revoluzıun şerıñın tajıñc kyzın ulgatırarın parımd-laş, Tıvada şerıge taarıştar aatların şeriq ceri sadıp albr tugajında Cazak cerından toktal yndırgen polgaj. Po polza, politik talazı-pile koncuq cugula coruk polur.

Mındıqññ tölözinde xoorajnıñ areve kezıgınnıri eş Şooman cugaalap kaan ıkaş manaa kızı cugula tur.

Tykty xıleer albrın, azaarın, şarbr savalaarın, kırnga temdek pazar polgaş seertıyp corudarın topcu saavır

1. Arat condan polgaş organizastardan xıleer albr tyktyñ şınar jozulıq ekki poor uzurıuq: ydyk cıdyq eves, el, şık eves, cıurt cıveen, el şıktan sargar paksıraaban, tykte öske xolumak cyve cok, pok, elezın, ten, sıgen xıre pok cok polgaş öske-taa cyve cok poor uzurıuq.

2. Tuzaar, xıleer kızılerın aratında tyk şıgıñ tugajında tırylde yner polza, pıymdaa cılyp edertıırı polza: xıleer arırgan tykten evesı algaş, şıgıñ kurgadıp turgaş cıjladır, oon kurgaq tykty kattap tenzıeer. Tykty cızelep ijl udaa tenzıeer, tıškaar yndırerıne taarız tyktyñ tenzıñ toktadıp albr.

I. Cızeleerge:

a/ Xıleer ar turgan tyktyñ tenzızi 100 kil.

b/ Oon pa-şaj eves tyk ar cızelep tenzıleerge, 100 gram polur.

c/ Oon kurgatın soonda tenzızi 200 gram appar.

d/ Şıgıñ tenzızi 1000—800—200 gram, azy 20 %.

e/ Jozulıq şıgı 15 % poor polur.

f/ Artık şıgı 5 %.

g/ Bıdyq tykty xıleer albrda tenzıñ 5 % kazyr. Cızeleerge: 100 kil. tyk polza, 5 kil. (5 %) kazyr. Örtten peer tyktyñ tenzızi 100 kil. eves, 95 kil. polur.

Po cızepte ylegerlep ajtkan tyktyñ şıgıñ % zu oon uluq-taa, picce-taa polur.

Pir eves tuzaar kızı-pile xıleer albr kızı tıgırup şıdas polza, tuzaar kızı tygıñ kurgadıp uzurıuq polgaş oon soonda albr kızı kazılda cokka albr.

Xıleer algan şıptu tykty kurgadıp, sılgıır, ılgar. Ak, kara polgaş şokkar tykterıñ angı-angı ılgar.

Sıgıp turgaş, picce-pacca taagy tykterıñ cızyñy pile ılgar.

II. Tykty cıyldır toktadırga ılgaldıq şınarlar:

1. Caskı tyk. Kadıq tyktyq xıılarnıñ caskı tygy, artık uzun, pızyq, kadıq, taagy xıj polgaş ılgarda tudışkak pydyn corur.

2. Kysky tyk. Paza-la po xıj-

larnıñ tygy, narın cımkak, xıri eves, kırgırga tudışkak eves polur.

3. Xuragan tygy. Xuraganar nıñ pıñ tugaarında kırgırga oon tygy artık narın, teski, cımkak, uluq xıjarnıñ tygıñden koşkak polur.

4. Taagy tyk. Tavannarın, paazyñ, kudırunıñ tygy, angı-angı taagy, tudışkak tyktyñ kaska polur.

5. Xajnak xıj tygy. Teski temej, tıdyraz teski, taagy xıj, soruzı cıngı polur.

6. Merinos xıj tygy. Cyzıny cangı aaj öñnyq, tıdyraz, cımkak polgaş ystyq tudışkak.

7. Öşky tygynde. Cögy 15 % dan eves eves polur uzurıuq.

8. Öşky cögy. Cök podu 60 xıñdan eves eves polur.

III. Şarbr, savalaar, azaar, temdekteeri polgaş transportaar.

Tudışkak Caskı tyk, anaa caskı tyk, xajnak, merinos, cıj tyk, taagy, elgen xıj tygy şıptuzun tus-tuzunda angı savalap şarbr.

Öşky tygıñ, öşky cögyñden angı savalap şarbr. Inekın tyendi tygıñ aat tygıñden angı savalaar.

Tykty tuskaj savaga savalaar, tykty teski sugar, kırından put-pile nazır tıgaş, oon soonda şoodajın askın taaraptar.

Tykty şalazı ıjaş kurgaq cerge azaar, el şık, caas, el algı-keş polgaş öskezıñden-taa kamnar.

Tykty bazalar-ce corudarda, şoodajın taştağı pıziir uzurıuq.

a) Corutkın kızıñ cerıñ adı, (majıñ koşkoop).

b) tyk kandyq (caskı, agar taagy polgaş öske-taa).

c) Brutto tenzızi.

Corudup turar kezek tyk pyryzyn tızylap pızeş, anaa mal emcızın şıncılge pıziñ kapsır-ı kadı corudar uzurıuq.

Tykty corudarda kırından brezen-pile ıjaap-la cıvar.

Tyk polgaş mıldın öske-taa cıq-edın Tıva tır kooptun bazalarn-ce corudarın saadatpas uzurıuq.

Tıva tır kooptun sadıq kıl-dızın ergelekci Camzı.

Azyñ corutpaan

Tandı kozıunıñ Kık-pulıñ jumuzunda likpuntu paşkıty eş Tugan polza, 36 cıl dın 2 ajnıñ 15 ten egeleş aaldaıga 2-3 xıre le surguıl corutkaş, seelgy yjede amırnaj uk azyñ corut-pajın Appaj ooldun picce uruunda kydee ep turup perdı.

1935 cıl dıñ likpuntu paşkalap turgaş araga-tar ızıp, ol azyñ paza ekki şınarlıq corutpaan kızı cyve.

Am yjede kızı tavarışkaş „ka-

ıj xıre ulus surguıladyr tur-sen? teerge „aalda arazı ırak ekki corvajın tur, aalda cıqlıp keerge am-na egelee den paşka“ tep-le cıldak cok cerden cıldak ar algan, anaa-la şalın ar, arat xıjın kulturıñ kedyr-erın ce sagızyñ salvajın, onaaş-kan azyñ corutpaan turar tur.

Po tugajın cogur cerıñ kandyq kemceq albrın kulak salıp olur-men.

PILIR.

santimetr polgaş pedı 75 santimetr. Aptıranıñ ız-tıl talazın şarbrın xeden-pile cımkaktaş, mıjstarnı aptıra ıztinge ep-tıq salır. Pot-pottar tyrgışpes kılbrda mıjstarnıñ arazın-ce tyk sugar, ol tykty mıjstı corutkın sklat-ce tızylap pıziir.

Kırından kadaş, kırından paq azy xendir-pile saraş, uzun tızeleer. Aptırazın adrezın polgaş tenzıñ pıziir.

Mıjstıñ şınar-pile örttee:

a) Pajdalı:

1. Azaaban el mıjstı 100 %

2. Azaagan kurgaq mıjstı 250 %

b) Sorttu:

1. Pir tugaar sort 100 %

2. Iji tugaar sort 50 %

3. Yş tugaar sort 25 %

Dıfekterı:

1. Picce defek: cogur sortuñ şınarın 15 % kuduladı.

2. Uluq defek: cogur sortuñ şınarın 30 % kuduladı.

3. Paksıraan: cıpşeerıyp tıgırup albr, pıñ tugaar sortuñ 20 % örtteenden aspas uzurıuq.

Tıva tır koop.

1936 cıl dıñ TAR-da şın mıjstıñ şınarın polgaş örtten toktadıp tugajında tır saavır

1. Toktaadıp tanır:

Seektelbeen şın mıjstı polza, özyr turar xannıq mıjstı polur, ijl xardan öry şın mıjstarnıñ em kılbrda xereqlep albr.

2. Şınarın ılgar:

Tırıq şınñ mıjstıñ kezır. Şınñ ölyrges, xavaa-pile ojup albr.

Tajılyr: Xavaktıq mıjstarnıñ ojup albr polza, karak arazın-dan tumcuk kezın tudış sojar polgaş xıbaak kezın seegıñden 3 santimetr xıre artık sojar.

3. Azaar pajdalı:

Öl mıjstı Azaagan mıjstı (tus cok) xajındırgı kadırgan.

4. Soortızu:

Pir tugaar sort Iji tugaar sort Yş tugaar sort.

5. Paksıraan ılgar:

Picce paksıraan mıjstı Uluq paksıraan mıjstı Mırnaj paksıraan mıjstı.

6. Texniktiq pajdalı:

1 tugaar sort: Mıjstıñ pıñ artıynda-la adır 4-ten xıj eves, adır pyryzynıñ uzu tıryş-kak cok teski, mugur, adır cok, öske adırların uştar paza tızyq ekki. Mıjstı kergıtyq teski caraş poor uzurıuq. Adırlar tır, cyzıny tımej, adırlar-

ıñnıñ öskeni pıñ aaj. Xavaktıq ojgan mıjstıñ turıtu ten, pıñ pıreezıñden 5% xıre uzun poor polur. Mıjstıñ tygy teski, xıren, pora tykterı taarışkan turar uzurıuq.

2 tugaar sort: Pıñ talazında-la 5 adır ceder mıjstı, adır adırnıñ uzu tıryşkak cok, teski porvak poor. Cygeer xannıq. Eves picce tıryşkaktyq pızylyq mıjstı. 2 tugaar sortı ijl ud-azynda kesken mıjstı kızı.

3 tugaar sort: Pıñ talazında alda adır xıre adılyq mıjstı, argan sula mıjstı.

Mıjstıñ mözyry ijl tugaar sortıñ artık seekteli pergen, tıryşkak, keş tygy xımdıeen. Iji tugaar kesken mıjstarnı paza po sortka podar.

Mırnaj paksıraan mıjstı tuzaar azaagan cıdyq, özegeer artıdıp kaan, kesken cerıñden kerge 75% seekteli kada pergen, kezın sıvıraan. Xavaktıq mıjstı turıtu pıñden uzınga cedır on pış cerıñ santimetrıñden kaska.

Tajılyr: 1. Mıjstıñ adır uzun keryp pıñ iji tugaar sortka taarız polza-taa, ystynde ajtkan jozugaar şınar cıce eves polza, şınarın kuduladı, adak sort-ce şılder.

Tajılyr: 2. Mıjstıñ uzunda pıñdın iji adır tep sanaar. Picce defek: Kezı orıñda şınan

mıjstı, taştıñdan kesken, tıqlıgen mıjstı polgaş tıka eves xerep corakal-gan cerliq mıjstı.

Adak adırların pıñdın adır yngen mıjstı, keş tygınyñ tazargan tyk cok cerı mıjstı sanında 10 tırcılın santimetr. Mıjstıñ adırların uzu tıryş-kak. Xavagan kezın seegıñden yş santimetrıñden kaska kesken. Mıjstıñ tugaar ojbaa 5 santimetrıñ ceder.

Uluq defek: Kezi ojup şınan mıjstı mıjstıñ kıdyñdan cırlıp ojulgan. Mıjstı kezi tugaar 5 santimetrıñden artık ojul-gan. Tazargan polgaş tyk cok cerı mıjstı pyryzynde oon podunıñ xımdıezıñden 5 % artık paksıraan mıjstı.

Xavaktıq mıjstıñ tıvaan karak tygıñden öry ojgan, azy tıvanıñ kezın sojar kaan mıjstı, kesken mıjstı polza, kezi tezyñden 5 tırcılın santimetrıñden artık sojulgan. Xavaktıq mıjstı kara temdektıq, azy tıvaanıñ ızı kara pergen mıjstı.

Tajılyr: 1) Xavaktıq mıjstıñ tıvaan kezıp kaan polza, kesken mıjstı tep tımej-leer.

2) Mıjstı xajındırarın mıñda tıvaan tes-kindır kezın xırip albr.

Şarbr: Şın mıjstıñ kurgaq ıj aşı-pile kılgan aptırga savalaar. Xavaktıñ uzunı 1,20 metır, toorazı 20

**Şagaan-агьој кyг-
економуну тары-
газыны медеези**

CXK Cajlaq-alaakta
№ 7 arvannyň targaz
ergi şeriq Jancap.

TAR-nın revolustuq
seriinin komandir
komissary Sooma.

Po cetpes pajdalyňňy edip
cazanyp elgaş, eş-öörün-pile ep-
tiq, xoj niiltige öörengen ert-
teminni erttezi-pile cedirip körem.
„Seleme“.

Sumu targazь Takpaldaj.

Perynyn izeende ooldaren py
gy maj ajn̄ tengy-ce eiyr̄yp pol-
ur. Ol yjede pery ooldar̄, podu
caaskaan cast̄na pezin abas pie-
ce polur.

Sumu cagyrgalarynyň cagyrrar tuzaar ergezin pedider tugajynda MINISTERLER CÖBYLELINIŇ YNDYRGEN 23 TUGAAR- LYŇ TOKTAALY

(1936 cýldyň 3 aýnyň 26 xynynde)

Sumu cagyrgalarynyň azalyň yndeziň connuň onza xerirliq kəşkyn pajdalyga taarýşyryp, şiriqeldiň azalyň cilgedip, sumu cagyrgalarynyň cagyrrar tuzaar ergezin pedider polgaş arat connuň arazýnda aar-saar eryy, igrinnin xomudal negelde xerakterin sumu cagyrgalary pottary-pile xyleep algaş, tugaj pyryde istep xynaar polgaş pajysaap şider curumun cookşuladyr sorulga-pile eryy tyrymyny coguur cyylderin ыlgap ajtkas, Ministerler cöylelinden toktaadyr polza:

1. Təba arat respubliktyň kriminel (eryy) tyrymynyň picce aýblydyr kem xerakteriniň coguur cyylderin parýmdalaş, myn tyrymynyň 51 cyylynde 59 cyylynde cedir aýtkan, picce aýblydyr kem xerakteriniň istinden coguur xirezini ыlgap algaş, paza igrinnin negelde xereen 500 akşa cedir sumu cagyrgazy şuit xyleep algaş istep xynaar polgaş pajysaap şitkeş yzyptoktaadyr ergeliq polur.

Tajlybyr: Pir ewes oon iştinde 1 aýdan 6y albadap azyl kылдырар ijk-pe, 50 akşadan 6y jalaa torgaar 6ryuyny kem-xerakterin sumu targalary xyleep algaş pajysaap todargajlaar polza-taa, kozuun şygyzynge şilcidip şittirer polza coguur.

2. 15 xonuktan 6ry albadap azyl kылдырар ijk-pe, 25 akşadan 6ry jalaa torgaar 6ryuyny kem-xerakterin polgaş paza igrinnin negelde xerakterin 250 akşadan 6ry polza, ol xerakterini pajysaap şli der sanýnda-la sumu targazy podunun kezigynneri-pile kad şylgaş yzyptoktaadyr polza coguur.

Ystynde aýtkan xemceqden kudu xerakterini sumu targazy caaskaan şliider ergeni tıpsır.

Tajlybyr: Arat connuň arazýnda alar, peeri, şynnyq aktıq öre-şirezi, mal, et-edilel, oon-taa eske aar-saar margydaa cok cyweler polza, olarnyň sanı, ыne-ortteeniň ewes, kəbejin sumu targazy cagyrrar tuzaar xuuza-pile şuit aralydyr turza coguur.

3. Ystynde aýtkan cagyrrar tuzaar ergezinin xemce-pile sumu cagyrgalaryndan kajy pir xooju tyrymny cöccyp pudulgan idegetterge puruudadyr xyleedir xemceqler polza:

1. Murnadyr puruuzun pilindirip sagındyrar.

2. Tongudar, xojnyn murnunga temdeqleer, albadap emnedir.

3. Jala ediletepejin pajdalyň turzur.

4. Jalaa torgaar.

5. Albadap azyl kылдырар.

Tajlybyr: Ystynde aýtkan xemceqlerni xyleedirge şuit cöccyp polza, sumu cagyrgazy cagyrrar tuzaar xuuza-pile 1 xonuktan 3 xonuk cedir şyngy xorup razıdnar polur.

Po xemceqlerni xerek kыrnga ap pottandy ar galaryn topculap todargajlaarga polza:

a) Murnadyr puruuzun pilindirip sagındyrar, tongudar, xojnyn murnunga temdeqleer, albadap emnedir xemceqlerge, uk xeraktin şynar jalaym cok polza, po xemceqlerni onaştırdan angyda, jala torgaar, albadap azyl kылдырар xire kezemce xemceezin ediledip polbas.

b) Pajdalyň turzur, jalaa torgaar, albadap azyl kылдырар xerakte ge kajy pir xerakti kizi 6ryuyny xereen cangys uday yylgetken polgaş uk xeraktin aýbly picce polza, kajy pir xuuza iştinde pajdalyň şenep salır ijk-pe, jalaa torgaar, albadap azyl kылдырар xirezi-pile niitini kizizidip kamgalaar arga xemceqlerni ap corudar polza coguur.

4. Kajy pir 6ryu xereen yylgetkeş, jalaa torgadap şittirgenet uk jala torguulun telep şadabas polza, uzur cıldagaany xınar todargajlaaş, xyn pyryny 2 akşa podaas, oon podunga albadap azyl kылдырар ijk-pe, cok polza, albadap xawırrar uzur tavarıssa, ol idegetiennin et-xoren-gizin tyrymde aýtkan jozugaar toledir.

5. Pir aýdan kudu albadap azyl kылдырар-pile şittirgen kizilerge, sumu şagyrgazyndan xojnyn kыrnda kajy pir azyl pydyrerin taandyryp kылдырар ijk-pe, azyl eske alban cerleri polgaş xoj niitinin azyl-aryjnyň cerlerini toleen azalyga albadap corudar.

Tajlybyr: bncaldır albadap azyl kылдырар-pile şittirgenneriniň aaryq, kadınyň talazy-pile ijk-pe, azyl eske cilgedip kəer onza cılda-

gaan par polza, torguulga solup polur.

6. Sumu targalary kajy-taa kem xeraktin tugajynda xomudal negeldeliq pildirişkinnerni xyleep algan xynyndan egelees 14 xonuk iştinde xınar polbaazırtkaş, yze şiidip turar polgaş uzuru ırytkedip kыysseen xeraktin şitkelin onar tugajynda toktaalın pizik-pile kыyssetkeş, uk toktaaly 5 xonuktan eriti bejin xerekten polgaş negelde eeleringe corudup peer polza coguur.

Tajlybyr:

a) Sumu targazyň caaskaan şitken toktaaly 14 xonuk ertki-ce udurlanıp pildirben polza, k y ş t y q polur. Pir ewes şitkel toktaaly udurlanıp polza, 14 xonuk iştinde sumu cagyrgazy pildirer ergeliq polur, ol pildirişkinni sumu targazy sumu cagyrgazyň kezigynnerin şyl-dırgaş tagın xınar toktaatkan soonda jozugaar edertir uzurluq.

7. Sumu ceringe kirip turar torguuldun akşazyň sumu targalary pottary tuskaj parımdalaar kvitanzy-pile xyleep algaş, tugaj pyry kozuunun san-xee kildizine cedirip turar polza-taa, uk akşazy tus sumu cagyrgazyň pajdalyň şajıradır cugula cyylder-e carıqdaar kылдыr tagın aýblyşkyn-pile kad tıpsır turarın kozuun cagyrgalaryga taq-zyr.

8. Sumu cagyrgalary tus-tus xerakti uluslary kыrynenin toktaatkan xemceen jozugaar xeleziq aatıq ulus kыgyrtıp polur.

9. Ystynde aýtkan 6ryy, igrinnin xerakterin sumu targalaryndan cagyrrar tuzaar xuuza-pile pajysaap şiider polgaş yzyptoktaadyr, kыysseđir talazyň şygy talazy-pile xınar karaktaar polgaş olarnyň şitkel toktaaldaryn eskertir soksadyr tugajın kozuunun şygyleringe xyleedir-pile kad, Ystyky şygyge taandyrar polza, po toktaaldy xerek kыrnga pottandyr kыysseđir tugajynda sumu targalaryga tuskaj saabyr yndyryp tanyşterar polza coguur.

Ministerler cöylelinin oralak şy targazy Oıdup. Sekreteri Lopsan-sambuu

Eryy tyrymynyň tajlybyrlary

41 cyyl

41 cyyl. Podunda ыner aaryq (pas) parıy pilip coraas, oozun eske kizee şıpsırrar polza, oon jalazynga,— ыş cılgı cedir xuuşsaı iştinde şeleezin kazyr.

Kım pir kizi koncuq paak sagızy-pile podunda xaldabyrlıq paş aaryn pile-tura, oozun eske kizee şıpsırrar polza, oon xereen yzyr şiiderde ыstynde aýtkan xemceq-pile yzyr şiider uzurluq tur.

TAR Ystyky şygyzynyn oralak şy targazy Sunduj.

42 cyyl

42 cyyl. Xooju tyrym-pile ijk-pe, cazak-cagyrganıy organnarynyň tuzaaly-pile toktaatkan kыş azyl kamgalanyň polgaş aýblydan kamgalan coruktun tyrymnerin sagışy-pile kыyssetpejin ijk-pe, cöccyp turgan ulustun amı-tyň polgaş kadıyga todargaj-la aýblydyr ijk-pe, oon xaraazy-pile amı-tyň ыşkındırgan ijk-pe, tyr yjede azyl kылдыr şadabas coruk polgan polza, oon jalazynga,— Pir cıldan ewes ewes xuuşsaı iştinde şeleezin kazyr.

Po cyylıy podyyn kaas şes-pile cizeqler algaş tajlybyrlaarga:

1. Pygy-le cazak-cagyga organarynyň am yjede edirip corudup turar xooju tyrymneriniň polgaş olarga taaskan coguur cerlerini tuzaal ayt-

ıbyşkynnarın uk cerler tyrym jozugaar cöy-pile kыysseđip turda, azyl ol tyrym xoojulur kыstyq corup turgan pıly-saan tura, cazak-cagyrganıy at-aldayn paksıradır, olarnıy tuzaal aýblyşkynnarın sagışy-pile kыyssetpeen ijk-pe, kыstyq corup turgan tyrym xoojulurnı ыreer inge ceiken kemniqlerni ыstynde aýtkan jozugaar jalalaar.

2. Kыş azyl tyrymyn ыrep cöccyp ijk-pe, kizi kыzy edileer polgaş aýblydan kamgalaar tugajynda coguur cerlerini cöp aýblyşkynnarın eskertip, cizeeleerge, ot, suq ijk-pe, eske-taa aýblydyr perge pajdalga tavarışkan kizini kamgalaar argalyq turgas, cok polza, ol kizini kamgalap karaktazyň teeş taaskanıy kыyssetpeeninden uk kizini amı-tyň ыşkındırgan polgaş kemdep cırgadaar coruk yngen polza, ыstynde aýtkan tyrym jozugaar puruudadyr jalalaar.

3. Eryy tyrymynyň po 42 cyylıyge cazak cagyrganıy kandyq-taa tyrym xoojulurnıyga polgaş tuzaaldarynga udur coruktar xamaarıy polur, cizeeleerge, cer pajlaany polgaş kadık kamgalaar tugajynda tyrymner ijk-pe, xooraj, kedeerge-taa ulustun korum curumunıy pajdaly ыreer polgaş eske-taa pytpes coruktar-pile temissezir tugajynda yndyrgen carlal tuzaaldaryn cöccen coruk pir temej kirir tur.

TAR Ystyky şygyzynyn kezigyny Naksyl.

Şkolalar öoredilgeziniň tynneleri

PXK Xel sumuzunıy Xelde 1936 cıldyň 5 aýnyň 10-ga cekerip öörenir şkolanyň 1935 dir öoredilgeziniň tynnelin man-cıldyň 9 aýnyň 17-den egelees aa kergyzerge polza:

№	Öoredilge adı	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttumak	Adak
1	Təba pizikke	10	8	7	12
2	Sanga	10	10	9	8
3	Pojduska	9	7	10	11
4	Kыş azylga	7	10	8	12

Myn surguulga şuptu 37 kizi öörenip turgan, oon iştinde er kizi 25, xerezen kizi 2.

Surguuldun tynneli cygeer ekki polza-taa, camdık surguuldaryn ada ijezi uruqlary şeleledip aaldarynga xozudadyr turgan-pile polgaş camdık arattar uruqlaryn şeolynde kiirgeni-pile camdık adak tep sanadyrlar xoj

polgan. Cer-le kəşkyn connun pajdalynga taarışır turguskan kirip öörenir şkolanyň azık tuzazy uluq polgan teleede, şkolanyň şep-telgezin amdıgaştan coguur cerleri kылдырар tilep tur pis.

Şkolanyň şylgaldı komis'ary.

Tandaa, Tilgizek.

Şkola ergelekci Kyrgek.

★ ★ ★

CXK Cadaanada ege-cada şkolazyň 1935 cıldyň 10 aýnyň 12-den 1936 cıldyň 5 aýnyň 15-

ke cedir öoredilgezin moon ad-aanga kergyzerge polza:

№	Öorengennin polykteri	1 tugaar polyk	2 tugaar polyk	3 tugaar polyk	4 tugaar polyk
№		Kizi sanı	%	Kizi sanı	%
1.	Koncuq ekki	6	13,33	10	29,41
2.	Anaa ekki	14	31,12	11	32,35
3.	Orttumak	18	40,00	11	32,35
4.	Adak	7	15,55	2	5,89
5.	Ergi grupta artkany	7	—	2	—
6.	Ergi grup-ce tepseeri	38	—	38	—
				14	—
				9	45,00
				7	35,00
				4	20,00
				—	—
				—	—
				28	—

Ystynde sannadan kəerge öoredilgeni şynar murnukku cıldadan 6ryle turar tur.

Oı polza, paşkylardan öörenikiler iştine kizizidilge azalyň ekki kылдыr, paşkylarynyň arga-

zınga mergezeeninden polgaş öoredilge xereqler material xer-eks-li eleen ekki xandyrlılyq polganıydan cedıgelıq polgan.

Şkola ergelekci Torzu.

Paşky Pyryy.

Pistin xagybyrly

Tozunun Uluq-taq sumuzu Tamdyň—pizeen ыnar ы curm-unga taarışpas poldu.

Paşky M. Idam syryn—şylyk tep pizeen cyw-ner, şylykşybes anaa cugaa po du.

PXK Şuj sumuzunda X. Şaqdyr—sumunarda caskı tarıyga peletkelin pizeenini, tarza tarıy egelej pergende pizir teerge ep cok poldu, tarıyly kыmnar murnap egeleenin kым murnap togerip alganıy, pizir koryner.

Pii-xemnin Öök sumuzu Menmir—Turanda caa emci pırgaş ekki aýldap turarın kozuunda xana solununga pizil.

CXK Xorum-taq sumuzu O. Torzu—erge polgaş Turjaa eıyrer tugajynda xuralaryga cugaa-laşkanyr solunda ынmedi. Soon-da ol azalyrnyň 6 aýnyň 1-de ынneeş, todırgaj sannary-pile

pizip koryner.

CXK Xendergejde Lopsan-xe-neş—mal emnep öorengenin sum-uda xana solununga pizil.

Tozunun Pii-xemsumuzu C. Seren—Törepci aşşakten cugaa-zyň pizeeni uzuru pildinmes pol-gaş ынmedi.

UXK Xenderge sumuzunun Tebekkej, Xyrgyl-ool—tarıyga plany polgaş am par ыrezin me-deezin pizeeniner eıy eriken tel-eede, tarıylyrnyň tynnelin oz-aldayn pizip koryner.

KXK Pelberj sumuzunun eş Mönge—tarıyga tugajynda pize-enia erengej poldu.

Xarışsalgalıy redaktor

Lyndyp.

Öoredilge tynneli

CXK 6зыl-taq sumuzunıy 2 aýnıy en şeolgy tynnelin ap kəer-xuuşsaalyq likpuntu surguulu-

	ekki	orttumak	adak
1. Təba pizikke	10 kizi	33 kizi	32 kizi
2. Sanga	11	30	34
3. Polıııkke	13	36	26
Şuptu kattyşkas	75 kizi	öörenip turgan.	

Po sannardan kəerge öoredilge cygeer polgan polza-taa, sumu cagyrgazyndan tuzalaşkany koşkak polgan.

Pygy öörenip turgannarga ide-

Likpuntu paşky M. Idam-syryn.

Elegeste „Toka“ kyrekonomun tarılgazyň şeolgy medeezi

Kызыl-tasty cazar teen planı 900 ga, kыyssetkeni 1050 ga, 115,6% kыyssetken.

Sulanı tarıy planı 400 ga, kыyssetkeni paza 400 ga, 100% polur. Kulturluq sigen 100 ganı taraan.

Şuptu tarılyrny kыyssetkeni 110% polgan.

Elegesten telefon-pile Torzu medee-leen.

Pabuunu kaadyr kildizinden kancaar kergen?

Cöen-xemcik kozuunu, am Kызыl-xoorajda turar Pabuı polza, 1935 c. Cazak ceringe sanak-cılap turgas, kылдыr turgan azyl cył terge, uluq kezil araga-xımyş-pile ol cıldy ertirgen. Pabuıun uk aýldap turgan sinak-cı azalynda eleen-ne pildinmes cyylder par, cył terge, 35 cıldyň turguzunda kылgan sanak-cı azalyň xımyş tanzy-xaraazyň xınatpaan. Ol pajıtgaj 35 cıldyň occodun San ministri pile sanaş-pajın pargan tur. Am xınar kəerge polza, Pabuıun kыrnda tıkka xoj akşa par.

Am kəerge, myn Pabuı şeriq-nin cerinde paza sanak-cı azyl xyleep ar turar tur. Coguur organnardan tileiri polza, Pabuıun aýldadyrın kыzeer polza, murnaj ergi aýldap turgan azylın tuza-atıyryr pergeş, aýldadyrın kan-dıq-irgi? pir ewes nasional kaad-dıaryny ındıq janzılyq azylın xarışsalga cokka aýldatkaş corudup turar polza, oon-pile ozuk isteli peer tur. badyrnyň teleede, uk kizirin azylın Sanmin-pile sanaştyrza coguur. Xınar-kergen

Тыва арат республиктың 15 cыл полур оюн онза cугулап erttireeli (Eş Ojduptuñ cyvly)

Хаан cазактық орус curttunga paşke Leninin udurtulgaş-pile maadyr soruktuq revoluscularnyñ tiilep yngen, oran pygydee onza aldarlyq Oktabr revoluzunyn ac-cýz-pile Tandy—Tыванын арат-тар арааттан tajыnnarныñ азық сожаалық аспаандан адырлыр ал-гаş, араттын cазаан тургузуп, aal улусту амыр тажын curttadyр, арат tymennin амьдырал пайданы өрү тepsидip, aal коза curttuq Улуq совет ораннын тuzalamcýz-pile азыл-агьј, ерттем полбаазы-ралын онза cedilgelii-pile хөq-zydyp, тuskaj тоgunнаан Тыва арат улустун cазаанын хереен corutkandan peer 15 cылдын оју роор, оон тыннелин cedi ајнын 7-de көрүр, pajыр jozulалын кy-yycedip ерттирер coruk полза, tus respublikтын теbisкеринде pygy xamaattыларга холбаqдазыр пол-гај. Cyge teerge: pir mun tos cys ceerbi pir cылдын мurnunda cys-cys cылдар eccizinde Tыванын арадын таştыккыныñ kargýstarынын телеелери полгаş иштиккинiñ кара, сабық feodalдары cyk-cygynden cire тыткылар ал-гаş, cilbi ыт ыскаş culup cip турда, col-cajaan роор, coogu-bustan cастыр yngen revolustun calbыйы cыдыр kалган ораныыс-ка ај хуннын херели ыскаş cы-дыр келirge, karangьга хаqды-рыр, pydyuyлыкке pyrgedip тур-ган хөөккүј Тыванын араттары uдаан uгузундан одунгаş, оортан-mooritan тура халызыр, сагыş кyзун кадыр алгаş, ак орус пол-гаş камбын кыдатын телеелери садьqсы, tyzymet, шерiq пaaштаa-нарын oran curttun иштinden oј-ладыр-арыqlар yндырgeş, kezek пөлюy-pile, ајмак козуунu-pile ангы-ангы cагырттыр алган пол-гаş аajлар пaaштаар cангыş ар-ныы еe cok, jadarap torajttaарнын тујулунга cedip турган coruun-дан cajладыр алгаş, cазак төрелиq, cангыş пaaштагалық кyрyne пол-лur coruun падыткар аajлар ал-гандан peer on пeş cыл роор турар полгај-пиs.

Paza pireeni topculaarga: 1921 cылда таştыккы kargýстын xолун-дан xocталыр, erge şөleenin те-misselli теп coruk полза, аnaa-ла пir podal аajы-pile pytken херек eves, ot, суqнуñ өлымyнде уş-тунган-теq арат улус хан-cini төгyлgy-ce хyрезip, амь-тын полгаş xоксул хөренгизинден ко-гарap тургаş, karacangыş maadyр soruktuq падылыq темиссeldin кyзy-pile пaldы poraagajнын ка-гызы-pile tiilep алган erge şөlee-bis-le полгај.

Oon pir cyyldy topculaarga: Tuskaj toktaagan Тыва улусту тургуcaş, tymen араттын тажын саагај curttalgazын тујулунга ce-dir хандырар полгаş теп алган erge şөleezin шыñ-pile ediledir jozuluoq revolus corudulgañы pottandyр турда, тажын ангы-нын idegetteri, улустун хереенге uдаa-тараазы-pile ајан ederti şur-гup kirip алгаş „азыл corudulga-ны udurttuр пaaштаан“ at-pile арат cазаанын хереен арат tymen-нин medelinden ырадыр podalgаны

corudup турда, cookta caa 1928 cылдын сөөлыnde араттын revolus-туq аныктарынын 4 тугаар Улуq-xuralы полгаş араттын revolustuq намынын 2 тугаар plenumundan uk corudulgañы şincip көргеş, ol tugajында арат cазаанын хе-reen cingine арат tymennin erge азыыга таарыштыр corutkaş, oon ulamындан feodal idegetternin тазылдан узуткаар ангынын те-misselin тынзыдыр corutkaş, olar-дан улус-төренin хереенге kirzir coruun кызыгаарлап, curttun иş-tinge feodal-pile темиссеzir revo-lustu еrestii-pilp corudup, olar-нын улус-төре полгаş et cазаанын xuuzu-pile тарлаар хемдилir erge-zin узуткар кызыгаарлаан. Ын-caarga, po yjede Тыва арат улус-тун хamaарыспас тоgunнаар pot-ergezi ulam-на пызыккан, et ca-zaa, ерттем surguulu хөqзеен, араттын амыр-тажын амьдырал пай-далы сайзырап турар. Ol coruk полза, арттыр талавыста а да -ije полган Улуq Совет ораннын ха-мьк-ла tetkimce тuzalamcýz пол-лурдан ангыда, murnuu таавыс-та ха-тунма харылазалаы Mool арат улус-pile козак-холбаавыс конcuq пызыккан. Şак ындық. Po ystynde cугaalaan улuq ут-калық tiilelge полза, tus улустун тuskaj тоgunнаан 15 cыл ојунда пiske хамьк corudulgaбыс кө-ryncyk теq тыннер peer узurluq тур.

Ындық теледе, ораныыстын on пeş cыл полган ојун онза хундыкер ерттирерде, оон cyзyп-раазын peletkelderin херек кы-ынга шынарлыq pottandyрар теле-де, kol sorulgaбыс полгаş азылы-быс полза:

Pistin cазак cагырга, азыл-агьј, садьq, transport, хөј niittinin хамьк алваннын cerлеринден 15 cылдын pajырга uktuştur pot-тарынñ cedilgelerin көрyштуy-pile pydyryp тыннер полгаş азыл хе-рек кыырга кyyscedip pygy-le polit. азыл-агьј, кyльтур cыдыыс-кынын херектерин онзаşалытыр-pile полгаş cазак, намын ајт-тышыккынарын өј шаанда pottan-dырагынын тугајында po cылдын corudulgalарын en-ne cediişkin-ниq кyyscedip алыры хань sor-улга теп пилir узurluq.

Ындық теледе, pottuq cybe-lerden topculар cугaalaarga пол-за, caskы тарылган ерти тоозар, тараа şөлын ерткен cылдан kудu-latpajын азыр тарыт. Caj шаqда азаалгазын екки таарыштырар.

Paza sigen kezerin хамьктын cугула poldurup ерттирер теп, tee-di cerlernin ајттышыккынын парым-даалар, тараа, sigennin азылын пir төмеј көрүр, ol tugajында хамьк хайгааралыбыс полгаş kicceelbis-ti салылынар. Cyge ындық теer-ge, 1935 cылда eves sigen kes-kennin хараазы-pile улuq хар саартарга таанда megydenciq полган полгаş хамьк кyзyвyсты салыр тееш yгу cылдын cok, харнын улuu, соokтуñ кадыында хамьк амьтан kajgamcыктық cykтыр турдувus. Am pir eves caj шаq-нын caagajында maldыñ cemii тараа sigenni екки азаар алыр

Ministerler ceäylelinin oralakcý targazy полгаş TAR 15 cыл ојунун теп komizынын targazy eş Oјdup.

ползубussa, am келir кызын паззa kattap cut apparza, ерткен cы-гы-теq шыydel, kogарal көрbes полгаş малыбыс пазын мendi cыл азытыр алыр ынапыштық полур тур.

А! pir eves, ystynde cугaalaan мал cemii полгаş тараа peletkelin коşkak ерттирер ползубussa, TAR 15 cыл ојунда, онu таварыштыр cediişkinner cedip алыл теп co-ruk полза, төмеј-le saazyñ кырынга ерттер полгаş кыштын pergezin азарыбыс аарышкылық арпаарын кым-таа маргыспас.

Ынсагаş 15 cылдын ојунда таварышкан 36 cылда тараа алырын полгаş мал хyнезинin елбек cec-ciri-pile peletker алылы теп кы-гырық салыр турарыбыс ol полгај.

Connu полбаазырадыр cыдыр талазы-pile ар cугaalaarga полза: Тыванын хамьк арадын feo-daldыñ cансылы полгаş surttaa-lyndan пir meзын адытыр алыр тугајында ара ттың revolustuq намы, cazaandan corudup келген хамьк cediişkinnerin portta tap-кылаашкын cok, улус con pottары пилir тур. Ындық теледе, po 15 cылдын ојунга таварыштыр connu пизикке өөренir coruun, оон са-нын ерткен cылдан арттык өрү тepsitken турар узurluq.

Po tugajында Kультур ministe-rinden (Kegeeredir jaamьдан) ар corudup турар хамьк хемceq-leri: ајттышыккы, саавыр, progra-mmарынын jozугаар connu өөредir coruktu херек кыырга азылдаар. Po tugajы ылангыја кeдeege коn-cuq холбаqдазыр тур, cыл теerge хамьк-ла likpuntu, көер өq, şkola, cajлаq şkolalarы полгаş полгymner туs-туs кyyscedip аз-ылдарын шынарлыы-pile екки pottandyрар, 15 cылдын ојунга арттык-арттык улuq азыл кyysse-kenin темдеqледir полза, 15 cыл-дын ојунга таварыштыр кyльтур кыжырын кyyscedip турары ol теп санаар appaar тур.

А! pir eves po coruktu ын-дық шылыр арга-pile кyyssetpes, аnaa-ла eelceq ерттирir турар пол-за, „15 cылдын ојунга таварыштыр“ теп ses engiin cугаа роор еrt-ter appaar теледе, төр полгаş көдеенin кyльтур шыгумунда ха-мьк ештерни кыжырагым полза, pot-ergeliq кyрyнеennin 15 cыл-полган ојунда, ылангыја po cай-нын өјyнде ерттем полбаазыралдын хереен, пизик пилirлеринñ сапын ерткен cылдан арттык көыydedip алгаş тыннер тuzалаалнар.

Ынсагаş ystynde cугaalaan topcu sorulgañы туs-туs тугај pyryde кyyssetkilеп ар турзубus-

sa, „kara-saryq feodalдарны ти-leeş“ теп сөзывyсты eelep, туs-kaj тоgunнаан ораныысты teskin-dir temir казаа tudup ар тура-рыыстын kol-ла холбаqдалы ында полгај. Ындықнын теледе, TAR 15 cыл оју полгаş оон-pile кады полур respublikтын 3 тугаар JA-RMARKAZыNGA pygy pelet-kelebiisti тын хын тibejin тырге-dedip, азыл-агьјыбыс талазы-pile, паззa кyльтур massалық corudul-galar талазы-pile cedilgeliiq пол-гаş сыр-кыштуы ерттирерin алван-нын organizastарынга полгаş арат tymenge паззa tapкыр кы-гырық салыр тур.

Po tugajында ылангыја азыл-агьј, садьq cerлеринден (koop. us-тыбыс, өске-таа) конcuq улuq сагыş podалын салыр, азыл-агьј-нын тургузууq азылдарын yleger көрyштуq кyyscedip узurluq. Ci-zeeleerge: Улуq pajырга пол-гаş 3 тугаар jarmarkaga таварыштыр cyq-le „kaastаныр“ ерттер teen eves, харын турup турган pottuq азылдарнын (садьq-xyyl-gezin ulgattырар, оон азылынын емге curumun тынзыдар, eeldeк

харылааны тургузуп, yje шаqнын полгаş yrgыlcынын садьр алыыс-кыын ol өјде онза şаркынан-дырар. Us-тыбыстын кылықларынын шынарын полгаş хөэлин хөјнын кyzelinge таарыштырар, хамьк са-дықларын, садьq cадьрларын yr-gылcy азык тургузарын таарышты-рып алган турар узurluq. Ol ыс-каş өске-таа) талазы-pile садьq xyылge кылыр cerлер пir төмеј şimceeşkinniq турар узurluq.

Caa ынасага, am ystynde cu-gaalaan азылдар тугајында ol cerлер кайы хире peletkenip ту-рары? pottuq көстыр азылы cыл теerge, po хын көзылbejin тур теп темдеqлеze okta азырbas. Ындық теледе, улустун 15 cыл ојунге uktузар полгаş 3 тугаар jarmarkаны ерттирер теп ајттырық полза, улус-төре полгаş азыл-агьј, кyльтур massалық corudulgalар полгаş мырнај piece yymek cyylderden egeleeş, оон туs-туs хamaарзыр ergeleer cerлеринге, olарнын eeleringe конcuq шы-гыс negeldeliq роор турарын тындадыр тур-men.

Кызыл-хорайда нам şkolазынын, паşкы surguulunun, kizi, мал emcile-rinin surguulunun өөреникчилеринге!

Slerler өөреникчилер, паşкылыынар тyyнден egelep көдеe yныр, camдыынар паşкылап, camдыынар praktik азыл кылыр, camдыынар aal curttунар-ce şөl-eelep egeleen полгај-sler. Slerлерге намынñ „Şbn“ solunунun cerinden najttaары полза:

TAR-нын тuskaj тоgunнап kelgeninden peer 15 cыл полур оју— 7 ајнын 7-ge uktuştur ARN TK-нын organь—„Şbn“ solunнун cагыlgazын 5.000 cedirer теп хань ајттырықнын шаqда-ла салдыган-ын пилir полгај-sler. Uk ајттырықны pottandyрары-га ең ideпkejliq kirziri slerler өөреникчилернин пir cугула sorulgaзы теп cybeni паззa пилir полгај-sler. Am pir eves slerлер 140 хире kizi көдеege par-gaş pireener-le iјyn ајнын иштinde 15-ten kudu eves solun cагыдыр aptар ползунарза, kattыскаş 2.100 ceder тур.

Мындықнын төleezinде, slerлер көдеege паргаş, solun parlалганын узур-тузазын калбаа-pile eres-tiq тајылырлап тургаş, арат connu parlалга-ce хандыдарын улuq sorulga кылыр көрынер. Şак ын-дық sorulga-pile kizi pyryzy iјyn ајда 15-ten kudu eves kizige solun cагыттырартаp полза, „Şbn“ solunнун cагыlgazы 5.000-га tokтаавas. Ынcaар кyyssettine перze slerлерге pajыр cedirer appaar.

Ынcaarga, кым-на мurnap хөј solun cагыдыр апкаş „Şbn“ solunнун cerin-ce medeezin тырген coruduptар-ijik, kel-sala solunga cырыдыр yндырер-pis.

Po tugajында кым murnаксы полур eves теп еr-estiq маргылдаадан corudup көрынер.

Oon-pile кады, podунарнын praktik азылынарга solun parlалганын азыqlар, оон иштин арат conга тајылырлап тапыштыры-шаан, solun тарadylgazынга шаптыктық cyylder-pile еrestiq хyрезip, паззa „Şbn“ solunнун ceri-pile yrgылcy харылаалық coruур-унарын najttap idegep тур-pis.

ARATKORLAR! TAR-нын 15 cыл полур ојунга төр полгаş көдеe cerлерде канcaар peletkenip турарын uдаa-тараа ilereдip пизинер.

Uluq-xem kozuununga namnyn bilet piziin soluur azyl cediiskinniq ertken

1936 cылда 5 айна 14 хун-
нде нам козуунун хуралы-
га, тус козуунун 13 сумула-
рында намнун 22 уулыга нам-
нын саа билет пизиин soluur туга-
янда coraan сургаксыларын тын-
нели поор ерти. Ук хуралга ARN
TK президиумын тугазы еш
Toka олурзуп ертишти.

Комитет тугазы еш Tазынын
тыннел илеткетинен тус козуунга
намнун билет пизиин soluur азыл
елеен cediiskinniq ertkenin кер-
гискен. Мурнунда 1316 кезигын
турган, билет soluushunu-pile
намнун negelde таагазын, оон
рызгы curumun тоорт tudup шы-
дааан, цызын-паазын cылдааан-
нарлыгы 76 кизиге саа билети
тыыспас teen, паза пайдаль етти-
нип сажырааан 50 кизини 6 айдан
өры 1 cылдан куду каттап ora-
лакcyлаткан, 31 кизини tongudup,
хурал кыргага xyleelge перип,
нам талазы-pile кемceг ap sur-
гаан. Оон ына 1231 кезигынге
намнун саа биледин тыспар peer
teen. Moon-pile кады намнун
кезигынунге ideгeldiq arattar 47
кизини namга кирип алган.

По азыл полза, намнун иштикки

азыл-агыын полгаз cer-le хамык
азылын хыпар көрүп, айттыр ert-
ken.

Iji-talada нам уурынун тар-
газы еш Kombu, Sagaan-aryqda
2 тугаар нам уурынун тугазы
еш Comuzuk, Ezimnin Pyuzekte
нам уурынун тугазы еш Palz-
ma, Уурынун Xerimede нам
уурынун тугазы еш Tamdyn,
Caaltx-xoorajda 1 тугаар нам
уурынун тугазы еш Sancaj—по
тргалар полза, хамык pyrytkel,
танзы-хараазын emge setkeliq кы-
лып, азыл-агы, ертем кутуран
тенге ызыушкынныг corudup kel-
gen турлар.

Кызыл-тагда, Pajan-kolda,
Caaltx-xooraj сумузунда, Саа-
хелде, Кара-тада нам уурынын
хамык танзы-хараа материалдары
emge-setkeliq евес, cer-le азыл-
агы сүла полган. По уурынын
cetpes азылыга көдее yngen
сургаксылар поттуг айттышкынны
pergen.

**Мын хуралга еш Tokanyn
cугаазындан:**

Саа ештер, слернин тус козуун-
га намнун билет soluushunu

eleen cediiskinniq ekki ertken
ter temdeqleer tur-men. Cyge
teerge, slernin азылында soora
өскеер pargan cybe cok, cыдыр
tudap kalgan cybe cok, concuq-
la cep ortuzu-pile tyrgen азыл-
даp ertken tur-sier. Taraa азыл-
лыга саат узураштыраан полгаз
en blangja 1316 кезигынден 76
кизиге билет perbes, 50 кизини
oralakcyлаткан, 31 кизини tongut-
kan, 1231 кизиге билет peer, паза
47 кизини тораан кирип алган
todargaj тур.

Am moon songaar artтыр kal-
gan кезигыннени ekki kizidip,
idepkejlly arattarnы кирип ap,
нам уурынын азыл-агыларын cep
шын пaaшaar coruk cugula тур.

Бнсаарга, по азылдын шынарлыгы
cediiskinniq ertkeni slernin тар-
галарына—komitet тугазы Tазы,
нам komize Arancal olarnyn
ekki paaшar удурткань ол тур
teer хирези-pile concuq өрттектиг
айттышкынны perdi.

UXK Нам komitedinin са-
нында билет soluushunun
komizынын кезигыны

Tugancy.

Nam кезигыннеринин, piliiskini arattardan artтык турар узурлуог

Cöen-xemcik козуунунун Шен-
ми сумузунда намнун 7 тугаар
уурынге намнун биледин soluur
азылга таварышкы, тус уурынун
70 саа кезигыннеринин 67-зинин
мырнаж-ла поттары-pile узуразыр
pyrytkel, cугаалазыр танышкан-
нын иштинден ар көөрге, мын
кезигынненин полит. пили, пизик
пидизи, азыл-агы мурнундан
ыракта-ла ызыр сажырап турар пол-
газ cer-le намнун уурынун-таа
азыл corudulgazy элеен uluq ce-
dilgellyq поор турар poidu.

blangja ertken кызын uluq
cut polgan полза-таа, кезигын-
ненин малын паазы кудулааа-
ан, ханын ызылелиг поор турар
полгаз ол аразында cыдышкын
polgymneri-таа турган, по cакы
tarlygazy-таа ызыр турар, кошкар,
хуназы-таа ysken, cакы тары-
ланын peletkelin-таа пaaш удур
peletkeen, cer-le намнун төр ce-
ринден yngen toktaal айттышкын-
нарын пилип танзыр ap тургань
concuq ekki теерден аныда, по
көзылген cediiskinneni санап
турбайн, маага cetpes поор кө-
зылген cyyldeгни ileredip, moon
songaar шак ындыг coruktarnы
тургуспазын тус уурынун кезигын-
неринге кыжгыр тур-мен.

Cyl teerge, ystynde айткан
cediiskinnier-pile кады camdyk
евееш кезигынненин иштинден кон-
cuq cetpes cyyldeг көзылген.

4785 paaš malыbыs ышкыганьbыs ekki-pe?

Рарын-xemcik козуунунун Хен-
делен сумузунда 35 cылдын 11
айдан 36 cылдын 4 айна 30-ге
cedir pygy elgen mal полза—
4785 paaš. Kандыг абылдан өл-
генин todargajlaarga: cuttan—
2982, pory askыдан—140, aар-
ыдан—1010, cuuktan—25, суq-
дан—20 paaš mal өлган. Оон
ынаj ара төрен kulun 49, anaj,
xuragan 500.

Мынса paaš malыbыs oskun-
гаш хөй tymennin мурнунга өө-
ур carlap турарьbыs ол-pe? азы
хомудар carlap турарьbыs ол-pe?
—concuq хомудансыг полгаз
ол тугаа-нда поттарыbыска uluq
хомудаар тур-пис. Cyge teerge,
mal semin peletkener, kazaа-xor-
азын tudunar, aарыг-xamcyk-pile
temisseziner, pory араатан-pile
хырезинер, өске абылдардан kam-
galap karaktanar тер nam, cакak
aajlyg айттыр surgap kelcik-pe.
Onu кыысеткенibis ол-pe teerge,

Namnyn кызыл хырееленинге
кирип алгаш, podumnun полит. пи-
лиини өрыледип, араатын revolus-
туг намнун шугумун caspajын
ederip coraаш, arat tymenge yleger-
liq paaшaar manlyj полур-мен
тер пидирiiшкынни кирип тургаш,
namга кирге-ле 3-4 cыл полгула-
ан кезигынненин иштинден ол сөз-
ын кыыседирден пайтыгаж, ханын
cyq-ле xолунда пизик туткан кез-
игын алтыг полурдан кадына, ar-
attardan okta-ла toга кезигыннер
iji cangыs тытыр kelgileer поор
cybe тур.

Oon todargaj parymdaazynga
camdyk pedyyn cizekterni кер-
gyzerge полза: намнун хурал-
суqlaazynga cыл-cыb-pile kelbe-
en полур, solun cagybaan полур,
pizikke cer-le өөренip шыдааан-
мен теер, намнун Төр komitedi-
nin тугазы кымыл teerge pilbes-
мен теер, еш Tokanь танзыр сен-
пе, тыннаан сен-pe teerge cok
teer, kozkom kajdal, oon тугазы
кымыл teerge pilbes-мен теерден
ханын мырнаж сапында нам уу-
рынун тугазын pezin pilbes пол-
ур ийик-pe, araga-xамыs izip art-
тык tuduu сөс yндыrer полгаз
feodalдын pydylyk cанcыл surt-
таалы edere-peer, cizeelceerge,
lama, хамга emnedir, хамнадыр
corukka arattarnы мурнаптар cor-
uktar тургулаар тур.

Moon алгаш көөрге, arattarnы

cok, кыысsetpeenibis ол тур.

Мындыгнын төлеезинде, arat
pyryzy по cайн cigen peletkel-
in-ce uqlap, taraa азыралы-це uq-
лааш, aragalaар полгаз calгаа cor-
uktarnы kaqza cогуур.

Sumu тугазы Torzu-lama.
Oralakcyb Maskьr.

21 pory oqlu ылырген

Рарын-козуунун Көр-сөөк
сумузунун араатарынын 1936 cыл-
дан egeleeš, Oоруq тер cerден
8 pory oqlu ылырген, Кызыл-таг-
дан 13 pory oqlu ылырды—шупту
21-ни кыдылар.

По полза, cазақтың cerинден
салып турар pory-pile temissezir
тугаа-нда айттышкынны кыысед-
ип турарь ол тур.

Өске cerлерин араттары pisten
yleger алынар.

TORZU.

Kozuunnun oran суурун тур- гузарынга uluq тугалазыр тур

Tere-xel козуунунун төр су-
уру Cыргаландыга тус козуунун-
нун oran pазынын тургузуп алы-
рын козуунун 1 тугаар cөзыл-
el хуралыга сумулар тугалары
полгаз idepkejllyq-леринден 8-8 ар-
зын 2 pазын ыязын ekki турарь-
bыs-pile 3 суму tyzyryp pereeli
тер саналын pergeš, тус сумулар-
ынга pарыг massalyg азылды co-
rudup тургаш, 2 pазын ыязын 4
айнын 15-тен 5 айна 1-де 100%
tyzyryp perdiler.

Moon көөрге, козуунун ар-
attar podunун козуунунга uluq
тузаны кергызыр, idepkejin салга-
ны todargaj тур.

Arattarnы тугазыга тажаңгаш,
8 айна 15-те 2 pазыннь тоозуп
алган турар-пис.

Kozuun тугазы Tygor.

Cogaal komitedi- nin sagындырьbы

Кызыл-хорайнын хамык kolek-
tifierinin шicцилери, ыраацылары,
хөөмежчилери, хөгзымcyлери, cur-
ukularы, хана солунунун редак-
торлары полгаз lozun curuur, pi-
ziirлеринге Cogaal komitedinden
sagындырарь полза, am по yjede
Кызыл-хорайда kolektifierinin yndy-
ryp турар хана солуннары, lo-
zunнар, curuktar полгаз өске таа
kaastaan шимиткел cyылдеринде cet-
pes cyyldeг кажы хөй поор турар
тур. Cizeelceerge:

1. Kluptarda турар lozunнарны
көөрге, camdyk сөстөрнүн utkazy
pidinmes, yzyk tyrymynyn тал-
азы-pile шын евес, хевир караш
евес, yzykternin аразынын тургу-
зуу teski евес, ырактыг, cook-
туг, yzykty ojup, pizip кааны
coоннуг, cingeliq полгаз хевир
pagaj поор турар cyyldeг кажы
хөй.

2. X на солуннарын көөрге,
yzykтын tyrymyn cer-le parym-
dalabaan, кажы хамаан cok pizip
каан полур полгаз camdyk улус-
тарнын pizip yндыryp турарь concuq
caraš евес. Ol солуннарын
redaktorларьндан ону ekki хыпар
кылын oraldaшпазы оон көстыр
турар тур.

3. Ojuncular, curukcular ekki
polbaazyрааан-таа полза, olarnы
аразында cetpes cyyldeг паза pьr.
Мындыгнын төлеезинде, Cogaal
komitedinden санал перип тына-
дыр полза:

1. Lozunнар полза, политик utka
шынарлыг полгаз cugula cybe
полур узурунда ону сөс талазы-
pile, yzyk tyrymynyn талазы-pile
caspazын подааш concuq хынам-
cалыг көрүп piziiri cugula.

2. Ol lozunнарнын yzykтерин
curuur-таа, oja кезип-таа алыр пол-
за, yzyk pyryzynyn хевирин шын
полгаз carаштыр кылыр.

3. Lozunну piziirde, yzykтер-
нин тургузуун полгаз аразынын

xemceen ырактыг, cookтуг кы-
байн, pir teski caraš кыдыр тур-
гузуп piziir.

4. Xana солуннарын pizirde
seвергин caraš полгаз yzyk tyry-
myn caspazын oraldaзыр херек-
тиг.

5. Шиин cogaadyр алгаш oйна-
арда, pir евес cangыs поттарынын
kolektivinin иштинге oйнаар полза,
ону Cogaal komitedinge pдылат-
пайн поттарынын cогуур organ-
izastарнын paaшaar cerлеринге
cepceeretkeš oйнаар полур полза-
таа, pir евес nepteredip taradyр
xire ши полза, ону Cogaal komi-
tedinge ыжаар-ла pдыладыр appa-
ar тур.

6. Шиин oйнаксылар oйнаар
тер турар шиинин узур-utkazy-pile
paaš purungaар танзыр алыр
concuq cugula.

7. Шиге oйнаарда оон cугаа
tomaan полгаз хевир janзыын ол
oйнап турган шиинин utka шына-
ры-pile xolaаштыр аяаньыг caraš
кыдыр oйнаарьн kicceeri-pile ка-
ды, евин ерттир хевир cok, ыжансыг
kultur cok шинчилиг cybe cугаал-
аар ийик-pe, азы caңнаар хире
мындыг janзы coruktu poldur-
вазын kicceer полза ekki.

8. По ystynde санал pizeen
cyyldeгni moon songaar шынар-
зыдар тугаа-нда ханылаар kiziller
полза, kluptarnың ergelekчилери,
шии удуртукцаларь полгаз хана
солуну, lozun кылын ergelep
paaшar турар улустар полур.

Moon-pile кады Cogaal komi-
tedinden kluptarnың ergelekчилери
полгаз kolektifierde oюн ши er-
gelep турар улустарга тыннадыр
каарь полза, кажы-таа kluptarga
kандыг-таа oюн ши поор турда,
Cogaal komitedinin кезигыннени
anaа өрттек цокка килер ergelliq
полгаз olarnы өрттек цокка килер
узурлуг тур.

Cogaal komitedi.

Cыргакьда nam уурынун кезигын- неринин малыннь ызылдези

Cöen-xemcik козуунунун Cыргакь
sumузунда 11 тугаар нам
уурынун кезигыннеринин малы

cыл-ылда ызыр турарьн мааа
kerгыzerge полза:

	1934 cылда	1935 cылда	1936 cылда
1. Cыгы mal	242 paaš	246 paaš	255 paaš
2. Inek	391	424	468
3. Xoj	719	997	1224
4. Ökşy	317	520	558
kattышкы	1669	2187	2515

По sannardan ap көөрге пол-
за, 1935 cыл-pile 36 cылды төмө-
леерге 328 paaš mal өскен тур.

По полза, мын уурынун кези-
гыннени nam, cазақтың айттыш-
кынны кыыседип, поттарынын yle-
gerin өстырп турарь todargaj тур.
Уурынун кезигыннеринин иштинде
ен idepkejllyq кезигынаар полза,
Maadyр-ool, Kodur-ool, Tolcun,

Sedip полгаз суму тугазы Occu-
suqlарнын ekki азылааны-pile ма-
лы cыл-ылда ulam хөй-хөй-pile
ызыр турар.

По cediшkinge pegyp олурп
алабайн, moon songaar moon-таа
artтык arat conга yleгepни кер-
gyzerli pisten negettinip турар тур.

ARE уурынун тугазы Sajын.

Xaldaгырлыг аарыг-pile temissezirnin uluu kancap турарь-ол?

Uluq-xem козууну Caaltx су-
музу 7 тугаар арваннын тугазы,
nam кезигыны Sagaan-ool полза,
хож, өшкызы kodur турбузе-ле erti-
кен кызын Xendergee pargаш,
малынын kodurun cазыгьр тургаш,
3 aal-pile кады хонуп, connun
кадык малынга xaldaгырлыг аар-
ыг малын кадыр, connun kazaа-
xoraazynga xaldaгыр cырыгыр

turgan тур.
Sagaan-ool арбан тугазы пол-
газ nam кезигыны, cybe pilir
kizi podu-pile тургаш, шак мын-
дыг yleger cok, connun малын-
га xora-cedirip турарь полгаз ту-
гаа-ны суму cагыгазынга полгаз
nam уурынге кемceг алыр-pile
тыннаатын.

Xoja

Idepkejliq xereezennerden yleger alыр

Равън - хемчик козуунунун Равън pugazy 3 айдан 5 айма cedir астаан. Ол пуга астаагыга идеккейлиг азыдаан хереезеннер полза: 1) Тукте, 2) Кунсаа, 3) Тарьмаа, 4) Ругунмаа. По хереезеннер, пуганы 5 хун асталгазынга цер-ле хозудааан полгаз хатън ер улусту мурнар keep азыдап турганныр.

Равън тарьгага херекеер пугы-ле таарар кыер херекедери конуу ерти цедишкениг кыус-сидп алганныр. Blangya ес Тарьмаа полза, 4 айнън 28-те 5 пуут урезинниг кур церин поду кoldaп тарьдыр алган турар.

По хереезеннер карачангыс тарьга азылнга евес, политикке, пизик-пизикке, өөренип, аръ-шөвер-

ни савър, саз азы-төлын аръ-шөвер азаавъ-шаан, аал пөлыктын кичеелнге паз-ла мурнаксы поор парьп турарлар. Оон паз-ла маанга азылнга паз-ла мурнаксы поор турар улустар тур.

По хереезеннерниг цугаалазъ олурарын танаага, ертен март айнън 8-ке таварьшър намныг „Шън“ солунда хындылгъ паа-тыссыс ес Таньань хереезеннер азылнын тугаында пизен-суулын кыусседип-пис тизип олурарлар. Паз-ла 5 айнън 25-те тарьга-вастъ шуут тоозуп алыр-пис тизип турганныр, ам тоозупкан поор он.

Өске хереезеннер по ештерини екки ylegerin едерзе цогуур. Шуджа SEBEEN.

Ашак Tandaj-ooldun малыньн өзылдези шаркын-на тур

Равън-хемчик козуунунун Шуджа сумузунда 6 тугаар арбанда 53 харьлгъ ашак TANDAJ-OOL 34 сьлда 63, 35 сьлда 100 пааз малдыг тургаш, по 36 сьлда 174 пааз малдыг арпарган. Малыньн сьлыгъ казаазъ 6.

Ашак TANDAJ-OOL мал азылнга полгаз хурал-суулаага парда аныктардан-таа арткъ идеккейлиг тур. Пизикке солун тер-терни номсуптар кьлдыр өөренип алган кадайсн паз-ла пизикке өөредип алган. Ам „Шън“, „Хостуу арат“, „Ареве шън“—мьндыг 3 солунну шупту сьл хуussaалыгъ чыгылар алган кьжгыр олурар.

Тарьга талазь-pile кизи цер-ле едерзип, шьдаваз ашак тур. Moon тарьп айган таразьн Карь, Кара-хел циектиг церлерниг араттарь

keep cydyryp cip турар, conga paza мьндыг талазь ашак тур.

SEBEEN.

Redaksьdan: ашак Tandaj-ooldun малыньн өзыушкын-ын көөрге, тькка-ла цедилгелиг тур. По мьнца малды сьл иштинде кансар кандыг аргалар-pile өстырып алганьн тодоргай аргаларын аратор Себен илере-дип пизен полза, өске араттар yleger аларда талазь поор ийик.

Moon songaar ergim араторлар, ес Tandaj-oол ьскаш екки азылды аратарны солунга пизирде хөй-ле сан пизебейн, оон коруткан поттугъ азылнын аргаларын тодоргайар пизип турарын тьннадыр тур.

Rev-carьшка тьннел

Улуу-хем козуунунда Ар-торгалыгда „Кьзыл-пе-адъ“ тер хаммаатъ школаныг пащкы-арь Рудансева, Кистежова.

Пис Слер-pile revcarь салганьн тьннел 5 айнън 15-те көөр теенибистин жозугаар илере-лер харьлаарь полза:

1. Өөредилгенин соннажъ тьннелде адак тер санныг кьлыр теенибис жозугаар 40 азыгъ адак турганьдан ам цедип алганьн полза, конуу екки 23 кизи, анаа екки 46 кизи, ортумак 15 кизи, адак полганныр чок.

2. марьлдаа чарганьн soon-да кичеел узер, тургуннаар корукту чок кьлыр, өөредилге тьннелнге екки ертип шьдаан-пис, 21 идеккейлиг өөреникчилер шау-надыс.

3. Kultur massalyг азылды корутканьн: соннажъ тьннелге цедир хьлдыг музук, шьл ьг, таань, хол-путьн тамьр сайьра-дыр сургуулу—по цуылдер-pile 30 massalyг кезеелерни ерттидиз.

4. Хана солунун ажда 2 удаа шьнарлыгъ ундырып турар теенибистин, харьн 2 солун азыр 18 каттар ундырген-пис.

5. Келир сьлдын өөредилгеинге устыккы пьлыг-це 84 кизин 73 кизи шилцен полгаз 87 % полган, 27 төп солун чыгылар-пис.

Шак мьндыг шьнар-pile марьлдаань кыуссеттис. бьчангъ, слерни өөредилгенер кандыг поор турарын солун тамьсшър тьнаксар тур-пис.

Школа ергелекчи К. Еренци. Пащкы Т. Аралына.

Ар-өвурзы чок сьдыгълаа, арат конга тузаныг цедирп тур

Равън - хемчик козуунунун Хел сумузу Шодал, по 36 сьлдын 3 айнън 25-тен егелеп козкооптан тергил сьдыгъ кьлыр-pile он мань акшаньн параньн керее сарьп алгаш, подунун шьн сеткили-pile арат конга еелде-pile сьдыгълар, параньн ар-өвур чок кооштар цудырып коруп, тьга-тандь-арда аат-хел чок, арган-торган мал-маганьн, цудаан тырен араттарныг өгъ аалыга цедирп перип, уйгу сьдын чок азыдаан-pile по 5 айнън 10-га цедир сьдыгъ тьпкан цузын-паазын цуылдерл кандыг полганьн тодоргай-лаага:

№	Сьдыгъ алган цуылдер атайы	Цогур плань (сьн-pile)	Ам сьдыгъ алгань	Тудузу
1	Инек мал . .	45	39	6
2	Цыгъ мал . .	4	3	1
3	Хөй-өскы . .	400	224	176
4	Аль-кеер . .	200	418	—

По сандан көөрге, coldak хуussaа иштинде елеен цедилшкн-

ниг полган. Blangya алгъ-кеес талазь-pile планьдан 218 санныг азыр кыуссеткен тур. Өске сьдыгълар сьдыр алыр цуылдерин ам уjede по хире кыуссеткен турган полза, козкооптун сьдыр алььшкьн тькка цер-ала peer-ийик.

TAR 15 сьл полур төөгылыгъ Улуу пьжынга уткуштур пугы тергил, мажън сьдыгъларь нам, сазактын айтъшкьн жозугаар тьн хун чок сьдыгъ цугьртуп, параньн аръ-шөвер кадагалар екки шьрмажъ оралдашса цогуур. Хелде нам уырынун секретери

Тилгизек.

Мону поданар

Aldan тьттын паазьнда алдан-алдан кушкы пар. Ол алдан-алдан кушкытын ашкьнда алдан-алдан тараа пар.

Мону тьварда санныг көвудедир пөдуйн аргазь-pile тьвар. Школда SEREN-CIMIT.

65 кизи өөренип ерти

Tees-xem козуунунун Усты-сьнаа сумузунга 3 ая иштинде ликпунту сургуулунга арат конун аал-пөлыктеринге таарьшър 4 церге өөренип еркенин пьдалын маная көргьзере:

Тьва пизикке екки 20 кизи, ортумак 25 кизи, адак 20 кизи, пилбестер чок полган.

Сан подалгага екки 15 кизи, ортумак 19 кизи, адак 11 кизи, пилбестер 20 кизи полган.

Политикке екки 20 кизи, ортумак 19 кизи, адак 16 кизи, пилбестер 10 кизи полган.

Шуптузу 30 ер кизи, 35 хереезен кизи, катъскаш 65 кизи өөренип турган.

Евеез хуussaа иштинде елеен цедилшкениг өөренип еркен тур.

Moon songaar мын өөренип турган ес-өөрлер полгаз өске-лаа ес-өөр өөренир цоруун сьларат-пазын идегедим.

Likpuntu пащкы Т. Рөкзи.

Малыньн өскен төреени

Сөөн-хемчик козуунунун Сыт-хел сумузунун 1936 сьлдын 1 айнън 1-ден 4 айнън 20-ге цедир өлген полгаз немештер төреенин маная ар көөрге полза:

Cuttan өлгени 1395 пааз, аарь-өргени 781 пааз, пөргы цигени 93 пааз, өске сьлдгаандан өлгени 104 пааз полгаз шупту катъскаш 2373 пааз полган.

Nemeшкен малдын төлы полза, саз кулун 13, саз пьзаа 282, саз хураган 3070, саз анаж 2133, шупту катъскаш 5498 полган.

Moon ар көөрге өлгенинден төреени көөж полза-лаа төреен малдын кьрынга өлген малдарн өлырбейн шуптузун камгалар алган полза, 7.000 азыгъ мал немешир турган ийик, по полза конуу цетпес цьвевис полур тур.

Pistin ам сорулгавьс полза, немешир төрөттынген малдын саз тьлын пьрыны-pile камгалар торуктур алар полгаз келир сьлда малды өлырбес төледде едек-кьс-таг, малдын цемин пьрын пеет-кер, малдын өске сьлд-pile өлырынден екки камгалар альь конуу цугула сорулгавьс ол тур.

Суму секретери TABAA.

Тарь еттинп көрем

Кьзыл-хорайда Тьва төп кооп-тун сургуулунда Tees-xem козууну хереезен Ськсамань көөрге, өөренир сорулгавьн утуп-кан, харьн yleger чок пьдалын ургьлцедип туруп перди. Цыл терге, өөренир цуылыгъ екки өөреним, тьнгаар хорай кезип, ьнда-мьнда улус-pile чыгалышкан, сьмьрашкан цогуур. Ськсаманга цедер теен чыгаа хорай иштинде калванайн-ла турар. Иштин көөрге, сьмьн-сьдарн цоруундан өске цьве чок пөдур-ийн.

Мын Ськсаманга камдык кизилерге сургуулдан урген кизи-мен, харьн сеен-pile цугаалашкан цьвени кыусседип полур тур теер цизе-pile цугаалар цогуур. Камдыкта сургуул өөрынун аразьнга хон-мас.

По тугаында паашаар церден сьгьндьрган полза-лаа, оон peer еттинген цьве чок, харьн ургьл-цыви-шаан турар. Поду аныж кизи шьреинде кадъ турар өөрын-ге паак yleger көргьскаш туруп перди. Ес Ськсаманга по цорууну каагаш, өөренир сорулгавьн кьзыр кыусседип көрем. Пааша-ар церден паз-ла толгаза цогуур. Төзек.

KYR. MYZEJNIN TILEE

Кьзыл-хорайда kyr. myzejnin cerinden TAR-ньн хамьк-ла хөй мьттинин полгаш азы-агь, албан-церлери, паз-ла көдеенин организ-тарьндан тилери полза:

1. Кандыг-таа азыл пьдырыл-гелиг организастар сьл-сьлда цорудуп келген азылнын өзылде хөжьгьдезинин тугаында 35 сьлда кьлыр тургань ьскаш по 36 сьл-дын диатрмын кьлдыр peerin идегеп тур.

2. TAR-ньн хорай, көдеезинде шупту школаларн өөреникчилеринин хол-pile кьлган көрыскениг цуылдери полгаз мын сургуулдарн өөрениг хуузун диатр-грам кьлдыр кьлдыр peerin школаларн ергелекчилеринден полгаз пащкьларьндан тилер тур.

3. TAR-ньн пьгы цуртлакьларьндан тилери полза, поттерьн-арнн хол-pile кьлган национ-альн едиле цуылдери полгаз мал-дын хөвирлери, паз-ла оон-лаа мал полгаз ет-едиле аймаандан yleger полгу-тег цуылдерден тьзалар kyr. myzejge салып көрынер.

Мьндыг цуылдери мызъге салып полза, TAR-ньн хамьк-ла азы-агь, культурунун өзылдези, паз-ла көрыскениг ет-едиле айма-ан мызъгь цери ааж-ааж-pile сьс-каар, телгеез, арат конга көргь-зер, блангьга TAR-ньн 15 сьл полур оюнга чьлган конга тел-геп көргьзере конуу азыгъ тьзалыгъ полур.

Kyr. myzejnin ергелекчи PEQZI-SYRYN.

Ес Тамба-сырын тергил сьдыгъ-га тьзалазьп тур

Сөөн-хемчик козуунунун Шем-ми сумузунда RTO уырынун таргавь ес Тамба-сырын тергил сьдыгъларьн азылнга конуу екки тьзалазьп турар.

Cizee-терге, сумуда тергил сьдыгъндан акша ар алгаш, арбаннар хуралы полурга-ла кандь албайн кезип цораш, сьдыр алььшкьн узур-тузавьн тьжьлывь-шаан, сьдыгълар цогуур. бьчар тургаш, 1 сьарь, 9 хөй, өскыны тергил сьдыгъга екки туразь-pile перген.

Tus сумуда хамьк организастарн паашаарларь, нам, аревецилер сьдыр алььшкьнга мьнчаар тьзалазьн идегеп тур-мен.

Аревецци Xemer-oол.

Сальптыгъ сьдыгъ

Каа-хем козуунунун Пьрен сумузунда тергил сьдыгъсьз ес Сьрттак-оолдун кооптун пеет-келенин тугаында сьдыр алььшкьнн цоруп турарь:

Sьдыр алыр teen planь	Sьдыр айгань
1. Inek 10	17
2. Сьлыгъ мал . 5	5
3. Хөй 30	26
4. Өскы 15	64
Sьптузу 60	120
5. Сарцагъ . 50 кил.	21 кил.
6. Хөй-тыгы . 200 кил.	29 кил.
7. Inek, сьлыгъ кези 10 кезек 10 кезек	
8. Хөй өскы кези 10 10	

Ес Сьрттак-оол по сьдыр алььшкьнн цедип аларда, арат конга ептиг, олут чок кьзыр азыдап тургаш цедип алган тур.

Өске тергил сьдыгъларь по ес-тен yleger алынар.

KXX нам комити Арапцаа.

Шьгыгъ талазь-pile хемцеогъ алзын

Хараал-алдын уургайында техник азыдакь Семениф тер кизинин оолу Гошка тер оол полза, арагалар алгаш, кьлыр турган цуылдерин ар көөрге полза, мажън 1-нин ерттенінде 6 шак 30 минут-та подунун пьзынгьга чьткан сьгьр поо тудуп алгаш, кооптун улугъ складьнн каньнда турган 2 хаммаатъ кизини poolaarga поо огу склат пьзынгьга парьп теер турган, паз-ла ел кьдында турган пир хаммаатъ кизини poolaarga каньнда елге теоген полгаз оон

маннааш, адазынн пьзыннн songазьнн караандан өттер poolaarga адазы Семенифтин мойну-нун кезин шьжьлдыр адыркан, pic-це-ле полза, Семенифтин циткезин узе адыр каар чьткан тур.

Oon улус туткаш коминдана тузаар peerge, кааш-ла шак иштинде пьзыннааш салышкан тур.

По тырзок хьлгьгьн турган Семениф оолу Гошкьн шьгыгъ талазь-pile хемцеогъ аларын тьннат-ьм.

Тьннаан-кулак.

Чыгыла тарьдыгъзынга шьптык

Pri-xem козуунунун Өөк сумузунун Оюн-шйде 4 арбан-ньн арат конунун 36 сьлда чы-гаан „Шън“, „Ареве шън“, „Хостуу арат“ солуннъ ууруктугъ сьнуруктугъ keep-таа турар, кь-б-й-ин-таа турар, цуу-таа со сам-дарань перген-таа келир полгаз тоорада улус ушта урц peer цуыл пар, цизе: мын сумунун 2 тугаар арбан ес Седип 6 ая хуussaалыгъ „Ареве шън“ чыгышкан, ам чыгыс ла кьлбак келген. 4 айнън 23-тын хьныгъ цедир шимеен чок, ол арбан Ажъз „Хостуу арат“ солуну по сьлдын егезинде чыгаан амдыгаз цедир сур-агъ тур.

Мын арбан Тьрттыгъ, Калчан-оол оларын чыгаан „Шън“ солуннън камдыгъ кьлвес, камдыгън улус ушта перген суу полгалаар тур. По 36 сьлдын 4 айнън уьезинде, козуун поста-зындан емге чок ат чок солуну сумуга улус ады салзын те-ес цорудупкан, суму улусу аажьн тьппейн, теер цорудупту тер суму секретеринин кадаж чыгаалар олурар тур.

Мын арбан Мажьндь, Сарь-лама суулар солунуус келди-пе, кьмда пьрулулу? тер айтъыр олурар турлар. Moon-pile кадъ, 1935 сьлдын 1 айнън егезинде солун чыгаан улустун солуну по

полурларга харьссалга көргьзер

сьлдын 4 айнън 21-нин хьныгъ цедир keep турар тур.

Meen сьгьндьрарьм полза, у-стынде ештерин хамьк солуннън тудадьп турар улус полза, сумунун таргавь ес Сотпа, секретери Сарь-оол полар аныж peer цоруш улустан цорудар, мьнча-гаш хамьк солуннън урелип пудалып, аразьндан тоора улус ушуп алыр ол тур.

Cyl тизе, Ажъз „Ареве шън“ солуну Кезек-шйде Кьлаан-оол-дан өөнге шьжьдыр турган, соонда хенертин ушй перген, оон сөөлынде көөрге, мын суму Хьлбаккаж өөнде азыр алган, цуу-таа чок самдарань перген чьткан тур.

Cazak, намдан арат конун ерттеин кьдырер тер турар сорулгавьнга саат поор турар суму таргаларь Сотпа, Сарь-оол сууларнн кьж хаммаан-чок, улустан солун цорудуптарь кансар-таа таарьшъс полур тур.

Solunarь кьлвее ештерин солуннън тьраан истеп хьнааш, по узур тырзок цорукту тарь сок-сьдыр херек. Паз-ла тоорадан улус солуну ушуп алыр полгаз тарар турган солуну еезин-це цедир-бейн, урел талар каар Кьлаан-оол суу ьскаш улустарн суму церинден хемцеогъ алза цогуур.

Toktaal.

Samagaldajdan telegram ARN TK-ga, Cazak ceringe paza Kulminge

1936 cылдың 5 айның 17 хунынде Tees-xem козуунунун төөү—Samagaldaj-xoorajda ege cada školazының surguuldarының tараар tugajында ada-ijezi-pile kattыар xuraldaan 4 tugaar cөwylel xuralындан nam, cazakka pajыр cediröi-şaan, temdeqlep alыр polza:

1935—36 cылдарда өörenip алған хамык cedişkinniq cyyl-deriisti kedeerge парыр араг tymenniң iştinге pottuq xerek kы-рыңа азылдап кыыssedip, mal азыл-ағыл polgaş po caskь тары-га азылға ерестиq кирзип, тарылань şölyn kalbarttırғыңа ul-uq sorulga salыр-pis. Tарааньñ tajызын өрге, kyske, oon-taa öske tajызыннарны cок кылырғына мурнакы polur-pis.

36—37 surguul cында škola nazыlyq piccii uruqlarыñ pol-gaş şkolanыñ ergi өörenikcilerin coguур öйünde kiirer-pis.

Xyundylyq paaşтыңыларыбыз eşter: Xemcik-ool, Cyrmit-tazь, Toka, T. Sedip-ool telgerezin!

Xural prezidiymy.

Pir cылдың iştinde өөredilgebis тыннели

Улуq-xem козуунунун 1 tug-aar ege cada školazының 1935-36 cылдың өөredilgezin en sonnaj-гы şылğalda-pile тыннелин манaa көргызерге polza:

1. En paaştajы şылğalda:

- Koncuq ekki . . . 22 kizi,
- Anaa ekki . . . 32 kizi,
- Orttumak . . . 21 kizi,
- Adak . . . 19 kizi.

2. Orttaakky şылğalda:

- Koncuq ekki . . . 21 kizi,
- Anaa ekki . . . 46 kizi,
- Orttumak . . . 19 kizi,
- Adak . . . 5 kizi.

3. En sөelgy şылğaldan тыннели:

	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttu- mak
1) Tөren tылga . . .	23	46	15
2) San podagaga . . .	25	43	16
3) Tymen poj- duska . . .	14	46	24
4) Kyş-azyлga . . .	3	39	42
5) Kyş-kulturga . . .	15	36	33
6) Curuk curu- urunga . . .	4	45	35
7) Telegeј paj- dalыga . . .	11	19	8
8) Ulus-tөrege . . .	—	18	20

Po erttemnerge adak tep sanat-kannar cок.

Şkolanыñ iştinге corutkan kul-tur massalyq азылдар polza: 8 ај iştinde хыдық музук pөl-gymy тьва, mool, aldaj ыларны 25 cedir ыладыр кыдыр өөрен-ген, 30 kattap massalyq kezeeler кылган, 18 kattap xana solunu yндырген, 19 kezek төр solun-nar cағыр алған, 30 kattap кыл-ган massalyq ojunnarыңа кыыс-sedip турған cyilderi: şil, ыгь, хыдық музук, тань, тамыр saj-зырадыр xol-put surguulu, tool, тьвызык polgaş öske-taa cyilder-ni көргыскен.

Şuptu 84 kizi өөренip турған polgaş оларныñ iştinden 11-ле ki-zi ergi pөlykтеринде арттыр кал-ган, öske 73 kizi yстыккы pөlyk-тер-ce şilcigileen, ыланьja 4

tugaar pөlykke өөренip турған 18 kizi şuptu 5 tugaar pөlyk-ce şilciir polgan.

Şkola egeleerde pioner kezi-gyny uruqlar 31 турған polza, sөelgy şылğaldada 72 kizi appa-ran, areve kezigyny murnaj 3 турған polza, sөelgende 16 kizi appargan polgaş олар polza, өө-redilge talazы-pile yлгерliq pol-gannar.

Şkolanыñ şылğaldazының yjezin-de 21 өörenikci 6 ақшадан kudu 3 ақшадан öry paraan-pile şan-natkan polgaş өörenikciler şan-naarы-pile козуунун албан хаа-ларь eşter Tamдын-сар, Тазь, Arancal, Таваа, Tugancy, Anaj-ool, emci Kolesnikof polgaş oon-taa öskeler 12 ақшадан kudu 25 көпеjekten öry ekki тура-pile ақша көпеjeen tuzalaanы-pile кады, Pistin xyundylyq paaşтыңыбыз eş Toka 10 ақша şannaanыñ хамык өörenikciler pajырлар cet-tirdibis.

Ergim eşternin tuzalaanы 72 ақша 3 көр. polgan polgaş paza eş Anaj-ool paaştap lotereј tep iştinde tugарлыq saazyñ ojnaaş 35 ақша 25 көр. тьпкаş şannaldы koncuq şынарлыq corutkan.

Өörenikcilernin iştinden eşter Mөndьrьjma Kodur-ak tergiidep yндыler.

Surguuldu taradyрda, өörenik-cilernin ada-ijeziñ ekker алғаш, кады xuralыñ кылғаш тараткан polgaş en teere polgannarны tus-kaj programcyгаşтар кылғаш, ара-тарныñ азыл-ағылға кирзiri-pile surgakcылдыр corutkaş, pygy өörenikcilerni келir кыştыñ surgu-ulunga po cылдың 8 айныñ 25-te cықлып келiri-pile tarattыбыз.

Po тыннeldi мынcaar temdeq-lep ерттирgeş, moon songaar mo-on artтык uluq cedişkin cedip алырыбыз tangыраqlap xyleenges, TAR Kultur ministeringe, ARE TK-ga polgaş uruqlar Төр byr-ozunga pajыр cedirip тур-pis.

Şkola ergelekci K. Erencin. Paşky Arattыna.

Өөredilge programыñ sөelgy тыннелинде 99 xuu кыыssetken

Parып - хемcik козуунунун Kызыл-mazalyкта ege cada škola-зының 1935-36 cылда өөredilge programыñ 99% кыыssetken.

	kizi sanь	koncuq ekki	anaa ekki	orttumak	adak
1 tugaar grupta	41	21	8	7	5
2 tugaar grupta	29	14	14	1	—
3 tugaar grupta	27	15	11	1	—

Oon ағыда 1 tugaar gruptan 2 tugaar grup-ce şilceenner 31 kizi, хеbeer artkannar 10 kizi, 2 tugaar gruptan 3 tugaar grup-ce şilceenner 27 kizi, хеbeer art-kannar 2 kizi, 3 tugaar gruptan 4 tugaar grup-ce şilceenner 27 kizi, хеbeer arttarlar cок polgan. Moon ap көerge өөredilgenin

мын školaга 1, 2, 3 tugaar gr-uptar турған, оларныñ өөрен-ge-nin манaa тыннеp көerge polza:

Oon ағыда мын školaга 18 kattap xana solunu yндырген, 18 kattap şii yндырген 33 kattap massalyq ojunnar кылғаан.

Şkola ergelekci S. Таваа. Şkola paşкы C. Torzu.

Хайракканда kirip өөренip şkolanыñ өөredilgezinin тыннели

Cөөн-xemcik козуунунун Хайраккан сумузунда kirip өө-re-nir şkolanыñ 1935-36 cылда өөredilgezin manaa тыннеerge:

1 TUGAAR PÖLYK:

	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttu- mak	Adak
1. Тьва pizikke	5	8	10	2
2. Pojduska	7	10	5	3
3. Kyş kulturga	6	6	10	3
4. Curukka	3	15	5	2
5. San podalgaa	5	10	8	2

Şuptu 25 kizi өөренip турған polgaş өөренip programыñ 95% кыыssetken.

2 TUGAAR PÖLYK:

	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttu- mak	Adak
1. Тьва pizikke	8	8	2	—
2. San podalgaa	6	6	6	—
3. Pojduska	5	7	5	1
4. Kyş-azyлga	5	9	4	—
5. Kyş kulturga	8	8	2	—
6. Curukka	3	—	10	5

Şuptu 18 kizi өөренip турған polgaş өөренip programыñ 94% кыыssetken.

Po sannardan ap көerge, өөredilgenin еrtkeni cygeer-taa pol-za, programыñ 100% кыыssetpeeni koncuq cetpes tur.

Oon cetpeјin pargan cылдagaanы polza, camдык өörenikciler kicceelden xozudaar polgaş pot-kicceeldi koncuq cetpes кылып турғаньдан cetpes polgan tur.

Am келir cылдың өөredilgezinге cetpesterni cок кылғаш cediş-kinniq өöreniri koncuq cugula polgaş uruqlarының ada ijezi азы-төlynыñ aaş-cem, idik-xevin ekki хандьрар xerekтиq tur.

Şылğalda komistarы:

Sumu sekreteri Tedengyr.

Nam yyrynyn sekreteri U. Sotpa.

Xerezenner tassының targazы Xorluu.

Şkola ergelekci T. Syryn.

Redaksыdan: Slernin po тыннелиннinin iştinde 1 tugaar pөlykтыñ өөренген еrttemneri 6 cyyl tep pizeen xirezinde pirezин san-pile көргыспен poldu.

Cajlaq-alaakta kirip өөренip şkolanыñ өөredilgezinin тыннели

Cөөн-xemcik козуунунун Caj-36 cылдың 5 айныñ 10-га cedir laq-alaakta kirip өөренip şkola-өörenip келgeninin тыннелин ma-ныñ 1935 cылдың 9 айныñ 30-den naa көргызерге:

1 TUGAAR PÖLYK:

	Ekki polgannar	Orttumak polgannar	Adak polgannar
1. Тьва pizikke	23 kizi	6 kizi	1 kizi
2. San podalgaa	22 "	7 "	1 "
3. Curukka	4 "	7 "	19 "
4. Pojduska	12 "	7 "	1 "
5. Kyş-azyлga	19 "	2 "	9 "
6. Fiskulturga	28 "	1 "	1 "

2 TUGAAR PÖLYK:

	Ekki polgannar	Orttumak polgannar	Adak polgannar
1. Тьва pizikke	15 kizi	5 kizi	1 kizi
2. San podalgaa	16 "	4 "	1 "
3. Curukka	8 "	10 "	3 "
4. Pojduska	17 "	4 "	—
5. Kyş-azyлga	14 "	7 "	—
6. Fiskulturga	14 "	7 "	—

1 tugaar pөlykke 30 kizi өөренген, 2 tugaar pөlykke 21 kizi өөренген.

Po sannardan ap көerge, өөренген cyylderинге eleen cediş-kinniq polganы todargaj tur.

Bндыq polza-taa camдык өörenikciler cana-peerge ada-ijezi salbaјın paар cyylder турған. Oon xараазы-pile ol өörenikciler ekki cedişkin cedip şыdavaјын pargan cyylder par.

Am келir cылдың өөredilgezinге өörenikcilernin ada-ijezi uruq-larыñ ekki хандьдар polgaş келir cылдың surguulunga ozal cок cықлып келirin idagedim.

Şkola ergelekci TORZU.

Likpuntu surguulunun тыннели

Tees-xem козуунунун Cыргal-андыда 2 ај 25 хонук хуусса-лыq likpuntu surguulu азыткан, tus surguuldun мын хууссазын-да өөренip келgen pajдалыñ ма-aa тыннеp көerge polza:

Тьва pizikke ekki 17 kizi, orttumak 64 kizi, adak 116 kizi, pilvester 51 kizi polgan.

Politikke ekki 15 kizi, orttum-ak 30 kizi, adak 84 kizi, pilves-ter 110 kizi polgan.

San podalgaa ekki 14 kizi, orttumak 33 kizi, adak 45 kizi, pilvester 156 kizi polgan.

Мын surguulга şuptu 248 kizi өөренip турған polgaş өөredil-geni мын cygeer еrttirip keldi-bis.

Bндыq polza-taa, surguuldaar tees адын pizidip pyrytkedip ал-ғаш, kicceelge келбестep, ozaldap тургannardan 51 kizi am-taa pi-zikke өөренip şыdavaan.

Arat conga idegeerim polza, moon songaar pottarының piliş-kinin kodyryp, ыланьja pizik pilves coruktu cок кылып tep ca-zaktыñ ajttыşкының кыыssediili tep idegep тур-men.

Paşky Pajьstan.

Eryy tyrymynыñ 45 cy- ylynыñ tajылыбыр

45 cyyl. Şeriqge кыјгьрттырға ијik-pe, азы şeriq албаныñ кыыsset teer-ge, ынаvas iјik-pe, азы argadap pul-gar, ol tugajында podunun кан ka-dыñ yreqdeer iјik-pa, азы megeleñp aarыr, şeriqge кыјгьрттырға хағын ca-зырар, азы öske-taa janzы-pile mege-leer polza, oon jalazыңa,—

5 cылга cedir şөleziñ kazыr.

MONU TAJыLBыRLAARGA:

Şeriqin udurtup paaştar cerin-den, şeriqin jozu curumu-pile, kыm pir kizilerni şeriq албаныñ кыыsset teerge, ынаvas iјik-pe, cок polza, me-gelep pulgar каар iјik-pe, cок polza, şeriqge кыјгьрттырға ынаvas, şeriqge paarындан calgaaraaş, хағын cазыр, megeleñp aarыr, oon-taa öske po ci-zektiq mege argalar-pile şeriqin jo-zu curumun yreer, şeriqin tuzaal ajttыşкының кыыssetpes турar pol-za, ystynde ajtkan хемceq-pile yz-yp şiider uzurluq tur.

TAR Ystyкky şyygyzynыñ oralakы targazы Sundaj.

Aratkor „Хьтва“ şыñ pizeen

1936 cылдың 3 айныñ 21-de yngen 24 tugарлыq „Şыñ“ solunda Cөөн-xemcik козууну Xorum-taq сумузу 7 tugaar арааныñ Cambal-ool polza, „aragalap алғаш cestezi Тамынајыñ ernin cire ызырган, uqpaзы Sendin-maanыñ caағын oja ызырган“ tep ar-atkor „Хьтва“ pizeeni şыñ pol-gan.

Cambal-ooldun yylgetken хеее polza, arat şyyrynыñ erge-xemceen-ge şыmmas, uluq xerekти kылган uz-runda Kyrynin Ystyкky şyygyzynыñ canында төр pajьssaakы cerin-ce şilcittim.

Pygy aratkorlarga idegeerim polza, moon songaar-taa po ыскаş cetpes coruktar tugajыñ ileredip турары kon-cuq cugula tur.

CXK pajьssaakы Mazaa.

Eş Kalcan-lama tuzazыñ көргыze perdi

Cөөн-xemcik козуунун Tebe-xaja сумузунда 16 tugaar areve yyrynыñ kezigyny eş Kalcan la-ma, 4 ajda козуунга poop еrtken mal emcizinin төleлеринин tyr surguulunga surguuldaaş, oon kel-sala pilip алған cybezин arat conga şaa-pije tanыştырар, arat-tarыñ aarыq malыңа emin pe-rip turar.

Am yjede 74 sannыq xoj, eş-kyny emnep турar polgaş өkre aarsылыq xoj, eşky 22-ni emnep ekkirtken, өtrekter aaraan 6 san-ныq caş pyzaanы ekkirtken. Ko-zuundan emni yş kattap keep ал-ган. Oon кады surguuldaр yn-gen öske öory am-taa keep em albaan.

Eş Kalcan-lama polza, arat con-nun mal азыл ағылыñ östyryp, em-nelge tuzalamcзыñ көргыzer tu-gajында, raional каадьларны idip yндыrer tep cazak, namныñ sa-лыр турar ajttыşкының kicceen-geјliq кыыssedip турar. Öske eş-ter şak мынcaar азылдаза coguур tep кыјгьрдым.

Cadaanada mal emcizinde Torzu.

Şkolaga pottuq tuzalazыñ турar arattar

Улуq-xem козуунунун Caattы сумузуның targazы eş Lopsan, nam yyrynыñ targazы eş Samdan-aj олар şkolanыñ 1 ga taraazyñ ekki тура-pile тарыр peer poop xyleenip алғаш, кылып egelej per-diler, paza Şagaan-арыq сумузу-нда nam yyrynыñ targazы eş Com-uuzuk 1 ga sula тарыр peeri-pile xyleep алғаш тарыр egelej perdi.

Öske козуун, сумуларныñ ar-attarы po eştenden yleger алғаш, cer-cerde şkolanыñ азылға po targalar ыскаş tuzalazыñ кыј-гырғы-şaan, ergim targalarыñ tuzalamcзыñ xyleep ap pajырлар cettirdibis.

K. Erencin.

Харьссалгалыq redaktor

Lyndyp.

TARN TK polgaş
Profes Top cöyleli-
niñ organı

„Şın“ solunnu cagbır erttee:

Xuuzunda cagbırlarga:

1 cılda . . . 5 akş.— 3 ajdan kudu
6 ajda . . . 3 akş.— cagbıga
3 ajda . . . 1 ak.80. alaas

Solun cagbıdar cerler: Top xarılzaa komoru, oon
kadee salırlary polgaş poştacılarga cagbıdar

Alaas polgaş yletpe
cerleringe cagbırlar:
1 cılda 8 akş.
6 ajda 5 akş.
„Şın“ solun redaksızın adrezi: Kızıl-xooraj,
Revolus ıyay, Şetlinin kudamcuzu, pızın № 2

Taştaklı corudar
cagbırların:
1 cılda . . . 10 akş.
6 ajda . . . 6 akş.

1936 cılda

maj 30 xynynde

suboda №: 43 (544)

1935-36 öoredilge cıynda nam şkolazınyñ tynneli

1935-36 öoredilge cıynda nam, cazaaktyñ paaştalgazy-pile surguuldu kyzyn ertte cıyldıyır keldirgenin xaraazy-pile şkolanyñ öoredilgezin coguur öjynde egelen-pis.

Pistin accıylyq nam, cazaavıstıñ paaştalgazy-pile nam şkolazınyñ 1935-36 öoredilge cıyynyñ turguzunda öörenip ertse coguur öoredilge planıvıstı kyyssedip cedip alğan cedıışkinibis 96,57% polgarıngı ınak paaştıncılaryvıstı T O K A, CYRMIT-TAZB, XEMCIK-OOL polgaş T. SEDIP-OOLGA şkolanyñ pashkılary polgaş pygy öörenikcileri pister izliq pajır cedirip tur-pis!

Taraazy-pile Slernin murnunarga xyleenip alırvıstı polza, şkolanyñ öoredilgezi polgaş azıl-agıjın saıjıradır, 1936-37 öoredilge cıyynyñ turguzunda öoredilge planıvıstı 97% kyyssedip alırvıstı pelen turarvıstı tangraqlar tur-pis.

Moön murnunda öoredilge cıyldarında surguul cıyldazı elen xozudar turgan polgaş şkolanyñ öoredilgezi koncuq orajıtp egeler turganvıstı cıldagaany-pile öoredilge planıñ 90-93%-dan öry eves kyyssedip turgan-pis, ijl talazynda surguuldun et-material talazy-pile ındıq-la cedıışkinliq eves turgan. Am po 1935-36 öoredilge cıynda surguuldun olurar oran savazy cıylyq, et-materialı elen saıjıraanyñ cıldagaany-pile po ystynde cedıışkinni cedip alğan-pis.

Paza şkolanyñ et-materialı selip turgan yjezinde, öörenikcilerin uğan medereli tepşir, şkolanyñ öoredilgezi, azıl-agıj talazynga ekki kırışken. Şkolanyñ pashkılarynyñ erttem pilişkinierylep, Tıvanyñ nasional kaadyr pashkılary pottary yndeziñ tıvanyñ kırınga xamık erttemnerni pashkılary kelgenin cıldagaany-pile öörenikcilerin pilişkini elen tepşir, pydyrylge planıñ ekki kyyssedip alğan-pis.

ındıq polza-taa, pıstıñ şkolanyñ kajı pygy öoredilge, azıl-agıj talazy-pile pashkılary polgaş öörenikcilerin iştinde am-taa cetpes cıylder kajı xej. Moön son-gaar şkolanyñ xamık pashkılary

polgaş öörenikcileri şkolanyñ işinde cetpes cıylderni cok kıl-salır cugula.

Nam şkolazınyñ tus-tus pelykterinin öoredilge cıyynyñ turguzunda cedip alğan cedıışkinin korgyzerge polza:

№	Pelykter	Kon-cuq ekki	Öorengen şınar							Program-ny cygeer kyyssetkeni (%-pıstı)	Program-ny kyysetpeeni (%-pıstı)
			%	Anaa ekki	%	Orttumak	%	Pıstı	%		
1.	I. a* pelyk	59	23,42	88	34,93	95	37,69	10	3,96	96,04	3,96
2.	I. a* pelyk	75	23,74	89	34,09	88	33,72	9	3,45	96,45	3,55
3.	II pelyk	36	51,44	19	27,14	14	20,00	1	1,42	98,58	1,42
Pygy tyny		170	29,17	196	33,61	197	33,79	20	3,43	96,57	3,43

Po ystynde cedip alğan cedıışkinibis ekki polza-taa, şınar am-taa koşkak. Am xamık pashkılary polgaş öörenikciler kelir cıydyñ öoredilgezinge pash udur peletkel kılır, öörenip eriken erttemnerin septep alır cugula. Pis koncuq cedıışkinliq tur-pis tees, cer-le anaa-la olurup cer-le polvas. 1935—36 öoredilge cıyynyñ tynnelin kergeş, ekki ylegerliq öorengen öörenikciler 25 kizini 175 akş 75 kopejktin cıyl pygy xevı-pile şannadıvıstı. Olarnıñ iştinden en tergiin öorengeni Cöen-xemcik kozuunu Sedip şıptu ertteminge koncuq ekki polgan, Tees-xem kozuunu Sevek şıptu ertteminge koncuq ekki polgan.

Oon-pile kadı, pagaj öörenip eriken öörenikcilerin teedi pelyk-ce şilcitteen polgaş öörenip eriken erttemnerin septep alırvınga taalga pergenner polza: Tozu kozuunu Tuganış, Uluq-xem kozuunu Sevilbaa, paza öoredilge cıyynyñ 1-2 tugaar uldunında 6 adak temdektiq, 3 tugaar uldunında 9 adak temdektiq polgaş şöelgy tynnelinde 5 adak temdek alğan eş Sirzenmaany yr xuussaa iştinde ekki tıştanır alır-pile şölee pergen.

Paza nam şkolazınyñ pır tugaar pelyyngı öörenip turgan Kaaxem kozuunu Koptu sumuzu Laaxö öoredilge cıyynyñ turguzunda cygeer öörenip turgan polza-taa, öoredilgee ekki cyrek salıas, xej niittiniñ azılnga kırışpes, calga öörenikci kizi turgan cybe.

En şöelgy surguul taraar yjezi cedip kelgende kadı öörenip turgan ezi Anaj-ooldun 35 akş örelektiq kastymin oorlap alğan turda, uk eezi tanır kaarga, tedir eezinge egidip pergeş, turgunnap cangın cybe teleede, Laa-xöony namnıñ tıp şkolazyndan yndır şıvırgan-pis.

1936 cıdyñ 5 ajnyñ 26 xyn-ynden egeler caj şaqda praktik azıl kılır corutkan polgaş aal-aalın ce cangan pygy öörenikcilerge şagındıramıñ polza:

1) Praktikter pargın azılın nam, cazaaktyñ ajıtışkını-pile ekki kyyssedip, pottaran picce-taa sularıtpajın pottuq ylegerliq azıl-dar, arattarnıñ pizik pıbes coruun uzutkar tep, Ulustun 8 tugaar Uluq xarılın ajıtışkını kyyssedip, ulustun azıl-agıjnyñ koladary—mal azılın kajı pygy xamık peletkelderinge xyn pyryzynde ekki kirir-sler, paza aal-aalın ce şöleeper cangan öörenikciler aaldarına anaa-la olurup alıvıjın, kozuun, sumunıñ nam, areve organizastarınyñ xamık ajıtışkını ınajym tıbejin, tadaj tıbejin, pottarınarnıñ xolunar-pile xej niittiniñ kandıq-taa azılın cıdyr kalıvıjın ekki azıl-daz, pottarınarnıñ öörenip turgan şkolana-da nam, areve organizastarınga mındıq-mındıq azıl-dar kyyssedip keldibis tep tynnelinerni ekkep peer poor-sler tep idegep olur-men.

Kızıl-xoorajda tıp şkolanyñ ergelekci ALDın-XEREL.

TAR arat conunıñ ooldar polgaş oon tuskaj xamaarşpas pot-ergezinin pızyñ kamgalakş tannıy—Arattın revolus-tuñ şeriinden podunun xa-tunma arat conunga cagaalap tınnadırvı polza:

1. TAR tuskaj ulus poop kelgenden peer 15 cıl poop turar polgaş po arazynda oran curitun tuskaj xamaarşpas pot-ergezi pızyğır, azıl-agıj, kultur polvazıralı saıjırap turar. Po cy-ylderni parımdalaas, arat tımen pottarınıñ tuskaj xamaarşpas ergezin pızyq kamgalar tannıy polur—aratın revolustuq şeriinın syr-kyzyn moon-taa artısk pızyktırar teleezinde, Cazak cerinden şerige aat sadıp alır tep toktaal yndyrge. Ol tokla-alda ajıtkan polza, „TAR curitunın iştinde curıttap turar arat tıyenden şerige tararş xem-ceallıq polgaş cyzynnyq aattarnı 100 akş-pile sadıp alır, oon-pile kadı podunun cazaan tuskaj xamaarşpas pot-ergezin pızyq kamgalar sorulganı medereldi pılip, ekki turazy-pile xalaska peer-men teer ijk-pe, azı oon kudu ertteke sadır-men teer xirezın arat tıyem pottarş pılin“ teen.

2. Malcın conunıñ oranıñ kam-galaar şeriinın aadın anaa xalaska xavırş ap polur-la uzurluq, ındıq polza-taa, am po yjede TAR tuskaj xamaarşpas ergezin-ge aat xavırş xire ajıyldıq cy-be cok tur tep cybeni nam, caza-k pılip turar polgaş arat tıyem-taa pılip polza coguur. Mıncangış TAR-nyñ tuskaj xamaarşpas pot-ergezinge tura cok, şeriinın aat sadıp alır coruun, ındıq-mındıq tep kontrevolustuq cybe cugaalar idegetterge

arat tıyem koncuq kadıq xarış peer uzurluq.

Şeriinın aat sadıp alırvınyñ tıp cy saavırı: (36 cıdyñ maj ajnyñ 20-nin xynynde)

1. Aattın nazıny 4 xardan 9 xarga cedir.
2. Pıdiinıñ xemcee: cıskaal aadı 140 santimetir, yger poo polgaş pulemoika 145 santimetir.
3. Cyzynı: toruq, kara, xyren, şilgi polur polgaş cangış cyzynnyq ekki polza, paza kara-sarıq, kula aattarnı ap polur, ala polgaş şokkar aaltar alaas.
4. Xendirbezi orttumak polur.
5. Tujuu kalıak eves polur uzurluq.
6. Carlı peer tujuqluq aat ala-as (kuluzın tujuqluq polur uzurluq).
7. Kızık xerektiq aat alaas.
8. Potaalyq aat alaas tur.
9. Xertteş polgaş kydygyr aat alaas.
10. Tıvnyş xözyleeş aat alaas.
11. Pe alaas.
12. Şavı kesken polgaş öore-gazy caar aat alaas.

TAJYLBIR:

1. Örttee 100 akş.
2. Paaştaj karaan-ce em kudup köer coruktu ıjap-la kılır.
3. Sovet xamaatılarınğa tuskaj saavır-pile polur.
4. Arattarnıñ cıraa, celer, cygyryk aattarnı ap polaaş. Kattyşkan polkanıñ komandır komissaarş Şooma.

Tandı kozuununda solun cagılgazy oozum corup turar

Myn kozuunnun 5 ajda turgan pygy cagılgazy:

№	Cagılgalar	Cagılgaların xuussaazı		
		1 cıl	6 aj	kattyşkız
1	„Şın“	137	91	228
2	„Arev şın“	56	101	157
3	„Xostuq arat“	84	80	164
5	„Cazaaktyñ kol medeezi“	60	11	71

Moön iştinge 3 aj xuussaalyq cagılgı polgaş „Purungaar“ solun kırıeen.

Ystynde sandan kerge, myn kozuunda solun cagılgazy kudulap turar. 36 cılda ol kozuunnun plavı 720 den eves eves cagılgalyq turar-pis tep turgan polza, am par cagılgazy 620 po-op turar. Cagılgı tene peerge, onu evezetpes tugajında kozuunnun cagırgı ceri, nam, areve kozkomnarş cıyl pyry kamparı azıl-dar-pile xolbaştar surttaal azılın corudup turar sula tur. Mo-on parımdazı, 4 ajnyñ 6 xyn-ynde „Xostuq arat“ solun redaksızın „Cazaaktyñ kol medeezi“ polgaş „Xostuq arat“ solunnu cagıdar tugajında kozuunnar-ce saavırlar taratkan, ol azıl po maj ajnyñ 24-ke cedir corbaan turar. Pošta cerinden kvitanız algaş onu anaa-la sumular-ce corudup kaan poor tur. Po azıl-dın soondan syryp pottuq azıl corudup turar koncuq koşkak polur tur.

Am turar cagılganş kudulat-pas polgaş caa cagılgı nemep turgaş, TAR 15 cıl polur ojunda cagılganş cedıışkinliq kılır

alırş pile kozuun cagırgazy, nam, areve kozkomnarş pottuq azıl corutsa coguur poor.

Moön-pile kadı camdıq eş-öerler cagır alğan cagılgazın cece azyqlabas poor tur. Cıl teerge, myn kozuunda kızı-şq ergelekci Cadımba „Şın“ solunnu 20 tugaardan 40 tugaarğa cedir nomcubaan, pošta ceringe şyqzadırvı kaan cıtkan tur. Moön kerge, eş Cadımba „Şın“ solunda kultur tugajında xamık pılip yndıryp turgan toktaal saavırların polgaş eşke-taa cugula materialdın pash kizi podunga cepsek kılır azyqlap alğanş cok tur. Oon-pile kadı podunun öoredip turar surukcuları „Şın“ solun iştinden kultur tugajı polgaş oon-taa eşke cybelerni pıleş-in eş Cadımbadan ajıtarar polza, cece xarılrap şdavaz poor. Men podaarımgı, xarın pash kizi „Şın“ solunnu pash kılır algaş, podunun öoredip turar öörenikcilerin cıdyrş öorediri cugula poor.

Kandıq-taa eş-öerler pošta ceringe solun şyqzadırvı coruk okta-la polvas tur. Cyge tize, arat condan pošta conun caganı xej solunun cıyr şyqzap cıdar tep pile peer polza, ol poştanş paak tep köer polgaş cer-le solunnu cer azyqlaar corukka saat poor. Po ışkaş solunnu cece azyqla-as coruktu cok kılın pygy cagıkcılarga cagıdm.

Tıp xarılzaa ergeleer cernin targazy Kızıl-oöl.

1936 cılda Kızıl-xoorajnyñ cagı şadınyñ iştikki curumun sagırvı tugajında saavır

1936 cıdyñ cagı yjezinde Kızıl-xoorajnyñ cagı şadınyñ azılın egeler corudar teleede, oon et material ınyştıq cıylderin kamnar kamgalar polgaş iştinın saıjılgı curumun turguzup, ulustun kulturluq tıştanışkınıñ organizastıq cövy-pile corudar tugajında, moon songaar satka kırıer polgaş paar kızıler po saavırny parımdalaar tur.

I. Sattın kamgalal kamnalınyñ tugajı:

- 1) Kım kızıler sattın kazaazınyñ eziinden eşke cerleri-pıe ınyr, kirip polv-s. Pır eves ezik cok cerlerinden ıyer, kırıer ijkıpe, ındıq cerlerin polgaş eşke-taa tuduqların yreqdeer polza, xemceqler alır tur.
- 2) Satka ot salır odaq kılır polvas.
- 3) Sattın kandıq-taa ıjaştarş polgaş oot-sigenin, paza ınyştıq pygy cıylderin şır, yreqdeer, kezio-kazır cer-le polvas.
- 4) Klup, kızılpulın arazı polgaş pıvıvıkteer şelder canıñ olgandır coogunda cerlergetusı.

kaj oruktın eşke cerlerge corbas, tuskaj kazaalyq cerlerge sandaj canıñdan eşkeer parbas, paza ol cerlerge kajı xamaan cok saazın kaap polvas, poktanır cybelerni tuskaj xarazaktar-ce salır tur.

II. Satka coruurlar-nyñ sagırvı xyleelgezi:

1) Sat iştin-ce maşınalıq, cıdaq tergelıq, paza aattıq polgaş anaa tergelıq kızıler kırıip polvas.

Tajylybır: a) Po tugajında corup polur ulustarga tuskaj şın-zylganş tıpsır polur.
b) Eezi cok poşş mal kırıgen turar polza, xooraj şaqdaazın-ce şilcider, eezi tıvılza torgaar.

2) Sat iştinge ulustun organi-zastıq ojunun curumun uzur tyrym cogu-pile yrep, aas-tyl yndırer tenek pajdaldıqlar turar polza, oon yndır xej niittiniñ şıngıvı xemceqlerin korgyzer.

Tajylybır: a) Eleer eves, ezirik, eşke-taa ındıq cizektiq kızılerniñ satka kırıerin şeq-lep xoruur tur.

3) Kım-taa kızıler, kajı xamaan cok cerge poo poolaarın şıut xoruur tur.

Tajylybır: a) Pooldaganş corudarda tuskaj ajtkan cerinden eşke cerlerge corutpas. Organizastarş curumu tuskaj polur.

4) Sattın arıq şeverin sagırvı tugajında, pok-sak polgaş cıltalırvı cıylderni tuskaj peletkeen cerlerinden eşke cerlerge poldurvas. Manaa udur cıylder turar polza, arıq-şever komızınyñ saavırny jozugar xarılşsalga xyleendirir.

Ystynde ajtkan xemceqlerni xyleebester turar polza, 3 akşadan 50 akş cedir torgaar ijkıpe, eşke-taa xemceqlerni korgyzer. Po tugajında sattın ergeleer ceri-pile xooraj şaqdaazın teleezinden xemceq alırın xınap kyyssedip pottandırar tur.

Profes tıp cöylelinin kultur massalyq kildizinin ergelekci PAK-KÖK. OKŞC-nin canında şaqdaa kildizinin targazy

TAQBALDAJ.

Sattın uluq ergelekci

MOMBUZAJ.

Таңды козуунунда намнын билет пизиин soluur азыл cediishinnioq erttip turar

Paj-xaak-xoorajda 1 tugaar yyr

Myn yyrge билет soluushkununun azyly 36 cildin 4 ajnyn 16-dan egelees myn ajnyn 29-la tooskan.

Po 1936 cildin egezinden peer tus yyrnyn azyly xeree, tanzy-xaraazy, pizik, pyrytkelderin in cyskaal curumu eeen emgel-iq polgan polza taa, olarny kek-ter taarap albaan turgan. Paza kezigynnerin anket-pyrytkelderin eeki curumnuq pizwen, cam-dyzyly puduk-pile pizees, cam-dyzyly karandash-pile pizip kaan polur. Po cyyidyn cildagaany polza, eske kozuunnarda nam yyrlerinden polgas sumularda-taa nam yyrlerinden silcip keep tur-gan kezigynnerin anket-pyryt-kelderi ala sokkar polgan, paza tus yyrden ol andyq cetpes pyrytkelderini edip kalyr ap turgany cetpes.

Tus yyrnyn kezigynnerinin malynny ozyidezin koerge, 1934 cilda 598 paas, 35 cilda 731 paas turgan polza, 36 cildin 4 ajda 810 paas appargan.

Cyq-le nomcuur 3 kizi pile katraj 22 kezigin shuptu pizik pilir. Pizik pilbes kizi cok.

Yyrde cysdyshkyn azylyny corup turar polza, 35 cildin 10 ajnyn 15-ten peer 36 cildin 4 ajda cedir 35 kizi oorenip tur-gan, olarny kicceeldeeni 37 kat-tap polgan. Yyrge cysdyshkyn azyly corup turgan polza-taa, shenar kosk-k corup turgan, cyl teerge, camdyk es-oerler kicce-eldeer shagandan tudaar, cok pol-za, yzer cyyider par.

Parlaga cagylgazy ap koer-ge: „Sen“ solun 21, „Areve sh-ly“ 14, „Xostuq aat“ 12, „Ca-zakty kol medeezi“ 11. „Pur-ungaar“ solun 1, olar shuptu 59 kezek polur. Solun cagylgazyly talazy-pile cedilgelioq tep tem-degleen.

Xej niitlinin polgas cazak cag-yrany azylynda kirizip turar kezigynner 18 kizi, 4 kezigin anas xunyn azylyny kalyr turar. Namnyn xyrel-ninge 1925 cildin murnunda 2 kizi kirgen, 25-28 cildarda 3 kizi kirgen, 28-32 cildarda 10 kizi kirgen, 34-35 cildarda 2 kizi kirgen, 36 cilda 5 kizi kirip algan.

Tus yyrnyn kezigynnerinden xej niitlinin eeki turann massa-lyq organizastaryny kezigin-neringe kirgeni: Arevede 15, profeste 16, kooperatif kezigin-ynde 20, OKTE-de 21, RTO-da 22 kizi. Moon koerge, xej niit-linin eelleinin kezigynyge pol-gas ol cerlerin azylynga nam kezigynnerinin kirzilgezi cedil-geliq polur tur.

Komistan tus-tus kezigynner-inin pajdaly xanaas, jozuluq nam kezigynneri 12 kizige caa biletti tepsir polgan. Oralaks xuduzu-pile xeeer artar kizi 4. Paza namnyn curumun yrep, cer-le taaryshas coruktar kalyr turgany-pile Paran-caa, Kyrgys-ool olar cingineden kattap oral-keelan.

Idepkej kicceel cok, aragala-ar, araga-xymys izip algas aas-tyl, calcyk-puzuk kalyr, sambyn-

sadarny coruun kalyr, namnyn pergen taalga ajtyshkynny kyys-sepes, pottaryny piliishkinin or-ylepes, oon-taa eske taaryshas coruktaryny kalyr turgan Naskyl, Silirindik olarga caa билет тывыс-пас теп токтааткан. Cingine ke-zigyn es Lama, moon murnun-da Toora-xadyn da koop sadbyn-ga turgas albyn azylyga xarys-salga cok turganyny xaraazy-pile ol cerinden 1851 aksha 2 kor-tudan turar polgas moon cild-daa-pile es Lama samcyq-dakca sanattylyp turar parymdalaas, namnyn caa билет пизиин тывыс-пас теп токтааткан. Paza cingine ke-zigyn Podgandaj namnyn билет soluushkununun azyly corup tur-da, aalyngha cadyr algas tynnap tura-la yyringe-taa k-leen, xar-ly ol yyrnyn kezigyny kizi-men tep podabaan polgas am yyrnyn билет soluushkunundan astynap cadyr kalgany ap koerge, es Podagandaj yyrnyn билет soluushkununun azyly cugulaga koer-been tur.

Tus yyrnyn azyly-agaj, kultur polvazalylyny tugaajnda cedil-geliq cyyider par polza-taa, oon-pile kady cetpes turgan azylyd-ny cedip kyysedip albyn tus yyrnyn prezidiym kezigynneri polgas tus tus kezigynneri pot-tary pile xerek karynga pottan-dary corudary cugula polur tur.

Kozkomdan yngen komis Uzun-lopsan.

Nam yyrnyn targazy Picce-ool.

Mezegejnin Cagytaj-xelde 3 tugaar yyr

Myn yyrge билет soluushkununun azyly 4 ajnyn 16-dan ege-lees 5 ajnyn 10-da tooskan.

Yyrnyn azylynda cetpes cyy kezylgenil teerge, nam kezigin-nerinin pyrytkelderini, yngen, kir-gen pizikteri, toktaaldary emge-sekseliq ebes, kalyr xamaan cok pok-sak ыскаш тыргектеп тобак-тааш, cyq-le oskunmas teen ыскаш, aptarlap xarzaktap tur-gan. Onu tus-tus emgelej taarap kektereni-pile aajly tывыс-xoluşkak appargan. Camdyk ke-zigynner biledin 23 kez-k kыл-дыр ora-caza turtlyp algan polur, cizeeleerge, 29 cilda namga kir-gen xerezen Marzajmaany biledi andyq polgan.

Yyr targazy, sekreteri kezigin tadyryly xabyrlyp algas, koncuq puruu temdeglep turgannar. Cyl tize, camdyk tadyryly temdeq-kejin, akshazyly anaa ap turgan, camdyk temdegleen polza-taa, adyn shas, tamazyly paspas tur-gan polgas cok polza, sany pur-u salgas biletti oltyrghes pelcak-tap palap turgan. Ol polza, ton cetpes polgas puruu azyly polur tur.

35-36 cildarny arazynda yyr-nyn ergi caa tanzy-xaraazy 4 aj-ga cedir emgel-p ылаткымаан. Po polza, targa Telik pile sekre-ter Pizeecci-ool olarny puruuzu tur. Oon tooz izyn am korum curumnuq kalyr emgelep sekseleen. 18 kezigynnden po cilyn shuptu

27 solun cagaa. Oon istinde yyr targazy Telikpen, Jandaraa, Xyr-beştej olar 4-4 cagylgalyq. Kara-cangys ashak kezigin es Poeldes-ool cangys kalbak-taa solun cag-ыдыр albaan. Eskeleri shuntu so-lunnuq. Yyrnyn xuraly 35 cilda 9, 36 cilda 3 udaa polgan. Ke-zigynnerde pizik pilbes kizi 1, eskeleri nomcuurdan ery pilir. Arevede tapkyr kizi 2, profes e-2, koop kez gynynde—15, OKTE-de—15, RTO-da—9, MAE-de—6 kizi par. Pizikti cygeer pilir 9 kizi 19 kizini 37 cyla cedir pi-zik pilir kalyr ooredirin taqdy-nyr algan. Paza xej niitlinin ek-ki turalyq organizastaryny kezi-gynneringe 100% kirerin kezig-ynnerge taskan.

Kezigynnerinin maly 35 cilda 421 paas turgas, 36 cilda 502 paas polgan. 81 paas nemeşken.

Bilet soluur yj-de 13 cingine kezigin turgan, 10 kizige билет тывыс-пас, 3 kizige билет тывыс-пас. Moon-pile kady namga caa pir kizi kirgen.

Namnyn biledin soluur azyly polza, namnyn politiktik uluq azylyny pizeezi polur. Myncaagash po yyrnyn erttip kelgen cetpes azyly namnyn politiktik negel-dezinge cedir pediderin билет soluushkununun azyly ajtyr pergen.

Kozkomdan yngen komis Tavaa-cap Yyr targazy Telik. Sekreteri Pizeecci-ool.

Elegeste 4 tugaar yyr

E'eges sumuzunda namnyn 4 tugaar yyrnde билет soluushkununun azyly 4 ajnyn 18-ten egelees 30-de toozulgan.

En paastaj tus yyrnyn 35 cildin 10 ajdan peer corutkan azyly polgas ыткык азылы ханаан. 36 cildin egezinden peer yyr-nyn tanzy-xaraazy emge sekseliq ebes, kekter kaptazylyp albaan, kezigynnerinin pyrytkelini shen er-es pyrytkelen, camdyzyly karandash-pile palalcak kalyr pizip turgan.

36 cildin 1 ajdan peer 2 udaa xural kalgan. 38 kezigynnden 25 kizi solun cagaan, onu cetpes kalyr temdegleen. 6 ajnyn 1-ge cedir shuptu cadyr algan tur-ar tep solulga shlgan polgas po xuralga 4 kizi cag-p algan.

Xej niitlinin azylynda 7 kizi par. Oon enaj areve tapkyr kizi 13, OKTE-de 24, RTO-da 12, profeste 1, koop keziginde 31, kizi par. MAE-de 17 kizi par. 35 cilda 4 cerge nam cysdyshkynny polgymyn turguskan. 49 kizi oorenip turgan. Po 36

cilda paza 4 cerde turguskan. 35 cilda namga 4 kizi kirgen, nam-dan yngen kizi cok. Po azyly tu-zunda 4 kizi pildirishkin kirgen. 3-zya kirip algan.

Kezigynnerinin maly 35 cilda 1694 paas turgas, 36 cilda 1898 paas cetken. Mal azylyny talazy-pile yyrnyn cedilgelioq azyly kezylgen.

Tus-tus kezigynnerinin pajda-lyly xanaas, 31 kizige caa bilei tывыс-пас, cingineden 3 kizint oralaks-ga padirgan, idepkej kic-ceeli sula, polit. piliin oryletpe, xuralga ke bes, yrgyly aragalaar, tadyryly telebes, namnyn negel-dezin kyyssetpes 7 kizee билет тывыс-пас. Olar polza: Catryshk, Tombaa, Tozur-xaa, S. jyn-ool, Porzukkaj, Nat-xuurak, Ajbynaj suklar polur.

Ystynde piece cedilishinnioq azylyny karynga po kezylgen cer-pes azyldary cedilishinnioq corudary tus yyr taqdylyr algan.

Kozkomun komiz

Konzan-xaaj.

Yyr targazy Suban-xorluu.

Poryny ынаар кыраалынар

Ceen-xemcik kozuunynun Ky-zyl-taq sumuzunyn Ak-xemde nam, areve yyrlerinin kezigin-neri Tadarakpaj, Iriksin olar 35 cildin cazylynda poryny cag-sh oqlun 10-nu olyrgen ester cybe. Po 36 cildin 5 ajda po Tadar-akpaj Iriksin paashaas 3 kizi pory oqlun paza 10-nu olyrdyl-er. Onu sadayga sadarga 105 aksha polgan.

Parbyn-xemcik kozuunynun Sh-keper samuzu 8 tugar arban-da es Cudurukpajyn pir mol-durgazy po kyzyn pory cip cidirttip alza, xej cerge askyn taitunup xomudap olurdan paska, oon soondan syryp tem-missespes poor tur. Es Cudur-ukpajyn korynerem, moldurga-zyly oitteenen us cok azyr-gan.

O. Kancyr-ool.

Kok-pulunda 5 tugaar yyr

Myn yyrnyn билет soluushkun po cildin 4 ajnyn 16 xynynden egelees, 5 ajnyn 7 xynynde to-ozulgan.

1936 cildin egeziuden peer corudup kelgen azyly xeree pol-gas tanzy-xaraazylyny curum cys-kaaly eelen-ne emge-sekseliq pol-gas cedilishinnioq polgan. B ddyq polza-taa, camdyk pizikternin, py-rytkeldernin cyskaaly cok. Yyr targalary tadyryly xabyrgas cam-dyk bileterge puruu temdegleen. Camdyk uluska cingine билет per-geş oralaks biletin albaan, olar lji билет ap coraan, paza camdyk ulustun pyrytkelderini shen ebes pizitungen polgulaan.

Xej niitlinin azylynda turar ke-zigynner 10, azyldaryly turgan-nyr 25, olarny istinde tergi sad-ly kalyr turar polgas kezeekki cysdyshkyn paskalar turar tyr xylelgeliq azylydalar paza par.

Kezeekki cysdyshkyn kicceeli po kyzyn cut polgas shenar pa-gaj poep eriken. Camdyk polyk-ter 5-6 udaa, camdyk polykter 3-4 udaa kicceelden.

Cagylgany 35 kiziden 28 kizi cagaan, 7 kizi cagylgazy cok, andyq polza-taa, pir eqynyn istinde lji kizinin pizeezi cagaan, pizeezi cagvbaan polgan.

Po ystynde cetpes cyylderni cok kalyr, kezigynnerinin polit. piliishkinin kedyryp, azyly-agajyn sajzarylyp albyn yyrnyn prezid-iymeringe taqzyp kaan polgas moon songaar corudar azylyly pl-annap perges, kyysedirin yyr-nyn targalarynga tsandergan. Xe-reezennerinin azyly sula polgas olarny istinge azyly corvbaan tur-gany yyrge polgas tassynny tar-gazynga eeki azyldary-pile ta-askan.

Tus yyrnyn kezigynnerinin ma-lyny paazy ozyyshynnyq pol-gan, 1935 cilda inek 322 turgan,

1936 c. 366 appargan. 1935 c. cылгы 117 turgan, 1936 c. 100 kalyr kudulaj pergen, oon cild-dagany, car-ony xoj polgas em-gas cedir toreen maldary koncuq ebes polgan uzurunda kudulan. 1935 c. xoju 812 turgan, 1936 c. 923 appargan, 1935 c. esky 211 turgan, 1936 c. 240 appargan. Pory maly 1935 c. 1462 turgan, 36 c. 1626 paas appargan, nem-eskeri 167 paas.

1934 cildin 36 cildin билет soluushkununga cedir namga 8 kizi kirip algan.

Tus yyrnyn kezigynnerinden xej niitlinin massalyq polgas ek-ki turann organizastaryny kezi-gynynde eelen kirgen:

1. Areve keziginde 11 kizi.
2. Profes 4 kizi.
3. Koop 26 kizi.
4. OKTE 29 kizi.
5. RTO 16 kizi.
6. MAE 19 kizi.

Po polza, xej niitlinin azyly-ag-ajyngha tuzaazat talazy-pile uluq cedilgelioq poor tur. Bndyq pol-za-taa, tuzalazyp turar ulustar ebes poep turar.

Kezigynnerinin shenar pajdaly xanaas, 3 kizige билет тывыс-пас теп turda Kozkomdan nam-dan yngen toktaaly cedip kelgenin parymdalaas билет peregen. Jozul-uq nam kezigynnyq idepkejllyq ester 29 kizige caa biletti tывыс-кан. Oon enaj 3 kizi oralaks xeeer artkan. Namga kir-erin kyzeen 2 kizini xanaas, pi-reezin 6 aj, pizeezin 12 aj xuu-ssalysq oralaks-ga algan. Am 34 cingine kezigynny istinde er kizi 22, xerezen kizi 7. Ora aksh ke-zigynnerden xerezen kizi 2, er kizi 3.

Po 34 kezigynny istinden pi-zik pilbes 5, eskeleri nomcuur-dan ery pilir.

Myncaagash moon songaar ce-

diishinnioq ulus-pis tees amyrap olurbajyn, ystynde cetpes cyyld-erni cok kalyr tugaajnda tus yyr-nyn prezidiym kezigynneri pol-gas tus-tus kezigynneri eeki idep-kejllyq azyldap, pizik pilbes kizi-lerge pizik ajtyr peer polgan kezigynner xyle nip algan ulus-taryn, oonyn istin 37 cyla ced-ir podu-pile tenge ooredirin sa-gyndaryp tur-men.

Kozkomdan yngen komis Syyr-ool.

Pistin yyrge билет soluushkununu eeki ertti

Ceen-xemcik kozuunynun Ky-zyl-taq sumuzunyn Ak-xemde namnyn 23 tugaar yyrnde namnyn билет пизиин soluur azyly kon-cuq eeki ertken.

Namnyn istiki azyly-agajyn x-naas, emgelep sajzaratkan polgas tus-tus kezigynner-pile cugaala-zyr, olarny idepkejliqlerin pol-gas idepkej caktaryn ileretken. 30 azyq kezigynnden 13 kezigin pizikti cygeer pilir polgas olar 2-den ery 3-ten kudu kizik-erni ooredir poep xyleneip algannar.

M. Picce-ool.

Өзылделио

Uluq-xem kozuunynun Ezim sumuzunyn 10 tugaar arbanda es Poryny maly cыл-cilda-la ozyr turar:

1930	cilda 19	paas turgan.
1931	" 23	"
1932	" 25	"
1933	" 27	"
1934	" 29	"
1935	" 35	"
1936	" 41	polgan.

Moon ap koerge, es Poryn-ny maly cыл-cilda ezyr, xojge ylegerin koryzyp turary ol tur.

Sedip-ool.

TAR 15 cыл polur oju polgaş Respubliktyň 3 tugaar jarmarkazynga

Respubliktyň 3 tugaar jarmarkazynga XOORXE-niň peletkenip turary

TAR-nyň 15 cыл polur oju polgaş respubliktyň 3 tugaar jarmarkazynga XOORXE-niň peletkenip turary cygeer.

Murnukku cылarda sadьqlar, pelykter sanь, paza piccii porbak sadьqlar, stolovajlarnыn saaryl gazь kandyq turgan, am po 1936 cылda 3 tugaar jarmarkada kancaar podap turary: moon ada anda sandan koryzerge:

Sadьqlar attary	1934 c. saaryl gazь (akьa-pile)	1935 c. saaryl gazь (akьa-pile)	1936 c. saaryl ga plans	1936 c. sadьcь sanь
№ 1 magazin	97.677	106.632	106.000	6 kizi
№ 2 magazin	39.520	37.428	40.000	5
Porbak sadьqlar	31.884	67.647	77.000	8
Stolovajlar		7.570	8.000	
Tary	169.081	219.277	233.000	

Sadьq tugajь

Magazinner polgaş eske-taa piccii porbak sadьqlar murnukku cылardan cer-le artьk cediьkinniq sadьqlar uzurluq. Am pistin podap turary 233.000 akьa saarylga kalyr teen polza-cok, oon xej poluru cugaa cok. Po sanьn tynyn ajьtьp kaan sadьqlar cyq-le TAR-nyň jarmarkazь polur ьelge parьp sadьqlar sa-

Cemnelge talazь

Po cььn stolovaj polza, jarmarka ceringe pir xynde-le cugaa cok 500 kizini xandьrар planь kelgan. Po coruktun cugula-zy cer-le koncuq, cem kьlyr ulus piste cediьpes. Bndьq polza-taa, coguor xemceen ap turar.

Moon ьnaj naryn cem kьlyr cerni jarmarka ceringe paza azydar. Oon peletkelin am kьlyp turar.

Xooraj-kooptun xamьk sadьqlarьnyň pajdalьn koryzergь diagramьn am kьldertьp turar-pis.

Pistin peletkelisike pergedeer cybe polza, sadьqlar ulus tььlybas, sadьq ergelekci, sadьqьlar 21 kizi xerek, akьa xyleep alьr 3 kizi xerek, stolovajdan angь 30 azyq kizi xerek, aap-saap ulus-pile kadь ьndьq. XOORXE targazь Lopsan.

Ulustun 15 cыл polur Uluq pajьrьnga Uluq-xem kozuunu ekki peletkenip turar

Po cььn polur TAR 15 cыл oju polza, politik—azьl-agьj, kultur talazь-pile koncuq uluq xer-eccilel koryzylgeni koryp ertter, tьncangь po pajьrьq aj polza, murnukkuzynga cizeer aaj-cok kalьk cediьkinniq polur uzurluq.

Monu parьmdalaş, pistin Uluq-xem kozuunu peletkel azьlyp tьncaar corudup turar:

1. Czaatь-xoorajga taarьmьcьььq cьskaal ьelyn turguskan. Ana intir turguun caartьp kьlyr.
2. Xoorajda turup turar ko-koop, us-tььş, stolovajlar, emnelge, aptek, posta—po cerler pot-potlarynьn azьl-agьjь polgaş kultur massalyq xandьrьlgazьn corudarynga uk ьelge tus-tus razьncьgaştar turguzar.
3. Xoorajnyň ьelynge ojun-şli koryzergь carьtkь klupьk turguzaryn profes organizazь-pile paroxot ceri emeqleşken.
4. ьelge xereqleer uzun sandajlar 20-ni kьlyp peletkeer pol-

TAR-nyň 15 cыл ojunga uktuştur arevenin kulturluq cььzьnga profes organizastary kirzir uzurluq

TAR Cazaanьn tuskaj xamaar-ььpas pot-ergeliq poop togunn-aanьndan peer 15 cыл polgan ojunuq pajьrьn erttirer tep, po arazьnda arat tьmennin kultur material pajdalьn cediьp algan pygy cedilgelerin tynnep kьer tep turar teledе, anьjaktaryn kulturluq cььzь uluq uzur-tuzalьq poor tur.

Profes organizastary polgaş oon kezigynneri anьjaktaryn kultur-unuq cььzьnga Tьp cьvyl-ldin pergen ajьtьşkьnyň parьmdalar idepkejlilь kirzir cugula.

Kultur cььzьnyň peletkelinge uran-cogaal, ekki ььnarьlьq şli,

Aş pory

(Ergi ьaqьn toolu)

Şьle an, xuragannьq kara xoj corup tur.

Xuragannьq kara xoj pir-le tyn ootap cьdarga aş-pory kel-tes xuragannь ap azyra kaapkaş, —podunnu am ciijin—teerge, xuragannьq kara xoj turgas—oqlumnu po xyn cidin, podumnu oda-la tarta cip ker—tep tur. Ş-pory—caa ьndьq polza, ьndьq-la poop tur—tees mannap coruj parьp tur.

Xoekkyj kara xoj koncuq mun-garap xilep, ьqlap-şьktap turda. pir kodan mannap kelges, —cyge ьqlap tur-sen kara xoj?—tep aj-tьrgan.

—Aş-pory kelges oqlumnu tyn cidin, podumnu po xyn keep ciir-men tees pargan cybe, ьncas ьqlap tur-men—tep kara-xoj ьncas tep tur eves-pe on.

Bndьq polza, men kelgizem ce cedir aş-porynь argalap turar-sen a—tees kodan mannap coruj parьp tur.

Kyzyr kodan, iji kulьan kьzьr algaş, iji karaan fastajьtьp algaş, kara manь-pile xalaş pir aal curttunga şokkar taapkь saazьnь cьtkan, onu kulaanga kьzьr algaş kara xojunga mannap kelirge, aş-pory kara-xojun al-cazьp ььvьrьp turup tur eves-pe.

Kyzyr kodan am cyu poor iji, —po pizikti ker aşşak—tees şokkar taapkьzьnyň saazьnyň aş-poryge peerge—men pizik pilir eves-men, sen kьjьrьp perip kьrem —tep, aş-pory kodannь tilep tur.

Kodan turgas—men kurbustudan elcilep kelgen men,

Aş poryler xoj elyryp algaş, pil-aazьp tur-lar.

ьncarga po piziktin istinde polza, „po xuragannьq kara xojun xuragannь cьen aş-porynь kajaa-taa coraan ceringe kьrьndan can-nьk tyzyryp ьlyrer-pis“ teen pizik tur tees, „ii tadajьm, men-manaa turbas-men“—tees, ьnaj poorga, aş pory kulugur cyu-ijik paza kortkaş salьp corup-la kaap tur.

Kulugur aş-pory oon corutkaş, palgaşta tyşken argan cavaaga tьbarzь perges—seni men ciijin—teerge, cavaadan—sler teerge arьq ьoektyq polgaj-sler, meni cuttuq palgaştan uştup algaş cip kьryner—tep tur eves-pe on.

Aş-pory—caa ьndьq tur—tees, ьaq şineen tьgerip turgas, araj tep uştup algaş—caa am-na ciijin—teerge, cavaa turgas—adьr-adьr, meen taangajьmda tanmalьq pizik par, onu kьrges cip ker—teerge, aş-pory onu kьer tees cavaanь taangajьn pakьlap cьdarda, kyzyr cavaa cyu poor, aş-porynyn tumcuunun karazьn-ce caa tepkeş, arьq-ce mannap kire-perip tur.

Kulugur aş-pory ol ceringe mooradьr teptirip algaş, pir-le minip algaş turup kelges, elen-ejnip, xoolьuran-kajьnьp kьlaştap olurarga taqda moldurga ootap cьtkan, paza-la aş-pory—seni ciijin—tep moldurgadan ajьtьrgan,

moldurga turgas—meni ciirde ar-ga carьka eves, mees carьkьkь cip ker—teerge—meni ьnar ce-der xarьmь cogul ar-ga carьka-taa polza cigej-men—teerge, moldurga turgas, —ьncarga sen, mees carьk-ce cetpes polzunь, meni tedir mungas, kuduruum-dan ьzьrьp al—teerge, pory mu-nup ap tur.

Kyzyr moldurga am cyu poor iji, taq kьrьnga ynyр algaş, aalen-ce alьrьp-kьskьrьp salьp-la pergen, oon aalda ulus polgaş ььtlar pilip kaaş—oj-kuuq, mol-durganь pory cidi—tep alьk-kьş-kьzь-pile xedeli-peerge, aş-pory-taa xalak-xalak koncuq-la kulugur tur—menem, kajaa arьq şil-q seek-saaktuq tirtip, kazaan-kajaa tanmalьq pizik pilip nom-cuor coruk-men, argan cavaam-nь ana-la cip albas, kajaa ar-ga carьk, mees carьk tep coruk men, argan moldurgamь ana-la cip albas, ideergej—peerim ol irgi, meen-taa ugaan-sarьl cok kon-cuumnu, arьq istinge krip kee-rimge, arьq teskiadir ulus ььt kuzu-pile aqlap turgas ьlyrerile po tur, am-na ьlyrym ol tur tep-mungarap xilep, taangajьn cьlgap, ьry kьryp ezeр aştap olu-rup tur.

Saktьp pizeen: CXK Tьe-xaj-ada MANDьK.

Cer-cerde poryccy arattar poryny ьlyrgeş, akьanь karmaktap turlar

Cьen-xemcik kozuunu Cьrgak-ьkь sumuzunun targazь eş Occur polgaş arat Sandan olar p/c. 5 ajьn caazьnda pory oqlun 6-nь ьlyrдыler. Sajьn.

Tees-xem kozuununu Samagaldaj-xoorajda ьlyk xyleep alьr ceringe cede-peerimge, myn kozuununu Paj-taq sumuzunun xoc-cun anь Tьzy tep aşşak 6 pory ooldarь kьrьp algan ekkep sutь. Cer-le ol ьlyk cerinde can-gьs ol-taa eves pory oqlu tьk-ka-la xoj poldu.

Samagaldajda Tun-sagaan.

Tees-xem kozuununu Ystyy-şьnaa sumuzu eşter Kьranmaj, Sambaa olar p/c. 5 ajьn 3-te 7 pory ooldarь ьlyrge polgaş ijezin oon ynyş cok kьldьr pal-ьlaaş corutkan tur.

Lixpuntu paşkьzь T. Peqzi.

Tees-xem kozuununu Oruk-ku şьnaa sumuzu eş Coqbaa 11 pory ooldarь ьlyrge polgaş eş Maskьr 6 pory ooldarь ьlyrды, şuptu kattьkaş 17-ni ьlyrдыler. TXK paşkь Ospan.

Tees-xem kozuununu Oruk-ku-şьnaa sumuzu Kalindil aşşak p/c. 4 ajda 11 pory ooldarь ьlyrgeş, oozun Şьnaada majьn sadьnga ekelgeş şannalь-pile kadь 110 akьa aldь. Myn aşşak şannal algaş ьoryp, am-taa ьlyr-er-men tep xoralьq porylge kьzanьp coruttu.

Salьr ergelekci Xajdьp.

Pli-xem kozuununu Өek su-muzunun Eren-too, 5 ajьn 16-da pir poryny ьlyrgeş, oon yngyryn kaskaş 6 oqlun paza ьlyrge, şuptu kattьkaş 7-ni ьlyrды.

Areve yryryn targazь M. Sunduj.

Parьn-xemcik kozuununu Şuj sumuzunun Şazagar, po cь-lyň 1 uluq poryny ьlyrge iş-tinde 5 ool coraan, şuptu kat-tьkaş 6 pory xoraanь ol tur. Şujda Par-ool.

Tandь kozuunu Eleges sumu-zu Jancat-ool. Maadьr-ool. Al-daj-ool olar yş kizi po cazyň poryleer tep aattangaş, pir taq paazьnga paarga, pir pory izi cьtkan, onu istep cede perges sop algannar. Sop algaş kьerge, caa tьreen pory polgan, onu paza tilep turgas, yngyryn tьp algaş 6 ooldu ьnda-la xee şaap-kannar tur. Kattьkaş 7 pory polgan. Satkaş 58 akьanь karmaktadьlar. Sandьj-ool.

Uluq-xem kozuunu Ejliq-xem sumuzunun Cimii, 5 ajьn 12-de tьryp algan porynyn istin cara-adьp ьlyrgeş, oon 4 oqlun paza ьlyrды, şuptu 5-ti uzurdu. Syge.

Tarьlga tьgerilgen

Uluq-xem kozuununu Xende-rge sumuzunun Mogaj tep cerde 20 ьrege tarьlgazьn po cьldьn 5 ajьn 15-ten egeleeş, myn aj-nyň 25-tin xynynde toostu.

Myn tarьlgazь-pile kadь, kazaan paza tudup tooskan, ol kazaan polza, cyq-le taraanь eves, sigenin kadь tutkan. Oon-pile kadь sigen cerlinin sugadьn paza kьlgan.

Am tarьp toozup algan tarьlgazь polza, 30 ga cerni taraan (35 cылda 16 ga taraa taraan).

Po polza, tarьlga ьelyn kalb-artьp ertte tarьrь tugajьnda cazaak, namnьn ajьtьşkьnyň kyys-sedip turarь ol tur.

Po cedilgenin kol cьldagaanь

Cьen-xemcik kozuununu Iziq-kara sumuzunun Ojdap-maadьr, po cьldьn 4-5 ajьlar arazьnda 1 poryny ьlyr cajlaş cok kьldьr pakka atkaş, oon 4 oqlun ьlyrды.

Aratkor Tamdьn.

Pory-pile temisseldi kazaan-taa koşkatpajьn yrgylcyler polgaş ьlangьja angь yjed porynyn caş tьlyn tьp kьraren cer-cernin arattarь teski corudaalьnar.

Ylegerliq MAE

Cьen-xemcik kozuununu Cьrgak-ьkь sumuzunda „Kьzьl-malcьn“ tep MAE ylegerin koryzyp tur. Cyl tize, myn MAE-nin 23 ьregezi 4 ajьn 29-tan egelep 162 sannьq cьlgьn kadьp ka-dara pergen. Koşkar, xunazьn şuptu yskeş, Xyren-ool-tep kizi-gе kadertьp kaan.

Sedip.

polza, nam yryryn targazь eş Amrlannin arat conu ekki ьleldepe organizastanьndan polur tur.

Ergi eşterge idegerim polza, tarьlganь cyq-le toozup ka-aş olurajьn, cajь azaalgazьn ekki şьnarьlьq erttirip, taraanьn tajьnnarь-pile eres temisseldi corudary koncuq cugula tur.

Oon angьda cajь sigen kez-ilgezinge paza şak mьncar ьleldii-pile şalьpьq azьldaaş, ma-lybьstьn cemin cetiri-pile pelet-kep, cazaabьstьn sigen ьelyn ul-gattьrар teen ajьtьşkьnyň kyys-sedirare peletkenip, kyys-sedir-in idegep tur-men.

Majьn ergelekci Angьrak.

Pygy profes organizastarına tynnadı

Profes ebilederiniń kezigynneriniń biledin soluur tugajın 1934 cıldań 8 ajda pygy profes kezigynneringe carlap tynnatkan. Onu kandyq janzylyq kyysetken teer polza, camdyk cerlerde am-taa ergi biletti q kezigynner tolu. Monu parımdalaas, Profes tep cöylelinden pygy profes organizastar polgaş kezigynneringe tynnadı polza:

a) Profes yyrleri podunga xamaarız kolektivinde turar ergi biletti q kezigyn turar polza, to-raan 1934 cılda yndyrge caa bilet-pile soluur.

b) Ergi biletti q profes kezigynneri 1936 cıldań 7 ajnıń pıreeden peer ergi biledin bjaap-la soluur uzurluq. Pir ebes ajtkan xuussaazından ertte peer polza, ergi bilet kys-cok polur.

TAR Profes tep cöyleli.

Emci Şengil ekki azyln kergyzyp tur

Pil-xem kozuununuń tövy—Tur-an-xoorajda emci Şengil po cıldań 1 ajnıń caazında kelgeş, emnelge talazı-pile po arazında arat conga eeldek, tyn-xyn şak cok emnep turar polgaş podu kezee iştin-taşın cygyrge, em-neer ceriniń eziinde taştın şal-ıaa suun ıradır uzup tekken, ter-puzu mızıgajın pergen azyldap turar tur.

Oon ııaj emnelgenin razı-nıń iştin, taştın şeverlep kıl-dırgan, 2 tugaar aptek paza tur-

guskan, arat con xereqleen cy-ezin sadır ap sonuurgap turar, ol aptekte karak-şili polgaş oon-taa öske cyyl-pyry cybe par. Eş Şengil aıl polık-ce emnep cor-up turar koncuq kezee emci tur.

Cer-cerde öske eşter po eştin ylegerin ap, şak mıncaar azyldap poor tep kıjıgıy salıp tur-men.

Turanta koop tannıy Şarabii.

Kezigyn Captyń malı ızyp tur

Uluq-xem kozuununuń Yrıyn-de namnıń 17 tugaar yuryyn cingine kezigynı eş Cap, mal-ın cıl-cılda estıyıp turar. Oon malınnı ızyldezi mındıq:

Mal ady	34 c.	35 c.	36 c.
1. Cılgı	4	3	3
2. Xoj	29	39	100
3. Öşky	48	73	70

Po sandan kerge, eş Cap-tyń xojunıń ızyldezi eleen ced-işkinnı tur. Malınnı 4 cılyq kazaazınn kırgınga 35 cılda 1 caa kazaa tudup algan.

Kok-kıs.

Pajlakkej emnej perdi

Uluq-xem kozuununuń Yrıyn sumuzunı areve kezigynı eş Pajlakkej mal emciziniń surguulunga kyska xuussaa iştinde kon-cıq iderpejliq öterengeş, am mın sumuda ke geş, tyn xyn cok aal-dar arazınga aatıq, cadaq cor-up turgas, arattarnıń janzy-pyry aatıq maldarın 20 xonuk iştin-de 458-ıl podunıń şıdar şaa-pile emnep, conga tuzazın kergyze perdi.

Camdyk kizilerden mal emi al-gas, oozun şın azyqlavas, şeq-zaj-peer cybe par tur. Moon son-gaar onu cok kıl, kizi pyry maldın xoralıq aatıqlar-pile temıss ziri cugula polgaş eş Paj-lakkaj podunıń po iderpejin koş-katpas poor tep iderpe tur-men. Sumu targazı Pajan-ool.

Arevecciler amdıgaştan peletkenip tur

Uluq-xem kozuununuń Xen derge sumuzunıń Calaattıda arevenin 13 tugaar yuryyn ke-zigynneri Sandan, Totkan-ool, Calızp clar kelir kyska udur malınga cılyq kazaan peletkej pırdiler. Cyl teerge, eş Sandan 80 ıj-ş, eş Totkan-ool 70 ıj-ş, eş Calızp 60 ıj-ş kezip pelet-kep algan.

Öske anıjaktar po eşterden yleger ap, malınnı cılyq oran savazın amdıgaştan peletkeeri en cugula tur. Loodaj.

Kızıl-xooraj

Sovet xamaattıların tuzazı

Tandı kozuununu Paj-xaakta xamaattılar komitedinden M-ze-gıj sumuzunıń Xadında arattar-nı tarıga tugajında şefke algaş, olcernı arattarına karıtyşka, tooruk, arıus, agures polgaş con-taa öske nogaalar tarıp tuzalaan.

Po nogaa arnıń cılgı azaalga-zyń kıncaar kıl tugajın tıaa xerezennerge kalıaa-pile ajtkıp perip tuzalaannar.

Po tugajın mın curttın arat-tar koncuq pajrlap öörp xy-leep ap turdular.

Sovet xamaattızy con-pile xar-ızaavıstı moon songaar koşkat-rıjın olarnıń azylnıń ekki ylegerin azylyvıska azyqlaaly! Sumu sekreteri Naksıl-ool.

Aragacılarnıń azyly segibes

Pii-xem kozuununu Sesser-liq sumuzu № 5 arannıń xam-aattızy Mönge teerzi, tangaar-la aragalaar polgaş megeleer, cize-eleerge. 3 ajda Kızıl-xoorajga 3 xonukta aragalaş, oon aalynga kelgeş cugaalaan polza: „men ııdyq polza, azyldap appaar-dım“ tees, cut-caas öjynde Kızıl-xooraj-ce eq-paazy-pile kergyze corıj-pargan.

Kızıl-xoorajga pargaş kılğan azyly-taa cok, kılğan azyly in-eeniń sydyn satkaş, xımska sol-up ızıp algaş canıp kelgeş ulu-zunga calıyır, xerekteer cyilderi todıgaj. Ol ıncap turda, uruq-tarab, algan kadıj, ijezi aştıp tilenip turar xel-cok. Paza oon tunmazı nam, areve kezigynı № 7 arannıń xamaattızy Tazı-daj aragaga malın sadır teger-di.

Moın mırnunda malı eleen xoj turgan, ol ma'darın ciirin ciğes, aragaa sadarın satkaş co-oqlap aldılar. Poltarınnı angı şınar koncuq tiraaccın eşter cybe. Am tınnaarga, aragaa polgaş ere-şirezinge paazy kurıtip par-gan tur.

Sölgı yjede tınnaarga, Tazı-daj cıngıs ojın sada-kapkaş, aragalap turgas, arattı edip ca-zar pazında kirgen tınnalıp tur-ar tur. Eş Tazıdaj slar, nam, are-ve polgaş aratkor kizi ıncap turaga kıncaar taarız-poor eş?

Polarga sumu cılgı cerin-den cıguur xarıssağa kergy-zer poor tep kulak salıp olur-men.

Xınakıs.

Kılğan azyly cer-le kızılbesteen...

Tees-xem kozuununuń Oruk-kı-şınat sumuzunda xerezenner tassınnı kılğan azyly cer-le kızılbesteen. 19 35 cılda eş Ere-maa targalap turgan cybe, 1936 cılda eş Col'sar targalap turar tur. Po targalarnı kılğan azy-ly cıktın xaraazı-pile mın cer-de xerezennerin cugaalazıp tur-ar polza, „xerezenner tugajın-da xuraldan tınnap kerge-aa“ tep cugaalazıp turar appargan.

1935 cılda targa turgan Ere-maan ıncarda cugaalap tur-gınn tınnaarga, „kozuunda xere-zenner tassınnı udırtılga peıves, am xarın cangıs pyryt-ke kelgen“ tep cugaalap olur-gan.

Po tugajında kozuunda tas-sıktan udırtıpaan ol ıjık pe, azy sumuda tassık azyly kıl-jın tur-ar ol cybe ıjık-pe, po tugajın-da cıguur organizazınnı sagış sa'p, mın sumuda xerezenner tassınnı azyly sergedirin sa-gındırdım. „OL-LA“

Eryy tyrymynıń 46 cyylın tıjılyvı

46 cyıl. Şeriq albanıń xyleel-gezin kyyssedirinden tyr ıjık-pe, azy cer-le ojlaar tees, öskelerin podun-ce tarıtar polgaş podunı turazı-pile şeriq xreelenin ıjık-pe, şeriq al-ban kıl cerin kaapkaş paar polza (turgunnap tezer coruk) oon jalazıng-a,—

Pir cıldan ebees eves xuussaa iştinde şöleezin kazır, rajın yjezinde polza, onza aartıdar uzur tavarıssa poolap elyer.

Monu tıjılyvırlarga:

Kım pir kiziler şeriq albanıń taalga xyleelgelerin kyyssedip kıl-ııdın calgaaraş, podu tyr yjede oj-lap tezer, cok polza, podunı ol paak calga coruunga öske kizilerni podun-ce tarıtar algaş, şeriq cerler-inden tezer ıjık-pe, cok polza, şeriq surguulın kaapkaş turgunnap polza, ystınde ajtkan xemceq-pile yzyr şıider uzurluq tur.

TAR Ystyky şygyzynın oralakıs targazı Sundıj.

PISTIŇ XARİBBİS

Koptu aldın uurgajında „Kara-ödek“—Komindan Pıstajınnı tugaj-ın pizeenini cıguur cerin-ce şil-cıttııas.

UXK anıjakkor K. Şuluu—slernin ajıtyrınnı eş Kydereke-ce tamcı-tıvıss.

Samagaldajda Cajmaa, Pugal'aj—Maj 1-nin tugajında ııınar şınar cok polgaş öjy ertken tur.

KKK Kık-tejde kınzan—puga tovaraktaan tugajınar solunda ym-een polgaş ta ır, ta şylyk cybe, ol cybenini ol cerde xana solununga pizi.

Taspyda škola ergelekci eş To-rzu—škola tudar ıjıaş tyzyrge tugaj-ı „Xostıq arat“ solunga yner tel-eede manaa tapkır yndıredibis.

Taspyda T. Lopsan—öerenikiler-nin cöylel xuralınnı tugajın pizee-niner, škola ergelekci eş Torzunun „Xostıq arat“ solunda pizeeni-pile tapkır poorga yndıredibis.

PXK Ajangattıda aratkor Öktee—arab azylnı tynnelin sumuda xana solununga pizi.

Tandınn Kık-pulunda „Poo“—pizeen materialı „Pılını“ pizeeni-pile tapkır poldu.

Parınn-kızuunda „Sırvık“—Ergi-parlykta Kyrgıynın tergi sadınn cer eves sadıqlap turarın kozkoop-ce medeele.

Yrıyn „Makkaron“—seen pizeen materialdarın xely ertken tur.

Cöen xemciktin ıjmede „Pydy-pilgen“—RTO kezigynıge kirbeen kezigynnerge xarın RTO-nıń uzur tuzazın tıjılyvırlap tanıstır.

Iji-talda „Cer“—34 cılda kezigyn Cambal-ooldun kattınnı kadajı-pile azyldaj pergen tugajın kozuunda şygyr-ce medeele.

Caa-xel askında „Pooş-taq“—Caa-xel sumuzu kezigyn Koncat-tar-jajnn lama calap turarın kozkom-ce medeele.

Ezimde Noccukpa—3 tugaar ar-bannıń elgen malınnı sanın sumu-da xana solununga pizi.

PXK Kır-seekte Şımyıl—pory ooldar ılyrge tugajında pizeeniner Torzunun pizeeni-pile tapkır poldu. UXK Yrıyn „Öşky“—nam kezi-gynı Şaqdır-ooldun tugajında bilet

soluuskununda cyı polganı, pır ees ıncarda cyı-taa polbaan polza, tarıj nam yıryn-ce medeele.

PXK Ak sumuzunda Aqbaan kadajı Xorluunı sarcaq oorlap cıtkan pizeen kizi—seen adın todargaj ees polgaş cer-le ol tugajın sumu cer-inge medeele.

PXK XOI sumuzunda Tilgizek—tarıga peletkeli polgaş kiripkeniner tugajı öjy ertken teleede, şölgı tynnelin ozaldapajın pizi.

UXK Xendergede Sotpa—Canaan-ııq cer kazaa kılğanı sumuda xana solununga pizi.

CXK Şemide M. Occur—Kızıl-xoorajdan pargan Kyrynn-ool xere-zenner tassınga 1 solun cıgır per-genin yndıredibis.

PXK Ergi-parlykta Kokkuştan—mal yzer kampani tugajın pizeeni er-engej poldu.

PXK Ajangattıda „Tınnaan-kılak“—Şırapınn tyzoktanıp turganı sumu cıgırkazınga cugaala.

KKK Pelajde „Kuskun-kara“—nam kezigynı Sandıj-ooldun mal emnebejin emin şyqap cıdarın ke-zigyn xuuzu-pile nam yırynge tınnat. CXK Cadaanada „T“—pošta carı-gazı Picci-ooldun tugajın ııda pošta ceringe cugaala.

Xarabısalıq redaktor

Lyndyp.

Aat cidirii

1936 cıldań 5 ajnıń 16-nı xıyn-de Kızıl-xoorajda polgaar zavodun-dan toruq aat cıtken. Uk aatınn po-du aattan carı karaa sogur, paza ol carında „B“ tep temdektıq sem-is toruq aat cybe. Po aatı typan kizi Kızıl-xoorajda polgaar zavodun-ga ekelgeş, xelezinin oon alı tur.

Us-tıvış ebilelinin polgaar kıl zavodunı ergelekci Mandı.

Gidiriq: 1936 cıldań 4 ajnıń 25-te tugaar 143 foto curıktıq nam biledi, OKTE biledi—mındıq 2 biledimni xarızaktan akša xavı-pile kadı oorga alıstım. Onu kys cok poldurup carladım.

Sovıbtansta Tazandı.

CARLAL

Kyrtipograftıń administras cerinden carlaar POLZA,

TAR-nyń 15 cıl ojunda xereqleer

xatık curuk, diagram polgaş oon-taa öske uluq curuktar cagydar cagyqların

6 ajnıń 15-ke cedir xyleer

polgaş 15-ten songar kandyq-taa cagyq xyleeves.

CAGYGA CERİ.

Carlaldar

Xooraj polgaş kedee conga tınnadı polza,

Jarmarka şölynıń kık ıjastarın pakıratpas teleede,

ıjastarga aat polgaş öske-taa maldarın paot-labas, ıjastı kezip yrep cer-le polbas.

Po curumnu ederbejin yreer kizilerni 10 ak-şadan 50 akša cedir jalalaar.

Jarmarka Komitedi

Xooraj polgaş kedee conga tınnadı polza,

Respubliktyń 3 tugaar jarmarkazın

Po cıldań 7 ajnıń 6-dan egelep, 15-tı xıyn-ge cedir yrgılcıledip azydar.

Jarmarka Komitedi.

Kyrynenin 1 tugaar tipograı